COMMENTARIUM

DE

JUREPATRONATUS

CAROLI GAGLIARDI

OLIM IN REGIO NEAPOLITANO ARCHI-GYMNASIO JURIS CANONICI
PROFESSORIS IN CATHEDRA DECRETI

IN HAC NOVISSIMA EDITIONE ACCESSERUNT ANIMADVERSIONES
ET ADDITIONES

JOSEPHI ROMANI PRESB. NEAP.

IN ARCHIEPISCOPALI LYCEO

UTRIUSQUE JURIS ANTECESSORIS SUBSTITUTI

TOMUS I.

NEAPOLI

EX TYPOGRAPHEO AD SIGNUM ANCHORAE

MDCCCXLII.

AD STUDIOSAM SACRORUM CANONUM JUVENTUTEM

Josephus Romanus

Quod consilium olim Clariss. Auctori fuit ut ad penitiorem sacrorum Canonum intelligentiam hoc Commentarium typis mandaret, idem me quoque impulit, ut illud ad publicam Jurisprudentiae utilitatem opportunis additionibus auctum recudendum curarem. Quotus enim quisque est, quem fugiat vim potestatemque legum dumtaxat tenere qui Reipublicae formam, et inductas subinde mutationes accurate perpenderit? Certe quidem exploratum est omnibus cum venerandos Ecclesiae canones penitus assequi, qui in lustrandis antiquorum Patrum sententiis, Pontificum, ac Conciliorum sanctionibus, Ecclesiae denique fastis enucleandis, ejusque veteris disciplinae adytis penetrandis totus incumbat. Quamobrem singulari utriusque Juris doctrina Noster apprime subactus e re litteraria maxime fore existimavit Ecclesiasticae Juventuti Rem Canonicam addiscenti ad animum sanioribus regulis imbuendum adjumenta abunde suppetere, ne ad gravissima controversiarum momenta rite examinanda impar evaderet. Hinc ad Juris Pontificii Cathedram in Puteolano Seminario, deinde in in Regia hujusce Metropoleos Academia evectus, antequam ad Muranensem Episcopatum promoveretur, permulta edidit volumina, non sine virorum doctissimorum adprobatione, ac suffragio. Et profecto *Juris Ecclesiastici institutiones* quatuor voluminibus ipse complectitur: opus sane egregium, ac tanta selectissimarum rerum, copia, eruditione,

*

perspicuitate, et methodo elaboratum, ut quum primum in lucem editum fuit, summo, uti par erat, plausu ab Eruditis fuerit exceptum. Dein tractatus contexuit typis quoque excusos de *beneficiis ecclesiasticis*, *de jure dotium*, de *jure congrui*, de *pignoribus, et hypothecis*, de *fideicommissis*, de *jure accrescendi*, de *cessione jurium*, et de *feudis:* quibus singulis res per se difficiles, atque arduae ita evolvuntur, ut vel medioeribus ingeniis pateant. Denique Commentarium istud evulgavit, quo non degustavit modo, verum omnia, quae ad Juspatronatus pertinent, ea plane canonum, disciplinae ecclesiasticae, civilisque scientiae eruditione exhausit, ut recentioribus Scriptoribus facem praetulerit, antiquioribus autem palmam fortasse praeripuerit. Quare factum ut praestantissimum opus mire sese litteratorum centuriis commendaverit, ejusque editio isthaec a pluribus Neapoli conquisita, omnium suffragiis tandem prodiverit.

Quae quum ita se habeant Ecclesiasticae Juventuti consilium nostrum probatum iri haud temere confidimus, si Commentarium istud, quod sane Jurisprudentiam non jejunam exhibet, nec e forensium lacunis derivatam, sed purissimis Legum fontibus haustam, perpurgatum prioris editionis mendis seorsum edendum curaverimus: tum ecclesiastico foro, tum etiam Pastoribus in quaestionibus enodandis commodo non mediocri futurum. Quaedam etiam hinc, atque inde decerpta, eodem tamen pertinentia, et quae ad peculiarem hujusce Regni Neapolitani Politiam spectant, in additionibus persequi propemodum necessarium duximus. Quae omnia, si studiosa sacrorum Canonum Juventus aequi, bonique fecerit, et me suscepti consilii numquam poenitebit, et fructum de meis laboribus satis uberem percepisse arbitrabor.

Dabam Neapoli III. Kal. Januar. CIϽIϽCCCXLII.

DE

JUREPATRONATUS

Scitissimum sane Jureconsultis tam civilibus, quam canonicis hocce *Patronatus* vocabulum est, diversa tamen significatione. Civilibus enim accipitur pro illo profano jure, quod post manumissionem domino superest supra liberti personam ob datae libertatis beneficium: praesertim obsequii, operarum, bonorum possessionis, successionis, alimentorum, gratitudinis praestandae, et veniae impetrandae ante in jus vocationem: ut affatim liquet ex rubricis Digestorum, et Codicis *de jurepatronatus*, *de obsequiis parentibus*, *et patronis praestandis*, *de operis libertorum*, *de libertis*, *et eorum liberis*, *de successione libertorum*, aliisque concordantibus, de quibus heic plura verba facere supervacaneum est. Canonistae vero *Juspatronatus* appellant, quod Ecclesiarum, locorumque piorum fundatoribus, eorumque posteris, et haeredibus, ceterisque per illos designatis personis, vel familiis competit, atque introductum est alliciendi, et provocandi gratia fideles ad eas aedificandas, dotandasque: quod praesertim forma fundationis, et voluntas fundatoris observetur in redditibus administrandis, piis operibus explendis, et servientibus clericis adscribendis. De hoc pro viribus Deo dante disserturi trademus originem in primis, et progressum, deindeque appellationes varias, definitionem, divisiones, quae ad propositam materiam evidentiorem praestabunt intellectum. Tum adquirendi, ac transferendi modos: nominandi, et praesentandi jus, tempus, et quasi possessionem: institutionem praesentatorum: derogationem: atque ad extremum amittendi modos.

CAP. I.

DE ORIGINE, ET PROGRESSU PATRONATUS.

I. Vocabulum sacri jurispatronatus recens, at praerogativae antiquissimae.
II. Quae originem duxisse videntur e Gentilium moribus, et legibus.
III. Voluntati enim piorum disponentium religiose parebant Gentiles.
IV. Ex Hebraeorum institutis autem nullum jurispatronatus vestigium processit.
V. Inter Christianos moribus primum, deinde constitutionibus introductum.
VI. In eligendis enim sacris ministris consensus populi, qui necessaria Ecclesiis suppeditabat, adhibitus est ab Ecclesiae incunabulis.
VII. Nomina eorum, qui donaria offerebant Ecclesiis recitabantur publice.
VIII. Lapsisque illa offerentibus poenitentiae relaxabantur.
IX. Tum fundatores titulum sibi placitum novis Ecclesiis inscribere, vel de sui ipsorum nomine, vel alicujus Sancti consueverunt.
X. Et sensim obtinuere sepulturam intra Ecclesiam.
XI. Jus etiam ordinandi Clericos Episcopis fundatoribus indultum in Ecclesiis in aliena Dioecesi constructis.
XII. Exindeque omnibus fundatoribus jus praesentandi concessum.
XIII. Itemque praescribendi leges fundationis.
XIV. In Oratoriis ruralibus maxime firmatum utrumque jus praesentandi, et conditiones volitas praescribendi.
XV. At exeunte quinto saeculo Sedes Apostolica jus processionis solum fundatoribus concessit.
XVI. Hoc est religiosum, et publicum ad Ecclesiam aditum.
XVII. Sexto saeculo jus offerendi, et praesentandi clericos, et apponendi conditiones in limine fundationis invaluit indulgentia Sedis Apostolicae.
XVIII. Itemque per leges Justiniani.
XIX. At Divus Gregorius M. privatis fundatoribus jus nominandi fere denegavit.

XX. *Solamque processionis gratiam indulsit.*
XXI. *Regibus tamen largiebatur nominationem.*
XXII. *Septimo saeculo irrita habebatur ordinatio Clericorum., quae spretis fundatoribus fiebat in Ecclesiis per eos aedificatis.*
XXIII. *Et petitio alimentorum in casu inopiae.*
XXIV. *Invigilandi cura, ut observentur leges fundationis, et onera impleantur fundatoribus, eorumque successoribus demandata.*
XXV. *At prohibita semper iis administratio, et potestas super rebus Ecclesiae.*
XXVI. *Divisionem Ecclesiarum inter heredes fundatoris octavo saeculo canones damnare coeperunt.*
XXVII. *Et laicales rerum ecclesiasticarum usurpationes, una et investituras Ecclesiarum, Abbatiarumque nedum ecclesiasticis, verum laicis etiam concessas.*
XXVIII. *Nono, et sequentibus saeculis jus praesentandi laicis concessum, damnatis laicalibus investituris, et simoniae labibus.*
XXIX. *Honorifica item jura patronis dilargita.*
XXX. *Verum administratio bonorum eis prorsus vetita.*
XXXI. *Decimo, et undecimo saeculo laicales collationes iterum reprobatae, secus quam patronorum praerogativae.*
XXXII. *Praesertim sub Alexandro III.*
XXXIII. *Qui novam disciplinam Ecclesiae feliciter instituit.*
XXXIV. *Hoc in Regno Carolus I., et II. Andegavenses omnia expoliatis Ecclesiis reintegranda jusserunt.*
XXXV. *In decretalibus, et canonibus novae disciplinae usurpatum patronatus vocabulum.*
XXXVI. *Illudque derivatum e patrocinio Ecclesiae, quod fundatorum, heredumque juribus adnexum est.*
XXXVII. *Advocati enim Ecclesiarum praesentare clericos consueverunt ad illas, et jus suum in alios transferre.*

I. Tametsi vocabulum *Jurispatronatus* recentissime usurpatum in pontificiis decretalibus, et sacrorum canonum collectionibus nemo inficiatur, qui jurisprudentiam canonicam vel summis labiis attigerit, et patebit ex infra dicendis (1): praerogativas ni-

(1) Num. 26, 35, et seq.

hilominus istiusmodi juris, quod aliis nominibus olim nuncupabatur, antiquissimas fuisse, easque majores, quam vulgus opinatur, compertum est. Nam eae originem habuisse videntur ex Gentium moribus, atque institutis.

II Pagani quippe conditores sacrarum aedium leges, et conditiones sibi placitas in earum dedicatione praescribere consueverunt, ac pronunciare nomina deorum, titulos, ritus, formas, et tempora peragendorum sacrorum: uti ex veterum templorum inscriptionibus abunde patet apud Barnabam Brissonium de *formulis*. Hinc opera cujusque *manentibus titulis* restituit Augustus, quemadmodum testatur Svetonius Tranquillus (1). Pariterque Hadrianus Romae instauravit Pantheum, septa, basilicam Neptuni, *sacras* aedes plurimas, forum Augusti lavacrum Agrippae: eaque omnia propriis, et veteribus *nominibus* consecravit, ut tradit Spartianus *cap.* 19. Ad morem ejusmodi reflexit poetarum princeps, dum cecinit:

In medio mihi Caesar erit, postemque tenebit.

Concordi enim consensione jureconsulti, ac legislatores respondebant, mandabantque parendum piae, religiosaeque hominum voluntati, ubi conditores nomina sua inscribere in aedibus sacris, vel deorum imaginibus vel statuis, aut sui ipsorum nominibus nuncupare certamina, aliave opera in honorem idolorum instituta legassent. Insigne ad id testimonium exhibet jureconsultus Scaevola (2), qui signum argenteum ponendum esse respondit juxta voluntatem Sejae, quae testamento suo ita caverat. « Si mihi per conditionem humanam contigerit, ipsa faciam; sin autem, ab heredibus meis fieri volo, jubeoque signum Dei ex libris centum in illa sacra aede, et in patria statui sub subscriptione nominis mei. Utque idem jurisconsultus testatur, Attia fideicommissum his verbis reliquit: « Quisquis mihi heres erit, fidei ejus committo, uti det ex reddito coenaculi mei, et horrei post obitum sacerdoti et hierophylaco, et libertis, qui in illo templo erunt, denaria decem die nundinarum, quas ibi posui (3). Haud absimile est Modestini testimonium (4): qui respondit servandam esse formam, et voluntatem

(1) In Augusto cap. 39.— (2) In L. Titia 38 §. ult. D. *de auro, argento, mundo, ornamentis, unguentis, veste, vel vestimentis*, et *statuis legatis*.—(3) L. annua 20, §. 1, D. de *annuis legatis, et fideic.*
(4) In L. *Septicia* 10, D. de *pollicitationibus*.

Septiciae, quae ludos quadriennales in honorem Jani, aut Agonii Dei, unde *Agonalia* dicti fuere, patriae suae pollicita erat, ut praesiderent vir suus, ejusque filii. Ea enim ita caverat hisce conditionibus: « Largior, et dedico agonem quatriennalem ex » triginta millibus, sortis ipsa penes me retinens pecuniam, et » cavens apud decem primos idonee super pendendis a me so- » litis triginta millium usuris, agonotheta et praeside futuro vi- » ro meo, et deinceps liberis ex me nascituris. Cedent autem hae » usurae in praemia thymelicorum:(gesticulatorum videlicet, qui personam ex fabula non habentes ante scenam in orchestra saltabant, et scenae subserviebant) prout in unoquoque certamine » curia determinabit». Praeterea qui statuarum honore afficiebantur, in earum dedicatione saepe sportulas, divisiones, aut epulum dabant, darive jubebant: idque titulis statuarum, inscriptionibusque declarabatur. Cujus rei multa sunt in antiquis lapidibus monumenta. Brissonius (1) refert Perusii extare inscriscriptionem statuae Antonino positae, quae hoc de Egnatio Festo elogium continet. *Cum ei plebs urbana ludos publicos edenti, ad statuam ponendam, pecuniam obtulisset, is honore contentus impensam remisit, et impetrata venia ab ordine Perusinorum optimo maximoque Principi de sua pecunia posuit, cujus ob dedicationem dari jussit ab herede suo decurionibus sing. HS. IIII. N. Plebi, HS. II. N. L. D. D. D.* hoc est, Locus datus decreto Decurionum. In inscriptione Hispaniensi « Pietati Aug. L. Lucretius Fulvianus Flamen Col. Immunium » Provinciae Pontif. Perpetuus Domus Augustae T. P. I. ex Arg. » P. ob honorem Pontificatus Lucretia L. F. Campana Flam. » Perp. Domus Aug. editis ad dedicationem scenicis ludis per » quatriduum et Circensibus, et epulo diviso posuit. Huic dono » Lucretia Campana amplius nomine suo coronam auream ad- » junxit.

IV. E Synagoga Hebraeorum in Ecclesiam Christi nil derivari potest, quod juspatronatus spectet: nulla enim facultas fuit Judaeis praeligendi, vel designandi, eoque minus fundandi loca, et aras holocaustorum, nec addendi aliquid, vel minuendi coeremoniis religiosis per legem institutis. Praecepit quippe Dominus Judaeis, ut dissiparent aras idolorum, constringerent statuas, lucosque igne comburerent: neque in ipso Deo colendo gentes imitaren-

(1) Lib. VIII. *de formulis.*

tur, nec offerrent ei holocausta in omni loco, sed in eo, quem ipsemet elegerat in una tribuum per manus Levitarum, utque id tantum facerent, quod is praeceperat, necadderent quidquam, nec minuerent (1). Potestas vero, qua Reges Israel, et Juda usi sunt in Pontifices eligendos, in Levitas, resque divinas, in custodiam, et translationem Arcae foederis, ejusque tabernaculi, et cultum Templi, potius referenda est ad regiam praecellentiam, quam juspatronatus sacrum. Petrus de Marca (2) pluribus probare studet ex privilegio regiae unctionis profectum esse, quod Reges Hebraeorum non solum res civicas domi, militiaeque procurarint, sed etiam ea tempestate religiones, ceremoniasque constituerint, vel restauraverint. Quod infra opportunius dicendum erit in explicando regio jurepatronatus.

V. Quod ethnicis templorum conditoribus leges Romanae, moresque gentium indulgebant, sensim usuvenit, irrepsitque inter veri Dei cultores post Evangelii promulgationem moribus primum, deinde Pontificum indulgentia, et voluntate Principum, postremo sacrorum canonum concessionibus.

VI. In ipsis Ecclesiae incunabulis Martyrum sanguine decoratis Apostoli, eorumque proximi successores in sacrorum ministrorum delectu praesertim, qui super omnia fundatorum et patronorum jura spectabilior est, non quidem respuisse videntur, sed immo adhibuisse, et secundasse voluntatem, consensum, bonumque testimonium fidelis populi, divitias, et bona temporalia profusissime largientis in alimoniam pauperum, et sacrorum ministrorum: ut patet ex paucis, quae supersunt monumentis disciplinae illius aevi obscurissimi. « Quoniam ipsa plebs (teste Divo Cypriano Episcopo Carthaginiensi) maxime habet potestatem » vel eligendi dignos sacerdotes, vel indignos recusandi. Quod » et ipsum videmus de divina auctoritate descendere, ut sacer» dos plebe praesente sub omnium oculis deligatur, et dignus » atque idoneus publico judicio, ac testimonio comprobetur (3). » Requiritur enim in ordinando sacerdote et praesentia populi, » ut sciant omnes, et certi sint, quia qui praestantior est ex omni » populo, qui doctior, qui sanctior, qui in omni virtute eminen» tior, ille eligitur ad sacerdotium, et hoc astante populo: ne post-

(1) Deuteron. cap. XIII.—(2) Concord. Sac. et Imper. cap. IV.
(3) Cap. XII. *de elect.* in prima collect. Decretal. Bernardi Papiensis Praepositi penes Antonium Augustinum.

» modum retractatio cuiquam, ne quis scrupulus resideret (1).

VII. Vetustissimus item usus offerendi, seu recitandi nomina eorum, qui offerebant donaria in Ecclesiis per diaconum, et commendata ejusmodi oblationum laus viam maxime stravit juripatronatus. « Ut fratres nostros (scripsit S. Cyprianus ad Episco- » pos Numidiae (2), ac sorores, qui ad hoc opus tam necessa- » rium prompte, ac libenter operati sunt, ut semper operentur, » in mente habeatis in orationibus vestris, et eis vicem boni ope- » ris in sacrificiis, et precibus repraesentetis, subdidi *nomina* sin- » gulorum: sed et collegarum quoque, et consacerdotum nostro- » rum, qui et ipsi quum praesentes essent, et sno, et plebis » suae nomine quaedam pro viribus contulerunt, *nomina* ad- » didi, et praeter quantitatem propriam nostram eorum quo- » que summulas significavi, et misi: quorum omnium, secun- » dum quod fides, et charitas exigit, in orationibus, et precibus » meminisse debetis.

VIII. Cujusmodi donariis indulgentiam, relaxationemque poenitentiae captare lapsi fideles, et usque adeo expiscare studebant, ut in eos merito excandesceret Sanctus Cyprianus (3). « Ad com- » municationem (ait) admittuntur, et *offertur nomen* eorum non » dum poenitentia acta, nondum exomologesi facta, nondum ma- » nu eis ab Episcopo, et Clero imposita, Eucharistia illis datur. Parilique zelo Divus Hieronymus reprehendit ostentationem vanamque gloriam eorum, qui fraudationes, furta, et oppressiones pauperum sibi ad laudem vertebant per ejusmodi oblationes. « Multos conspicimus, ait (4), qui opprimunt per potentiam, » vel furta committunt, ut de multis parva pauperibus tribuant, » et in suis sceleribus glorientur, publiceque diaconus in Eccle- » sia recitet offerentium *nomina*: tantum offert ille, tantum ille » pollicitus est: placentque sibi ad plausum populi, torquente con- » scientia. Idemque in Jeremiam (5): Nunc publice recitantur » offerentium nomina, et redemptio peccatorum mutatur in lau- » dem: nec meminerunt viduae illius in Evangelio, quae in ga- » zophylacium duo aera mittendo, omnium divitum vicit donaria. Necessitas nihilominus consulendi pauperum, et ecclesiasticorum indigentiis in caussa fuit, ut oblationes fidelium com-

(1) S. Hieronymus a Gratiano relatus in can. *licet ergo* VIII qu. I.
(2) Epist. LX; alias LXII.—(3) Epist. IX; alias XVI.—(4) Comment. *in Ezech.* 18 pag. 537.—(5) XI. pag. 354.

mendarentur, eos excitandi gratia ad largitiones prosequendas. Quare sic Innocentius Papa ad Decentium Episcopum Eugubii (1): « Prius ergo oblationes sunt commendandae, ac tunc eorum *nomina*, quorum sunt oblationes, edicenda, ut inter sacra mysteria *nominentur*, non inter alia, quae ante praemittimus, ut ipsis mysteriis viam futuris precibus aperiamus. Id explicatius apud Rigalt (2).

Quin Divus Chrysostomus magnates, virosque opulentos hortari, et excitare ad Oratoria, et Capellas fundandum in domibus, villisque suis studuit multis quidem argumentis, et hoc speciatim quod nomen fundatoris inter Missarum solemnia e diptychis sacris recitaretur. « Oro, et supplico (ait Chrysostomus (3)) » et gratiam peto, immo et legem pono, ut nullus qui habet villam, apparcat carere Ecclesia. . . Educa magistrum, educa diaconum, et sacerdotalem ordinem: quasi ducta uxore dotem adscribe. Quid non erit illic bonorum? Parumne est, oro, torcular benedici? Deum ex omnibus frugibus partem, et primitias accipere? Simul prudentem habere Sacerdotem, simul habere conversantem? parumne est in sanctis oblationibus *nomen* tuum semper referri?

IX Exinde post pacem Ecclesiae redditam mos inolevit nuncupandi sacras Basilicas nedum de Sanctorum, verum etiam fundatorum nominibus, titulumque Ecclesiarum inscribendi ad placitum ipsorum. Quandoquidem Constantinus Magnus Basilicam Costantinianam, et gradatim alii conditores titulum, seu Ecclesiam Damasi, titulum Equitii, titulum Pastoris, titulum Vestinae, titulum Eudoxiae, titulum Lucinae, et Fasciolae denominarunt inter Romanas Basilicas, titulosque de suo ipsorum fundatorum nomine. Et S. Augustinus ad rem hanc ait (4). » Honorastis Episcopum vestrum Florentium, ut hanc Basilicam Florentiam vocare velitis. Primitivi ergo fideles honorem istum suo nomine intitulandi novas Ecclesias maximi faciebant, cumque solum tunc temporis indultum fundatoribus multi opinantur, arguendo ex paucis illius antiquissimi aevi monimentis recentem fuisse usum, et concessionem aliarum patronatus praerogativarum. Ut enim scribit Emmanuel Gonzalez (5) primis Eccle-

(1) Epist. I. cap. 2.—(2) In not. ad Cypr. ep. 60, et Card. Bona lib. 2 *rer. liturgic.* cap. 8 num. 7.—(3) Hom. XVIII. In Act.
(4) Serm. XXXVII.— (5) In cap. IV. *de jure patronatus* n. 4.

siae saeculis, quibus Ecclesiae, Basilicaeque primum constructae sunt, ea erat episcopalis gradus auctoritas, eaque Episcoporum prudentia, ut in commune saepius de rebus Ecclesiae, et ordinationibus clericorum consulerent: ea totius populi christiani pietas, et humilitas, ut nemo aliquid in Ecclesia vellet habere peculiare, nemo specialem ullam, nisi eminentioris virtutis praerogativam quaereret. Ideoque nec patronorum Ecclesiarum, nec fundatorum ambitio privilegia extorquebat, nec ad Ecclesiarum constructionem, dotationemve privatis honoribus necesse erat excitare fidèles. Num vero isthaec opinio Gonzalesii vera undequaque sit, nec ne, ex hactenus dictis facili negotio colligi potest.

X. Sepulturae jus in atrio, vel intra ambitum Ecclesiae Regibus, et Episcopis intuitu fundationis tributum agnoscimus cum Valesio, qui Constantinum Magnum ideo in Basilica Apostolorum sepultum esse dicit, quod eam extruxisset (1). Eusebius testatur (2) Constantinum Imperatorem juxta Apostolos sepeliri voluisse: eorumque memoriam, Ecclesiam nominibus eorum appellatam aedificando, honorasse. Et Chrysostomus (3): » Constantino» poli (inquit) Reges nostri magnam gratiam putant, non si » prope Apostolos, sed si vel extra eorum vestibula corpora sua » sepeliantur, fiuntque piscatorum ostiarii Reges. Circa saeculum VI nedum Regibus, et Episcopis, sed privatis etiam Ecclesiarum conditoribus, eorumque familiae per leges quasdam concessus intra Ecclesiam locus sepulturae. Et Sozomenus refert uxorem cujusdam Caesarii sepultam in Ecclesia per virum aedificata circa ambonem, quod est suggestum lectorum (4).

XI. Jus nominandi, et praesentandi clericos ordinandos, vel ordinatos deligendi ad ministerium Ecclesiarum citius in orientalibus, quam occidentalibus Ecclesiis introductum fuisse videtur ex usu extruendi Capellas in praediis divitum, et alendi sacerdotes inibi, quem tantopere sategit invehere Chrysostomus, et suadere, ut supra dictum est *num. VIII.* Quo sensu a Theodoro lectore dicta est Pulcheria Theodosii II. soror *possedisse* oratorias domos multas, scilicet Blacheranensium, Chalcopratiorum, Hodegorum, et S. Laurentii martyris, quia res omnes

(1) Bingam. orig. Eccles. tom. X. cap. I. §. 8. — (2) In vita *Constantini* lib. IV. cap. 71. — (3) Tom. V. cap. VIII. in lib. *quod Christus sit Deus*. — (4) Lib. IX. cap. 2.

suas legavit Ecclesiis. Et Eudoxia ejusdem Imperatoris conjux quum plures Basilicas in Palaestina construxisset, earum admistratio iis commissa est, quos ipsa praelegit (1). Praetereaque Sozomenus (2) refert, quod Rufinus Toranius patria Aquilejensis exeunte saeculo quarto Basilicam regio aere construxisset in suburbio Chalcedoniae sub invocatione Ss. Petri et Pauli, *et monachos in vicino* collocasset, *qui clerum Ecclesiae supplerent.* Unde conjicere licet tam capellanos a magnatibus Oratoria fundantibus, quam monachos a Rufino delectos, et nominatos Episcopo loci fuisse ad obtinendam facultatem sacra misteria obeundi. B. Euthymius quum amplissime dotasset Ecclesiam S. Stephani, ejus curam contulit Gabrieli monacho, quem Sacerdotio ante initiari curaverat, ut testatur Cyrillus ejus vitae auctor (3). Similiter nobilis, et pia matrona Bassa Andream Pastorem effecit, et Praefectum monasterii, quod ab ea fuerat aedificatum, sicuti refert idem Baronius (4).

Jus nominandi et praesentandi clericos saeculo quinto Episcopis fundatoribus primum ex gratia, privilegioque videtur fuisse concessum in Concilio Arausicano I. (anno 441 coacto) *can.* 10. » Episcopus (verba sunt Concilii), qui in alienae Civitatis ter» ritorio Ecclesiam aedificare disponit, permissa licentia aedifi» candi, quia prohibere hoc votum nefas, non praesumat de» dicationem, quae illi omnimode reservatur, in cujus territo» rio Ecclesia assurgit, reservata aedificatori Episcopo hac gra» tia, ut quos desiderat clericos in re sua videre, ipsos ordinet » is, cujus territorium est, vel si ordinati jam sint ipsi, habere » acquiescat. Et omnis Ecclesiae ipsius gubernatio ad eum, in » cujus civitatis territorio Ecclesia surrexerit, pertinebit. Consonat Concilium Aurelianense II. habitum anno 452, *can.* 36.

XII. Exemplum hoc Episcopi fundatoris paulatim usurpatum fuit, extensumque ad reliquos omnes fundatores tam clericos, quam laicos, quatenus suadente legum, et aequitatis ratione, primum offerrent Episcopo Diocesano clericos ordinandos in titulum Ecclesiarum per ipsos extructarum, quoadusque simultanea fuit collatio Ordinum, et Ecclesiarum collatio: deindeque beneficiarios nominarent, et praesentarent, postqnam Ordines ecclesia-

(1) Thomass. tom. II. lib. 1. cap. 92, n. 9.—(2) Lib. VIII. cap. 17.
(3) Apud Baronium ad an. 455, n. 22. — (4) Ad annum. 460, num. 24.

slici separatim a collatione beneficiorum conferri coeperunt: et quidquid sibi placuerit (XIII.) praescriberent fundatores etiam in limine fundationis. Eodem saeculo quinto Zeno Imperator Orientis (electus anno 475) constituit eos, qui aliquid donaverint pro aedificando Oratorio Martyris, aut Prophetae, aut Angeli, vel xenodochiis, et nosocomiis, et ptochiis, cogendos fore ad perficiendum opus atque implendam donationem. » His vero adimpletis, ait Zeno (1), administratio secundum ea, quae his, qui » liberalitatem exercuerunt, visa fuerint, et secundum prae» scriptos fines fiat.

XIV. Interea divites, et magnates Oratoria in castris, fundis, mibusque suis construendo ad familiae commoditatem propter dissitas, remotasque Parochias, ab Episcopis facultatem facile obtinebant presbyteros, seu capellanos eligendi, simul et alendi, qui sacra facerent in eisdem Ecclesiis ruralibus, dummodo solemnioribus anni festivitatibus ad paraecialem Ecclesiam convenirent. Cumque mos ille invaluisset, canones idcirco eadem de re prodire coeperunt saeculo VI, et sequentibus saepius. In Concilio enim Agathensi I. anni 506 *can.* 21 sic legitur constitutum: *Si quis etiam extra Parochias, in quibus legitimus est, ordinariusque conventus, Oratorium in agro habere voluerit reliquis festivitatibus, ut ibi missas teneat propter fatigationem familiae justa ordinatione permittimus. Pascha vero, Natale Domini, Epiphania, Ascensione, Pentecoste, et Natale S. Joan. Baptistae, et si qui maximi dies in festivitatibus habentur, nonnisi in Civitatibus aut in Parochiis teneant. Clerici vero si qui in festivitatibus, quas supra diximus, in Oratoriis (nisi jubente, aut permittente Episcopo) missas facere, aut tenere voluerit, a communione pellantur* (2). In Gallia tamen videntur sexto saeculo jus deligendi presbyteros in Oratoriis ministraturos jam sibi arrogasse domini fuudorum, non modo dioecesanos, et concives, verum etiam peregrinos, dummodo assensus Episcopi accederet. In Concilio enim Aurelianensi IV. (ann. 541) *can.* 7 decretum fuit, *ut in Oratoriis domini praediorum minime contra votum Episcopi, ad quem territorii ipsius privilegium noscitur pertinere, peregrinos*

(1) In l. *si quis donaverit* 15 Cod. de sacros. Eccles.

(2) Hunc Canonem refert Gratianus in can. *si quis etiam* dist. 1, *de consecr.*

Clericos intromittant, nisi forsitan quos probatos ibidem districtio Pontificis observari praecepit. Et *can.* 35 ejusdem Concilii facultas generatim laicis praediorum dominis data deputandi clericos in Ecclesiis etiam Parochialibus, quas in agro suo fundarent: *Si quis in agro aut habet, aut postulat habere Dioecesin* (puta Parochiam attenta illius aevi loquendi forma) *primum et terras ei deputet sufficienter, et clericos, qui ibidem suum officium impleant, ut sacratis locis reverentia condigna tribuatur.* Eos puta clericos, qui fuissent a proprio Episcopo vel ordinati in titulum novae parochialis Ecclesiae, vel de illa Ecclesia, cui fuerant in ipsorum ordinatione addicti, ad istam missi novam Parochiam. Quod declarasse videtur Synodus Cabilonensis I. (anno 650) *can.* 4., ubi constituit, *ut in potestate sit Episcopi et de ordinatione clericorum, et de facultate ibidem collata, qualiter ad ipsa Oratoria, et officium divinum possit impleri, et sacra libamina consecrari.*

At vero summi Pontifices Romani largis ejusmodi facultatibus adversabantur, tuendi studio liberiorem, ampliorem que Episcoporum potestatem in deputatione presbyterorum, qui sacra mysteria peragerent in Ecclesiis, et Oratoriis magnatum, aliorumque laicorum. Namque Pipino Regi a Zacharia PP. circa medietatem saeculi octavi sciscitanti de jure administrandi Oratoria, et Ecclesias in privatorum domibus, et agris aedificatas, Pontifex inter alia rescripsit: *Si missas facere voluerit* dominus fundi, ab Episcopo *noverit presbyterum postulandum* (1). Quandoquidem secundum Nicaenos canones 15, et 16 (2), sine licentia Episcopi sui nullus omnino clericorum, seu presbyterorum sese a nexu Ecclesiae, cui inserviendo incardinatus fuerat in ordinatione sua, solvere poterat, ac transire ad serviendum cuivis alteri Ecclesiae, vel Oratorio, ut dixi *in tract. de benefic. cap.* 1, *num.* 15.

Procedentibus autem temporibus Oratoria privata pro commoditate nobilium, earumque familiarum extructa formam acceperunt beneficiorum tam simplicium, quam parochialium, ut luculenter probat multis testimoniis Thomasinus (3). Ex indeque

(1) Part. II. lib. 1. cap. 31. n. 12.—(2) Gratianus illos refert in can. *non oportet*, et can. *si qui vero* 23 Caus. IX. quest. 1.—
(3) Thomassinus cit. par. 11, lib. 1. cap. 33.

factum est, ut aedificatores Ecclesiarum consentientibus Episcopis sibi adjudicarent jus deputandi beneficiarios, et presbyteros servientes, et pia opera in fundatione praescribendi: sicque fideles allicerentur magis ad loca pia construenda, et dotanda.

XV. At vero Gelasius I. qui ab anno 492. sedit annos quatuor, Senecioni Episcopo rescripsit (1): » ut praeter processionis adi» tum, qui omni Christiano debetur, nihil sibi fundatores Julius, et Frigentius » vindicarent, nihilque ibidem proprii juris haberent in Ecclesia S. Viti, et Basilica SS. Michaelis, et Martini, per eosdem fundatis, quas Episcopus Senecio solemni benedictione dedicare deberet. Idemque Pontifex (2) detestatur pravum abusum, qui irrepserat, in quocumque nomine defunctorum, et quandoque non omnino fidelium, constructiones aedificatas sacris processionibus audacter instituendi.

XVI. Jus autem processionis nihil aliud significat, quam facultatem conveniendi publice, et communicandi in Ecclesia, competentem cuilibet Christiano in solemnibus populi conventibus, et ingrediendi Ecclesiam religioso aditu ad participationem orationum, sacrorumque mysteriorum. Processiones pariter erant supplicationes solemnes cum hymnis, et canticis apud S. Gregor. (3); honorem potius *processionis*, seu praerogativae in procedendo, et sedendo, quam *processionis* indultum patronis post clericos in religiosis conventibus agnoscit. Cujusmodi opinio recentiori disciplinae congruit, et decretali Clementis III. (4), ubi inter alias praerogativas *honor processionis fundatori servatur*. At vero verba epistolarum Gelasii, quemadmodum et divi Gregorii Magni aperte ostendunt commune, et aequale cum omnibus fidelibus obtinuisse fundatores jus processionis in vetustioribus Ecclesiae saeculis.

Et quoniam religiosus processionum aditus, et conventus nonnisi in Ecclesiis rite consecratis et dedicatis fieri permittebatur, et maxime in Parochiis, in quibus habetur legitimus, et ordinarius conventus fidelium, ut ait Conc. Agathense (5), canones idcirco veteres *missas publicas in Caenobiis, et Oratoriis privatis fieri* prohibebant: *ne in servorum Dei recessibus, et in*

(1) In can. *piae mentis* 26; et can. *Frigentius* 27, caus. 16, quest. 7. — (2) In epist. ad *Episcopos Lucaniae.* — (3) Lib. 2, epist. *Germonius* ad paratitl. de jurepat. — (4) In cap. *nobis fuit* 25, de jurepat. — (5) In cit. can. *si quis etiam.*

eorum receptaculis ulla popularis conventus praeberetur occasio, ut loquitur Textus (1). Id maxime liquet etiam ex Novella 123. cap. 32, ubi Justinianus *omnibus laicis interdixit Litanias facere sine sanctis Episcopis, et qui sub eis sunt, reverendissimis clericis. Qualis enim est* (ait) *Litania: in qua sacerdotes non inveniuntur, et solemnes orationes faciunt? Sed et ipsas honorandas Cruces* (*cum quibus et in Litaniis ingrediuntur*) *non alibi, nisi in venerabilibus locis reponi: et si quando opus vocaverit ad Litanias celebrandas, tum solum ipsas Cruces accipere eos, qui consuete eas portare solent, et cum Episcopo, et clericis Litanias celebrare: hoc custodientibus sanctissimis locorum Episcopis, aut etiam eorum clericis, et per loca judicibus*. Gelasius ideo gratia processionis tantum concedere voluit fundatoribus, quamlibet aliam auctoritatem in electione clericorum, in dispensatione, et perceptione redditiuum generaliter reservando soli Episcopo dioecesano ad normam sacrorum canonum (2). Hinc Apostolica Sedes Romana minime probasse videtur praelaudatam legem Zenonianam, nec canones localium Synodorum commemoratos.

XVII. Pelagius I. qui sedere coepit anno 555, rescribens Mellito subdiacono (3), *Abbatem in monasterio illum* voluit *ordinari, quem sibi de sua congregatione et monachorum electio, et possessionis dominus poposcerit ordinari*. Idemque Pontifex (4) praecepit conditiones tempore, quo dedicatum est Monasterium, inter fundatricem, et Episcopum conventas fore servandas, quae mater erat Eleutherii Episcopi, et Oratorium construxerat in castello, ibidemque monachos constituerat.

XVIII. Canonibus istis consonant leges a Justiniano promulgatae eodem aevo, ut fundationum leges, et placita sacris canonibus non adversa vim suam obtinerent. Et in primis (5) usque modo cavetur de aedificationibus Ecclesiarum, monasteriorum, xenotrophiorum, aliorumque piorum locorum, *quatenus testatores si certas personas praeposuerint administrationi, illis procul dubio Episcopus permittere debeat administrationem,*

---

(1) In cap. *luminoso* 6. caus. XVIII. quaest. 2. — (2) Gratianus illos refert cit. caus. XVI. quaest. 7. — (3) In can. *Abbatem* XVIII. quaest. 2. — (4) In seq. can. *Eleutherius* 30. ead. C., et quaest. — (5) L. *Sancimus* 46. C. de Episc., et Cler.

ita tamen ut inspectio eidem Episcopo competat tamquam alieni actus observatori. Si nominatim testatores suorum heredum arbitrio reliquerint praeponendos administratores, ea jura pertinere ad heredes, cum hac tamen cautione, ut si negligentius versentur, Episcopus admonere eos possit; vel si in desidia permaneant, alios idoneos praeficere. Praeterea idem Imperator (1) declaravit personas idoneas vel a fundatoribus Ecclesiarum, vel expendentibus alimenta Clericorum in illis ministrantium nominari debere, easque Episcopi judicio, et examine fore adprobandas. Et alibi (2) sic praecepit: *Si quis Oratorii domum fabricaverit, et voluerit in ea clericos ordinare, aut ipse, aut ejus heredes; si expensas ipsis clericis ministrant, et dignos denominant, denominatos ordinari. Si vero qui ab eis eliguntur, tanquam indignos prohibent sacrae regulae ordinari; tunc sanctissimus Episcopus quoscumque putaverit meliores, ordinari procuret.*

XIX. Tum exeunte seculo VII divus Gregorius M. Secundino Episcopo Tauromitano in Sicilia scribens praecepit in Ecclesiis vel monasteriis conditiones, legesque fundatoribus placitas fore observandas, dummodo ordinariae Episcoporum jurisdictioni, ac potestati non derogaretur, ut patet ex fragmento epistolae (3): *Quia rationis ordo non patitur* (ita Gregorius) *ut monasterium ipsum, et maxime contra voluntatem fundatorum ab eorum dispositione ad arbitrium suum praesertim laica persona subducat, aut aliquod sibi in id jus debeat vindicare.* Idemque Pontifex ad Neapolitanum Episcopum rescribens (4) probavit fundationem monasterii monialium in hac Civitate Neapolitana, *in quo* fundatrix *Gratiosam Abbatissam praeesse disposuerat:* mandavitque ut Ecclesiam, seu Oratorium monialium Episcopus dedicaret, sed nequaquam institueret inibi presbyteros, quos vel fundatrix, vel Abbatissa praesentasset. Insuper Ariminensi Episcopo praecepit *ep.* (5) ut Oratorium a quadam matrona aedificatum dedicaret, sine ulla tamen institutione presbyteri titularis, seu beneficiarii perpetui, in quo missas celebrare deberet Sacerdos ad libitum ipsius Episcopi deputandus. *Nec presbyterum* (ait) *constituas cardina-*

(1) Nov. LVII. — (2) Nov. CXXIII. cap. 18. — (3) Gratianus illud refert in can. *rationis* XVI. qu. 9. — (4) Epist. 59. lib. 2. — (5) Epist. IX. lib. 2.

*

lem, et si missas forte maluerit fieri sibi, a dilectione tua presbyterum noverit postulandum. Liquet exinde proprios, et fixos clericos, ac presbyteros capellarum, et Oratoriorum in Italia fere non fuisse aevo divi Gregorii; sed eos arbitrio Episcopi, quum necessitas postularet, e clero Ecclesiae Cathedralis deputatos, missosque fuisse ad sacra inibi peragenda.

XX. Praetereaque scripsit Gregorius Episcopo Mamertinae in Sicilia, ut fundationi Ecclesiae Ss. martyrum a quodam subdiacono illius urbis incoeptae assensum suum accommodaret, *enunciaturus ex more nihil illic conditoris juri ulterius jam deberi, nisi processionis gratiam, quae christianis omnibus in commune debetur:* quemadmodum jandiu rescripserat Gelasius.

XXI. Verumtamen Regibus, et Principibus idem Gregorius M. indulgentior minime denegavit jus nominandi, et praesentandi. Speciatim porro indulsit Regi Galliae nominationem Abbatis monasterii Augustodunensis, in quo xenodochium Regina Brunechildes fundaverat, assentiente Siagrio Episcopo Augustodunensi. *Constituimus*, inquit Greg. (1) *ut obeunte Abbate, atque presbytero suprascripti xenodochii, atque monasterii, non alius ibi ordinetur, nisi quem Rex ejusdem Provinciae cum consensu monachorum secundum timorem Dei legerit, ac providerit ordinandum.*

XXII. At sequenti saeculo septimo jus praesentationis usque adeo invaluit, praesertim inter Hispanos, ut irrita haberetur ordinatio clericorum, quam attentassent Episcopi invitis, spretisve fundatoribus, ac patronis in titulum Ecclesiarum, quas isti aedificassent, ac dotassent. Nam Concilium Toletanum IX ann. 655, decrevit (2): *ut quandiu fundatores Ecclesiarum in hac vita superstites extiterint, pro iisdem locis curam permittantur habere sollicitam, atque rectores idoneos in eisdem Basilicis iidem ipsi offerant Episcopis* ordinandos. *Quod si tales forsitan non inveniantur ab eis, tunc quos Episcopus loci probaverit Deo placitos, sacris cultibus instituat cum eorum conniventia servituros. Quod si spretis eisdem fundatoribus rectores ibidem praesumpserit Episcopus ordinare, et ordinationem suam irritam noverit esse, et ad ve-*

(1) Epist, X. lib. 11. — (2) Relatum in can. *decernimus* XVI, qu. 7.

recundiam suam alios in eodem loco, quos iidem ipsi fundatores condignos elegerint, ordinari.

XXIII. Jus praeterea alimentorum fundatoribus, eorumque filiis ad inopiam vergentibus competere declararunt Patres Hispani anno 934. in Concilio Toletano IV (1): *Quicumque fidelium aliquid de facultatibus suis Ecclesiis contulerit, si forte ipsi, aut eorum filii ad inopiam redacti fuerint, ab eadem Ecclesia suffragium vitae accipiant. Si enim clericis, seu monachis, vel peregrinis quamlibet necessitatem sustinentibus, pro solo religionis intuitu in usum res ecclesiasticae largiuntur; quanto magis consulendum est, quibus retributio justa debetur, quibus restituenda est retributio, et vicissitudo.*

XXIV. Fundatoribus item, eorumque successoribus ejusdem Concilii Toletani Patres (2) attributam agnovere facultatem, curamque prospiciendi, atque invigilandi, utrum ab institutis clericis rite secundum canones, et fundatoris voluntatem sacra peragantur mysteria: neve quid detrimenti Ecclesia in temporalibus, et spiritualibus patiatur: *Filiis, vel nepotibus, ac honestioribus propinquis ejus, qui construxit, vel ditavit Ecclesiam, licitum sit hanc bonae intentionis solertiam habere, ut si sacerdotem, vel ministrum aliquid ex collatis rebus praeviderint defraudare. aut commonitionis honestae conventione compescant, aut Episcopo, vel judici corrigenda denuncient. Quod si talia Episcopus agere tentet, Metropolitam ejus haec insinuare procurent. Si autem Metropolitanus talia agat* (XXV) *Regis haec auribus intimare non differant*(3). *Noverint autem conditores Basilicarum in rebus, quas eisdem Ecclesiis conferunt nullam potestatem habere, sed juxta canonum instituta sicut Ecclesiam, ita et dotem ad ordinationem Episcopi pertinere* (4).

XXVI. Inter maximas deinde corruptelas morum, quae saeculo octavo, et sequentibus ecclesiasticam disciplinam labefactavere nimis, heredes fundatorum, ac defensores Ecclesiarum suis praerogativis, ac juribus abutentes tam Ecclesias, quam Ecclesiarum bona sibi vindicabant, dividebantque, perinde ac

(1) In can. *quicumque* dict. caus. XVI. q. 7.

(2) Can. 1. et 11. —(3) Can. *filiis* 31. ead. C. et quaest. — (4) Idem Conc. Tolet. IV. in Can. *noverint* X. 9. 1.

profanas hereditates per quotas hereditarias: adeout unius altaris qnatuor partes fierent, et singulae partes singulos haberent presbyteros, singulique heredum singulos investirent in una Ecclesia beneficiarios. Quamobrem Synodus Cabilonensis II. Carlo M. imperante celebrata anno 813, *can.* 26 prohibere censuit hujuscemodi Ecclesiae divisionem inter heredes sub poena interdicti, ad vitandas simultates (1). Quod inscriptum perperam est in Sexta Gregoriana compilatione Decretalium ex Conc. Mediolanensi. Tum Synodus Triburiensis an. 895. canonem Cabilonensem confirmavit (2). In ambobus istis canonibus Cabilonensi, ac Triburiensi, quos genuinos, et incorruptos habemus apud Labbaeum, Antonium Augustinum (3), et Emm. Gonzalez, nullimode invenitur vocabulum *patroni*, quod. S. Raymundus inferaddidit ad faciliorem rei intellectum (4) attenta sui aevi loquela: istud profecto Patribus Cabilonensibus, ac Triburiensibus adhuc fuerat ignotum, atque insuetum.

XXVII. Violentas interea manus injecerunt laici non modo in praedia, et bona Ecclesiarum temporalia: verum etiam in Ecclesias ipsas, et Abbatias pinguiores, quas per annulum, et virgam irrequisitis omnino Episcopis concedebant clericis plerumque simoniacis, atque indignis: et per sacrilegam investituram laicis etiam personis, et praecipue militibus Reges conferebant ad expensas belli potissimum ferendas. Clarissimus Muratorius omnigena sapientia praeditus (5) luculentissima prodit monumenta monasteriorum in beneficium laicis concessorum per pravam consuetudinem a Regibus Francis invectam, ut magnatum, et militum animos in sua fide confirmarent, eosque incenderent ad majores in bello sustinendos labores. Reges Longobardos tali scelere purgat. Et Carolum Martellum avum Caroli Magni, primum omnium hanc pessimam consuetudinem invexisse apud Francos ob Reipublicae necessitatem affirmat. Carolum quoque Magnum inclytum Imperatorem hujusmodi morbo laborasse, veteribus monumentis comprobari contendit. Ejusque in hoc improbo studio aemulatorem fuisse Pipinum filium, Italiae quoque Regem, ut probat Muratorius Pistorensi charta anni 812. prolata per semetipsum (6). Tum etiam Ludovicum Pium illius fra-

(1) Cap. 1 *de jurepat.*—(2) Relata in cap. 2. eod. tit. —(3) In 1 compil. decretal.—(4) In cit. cap. 1. et 2 *de jurepat.*—(5) Tom. VI. *antiq. Ital.* diss. 73. — (6) In diss. 70 *de cleri immunitate.*

trem, Lotharium I. ejusdem Ludovici filium, Ludovicum II, et Carlomannum, ceteros que. Saepissimae hinc Sanctorum Patrum querelae, obsecrationes, increpationes, anathemata in privatis, aequae ac synodalibus scriptis. Tantum malum in ortu suo eliminare, et jura Ecclesiae in pristinum revocare studuit Carolus Calvus (an. 868) (1). *Missi nostri* (ait) *diligenter investigent per singulas Parochias simul cum Episcopo de Monasteriis, quae Deum timentes in suis proprietatibus aedificaverunt, et ne ab heredibus eorum dividerentur, parentibus, et praedecessoribus nostris sub immunitatis defensione tradiderunt: et postea in alodem sunt data, ut describant quae sint, et a quo, vel quibus in proprietatem data sunt, et nobis renunciare procurent, ut eum Episcopis, et ceteris fidelibus nostris consideremus, et qualiter inde secundum Dei voluntatem, et nostram salutem agere debeamus.*

XXVIII. Quumque nono saeculo sub imperio Caroli M. jus praesentationis plus aequo inter privatos etiam extensum esset, Patres extirpare studuerunt oborta mala, et praecipue simoniacam labem. Quandoquidem in Concilio Arelatensi VI an. 813. cautum est, *ut laici presbyteros absque judicio proprii Episcopi non ejiciant de Ecclesiis, nec alios immittere praesumant: atque laici omnino presbyteris non audeant munera exigere propter* commendationem *Ecclesiae: quia plerumque propter cupiditatem a laicis dantur talibus presbyteris Ecclesiae, qui ad peragendum sacerdotale officium sunt indigni.* Meritoque jure Hincmarus Rhemensis Archiepiscopus (qui eodem saeculo floruit) ad Comitem Theodulphum ita scripsit: *Si vis ibi* (in Parochia) *habere presbyterum, adduc mihi talem clericum, qui aptus sit sacro ministerio, et ego illum inquiram, et illi Ecclesiam dabo: et tunc illum ordinabo, si mihi talis clericus satisfactionem fecerit, quod nullum pretium inde donaverit. Et si tu ita facere nolueris, ego ordinabo, qualiter populus ibi officium habeat, usque dum ibi ordinem presbyterum*(2). Abusum ergo, non usum praesentandi reformare sategerunt Patres saeculo nono, qui patronatus jura potius firmasse, quam deminuisse videntur. Romana etiam Synodus sub Eugenio II. coacta ann. 826, et sub Leone IV. ann.

(1) Capitular cap. II. —(2) Flodoardus in *hist. Rhemens.* lib. III. cap. 26.

853. *can.* 21, decrevit *ut monasterium, vel Oratorium canonice constructum a dominio constructoris eo invito non auferatur; liceatque illi presbytero, cui voluerit, pro sacro officio illius Dioecesis cum consensu Episcopi, ne malus existat, commendare* (1).

XXIX. Honorifica insuper jura patronis eodem aevo attributa inveniuntur imperiali simul, et pontificali auctoritate. Namque (2) cautum est, *ut Episcopi provideant, quem honorem presbyteri pro Ecclesiis suis tribuant* senioribus, *puta patronis*, dominisque vicorum, in quibus fundatae essent Parochiae. Duces, Marchiones, Comites titulo *seniorum* nuncupatos tradit Muratorius (3), quibus nobiles famuli, et vassalli obsequium ac servitium praestabant: atque inde ortum habuisse censet Italicam vocem *Signore*. Atque in Italia non solum a vassis, sed a colonis liberis appellatos esse *seniores* dominos, uti videre est etiam in chartis monasterii Vulturnensis(4). Exploratissima vero res est Capitularia Regum Francorum, praesertim vero Caroli M., Ludovici Pii, et Lotharii a Leone PP. IX probata fuisse, qui ea irrefragabiliter in aevum observaturum Lothario spopondit (5).

XXX. Verum disponendi potestas de rebus, et proventibus ecclesiasticis vetita etiam est ipsis quoque fundatoribus in Photiana Synodo Constantinopolitana an. 861, quam Graeci primam, et secundam Synodum appellant, et Nicolaus Papa *latrocinalem* nuncupavit. Sic enim decretum fuit (6): *Nonnulli suis copiis, et facultatibus nomen monasterii imponentes, et eas Deo sanctificare profitentes se eorum, quae sunt consecrata, dominos esse inscribunt, et sola appellatione Deo dedicare machinantur . . . nullo modo potestatem habeat, qui consecrat Deo res suas, se ipsum praefectum, vel pro se alium constituere.* Quod etiam declaravere Toletani Patres supra laudati *num.* 25.

XXXI. In sequentibus saeculis, praesertim XI, et XII laicales Ecclesiarum collationes saepenumero damnatae sunt, sartis tectis fundatorum juribus. Romanum Concilium sub Nicolao II

(1) Can. *monasterium* 33 caus. XVI. q. 7.
(2) In Capitular. *Caroli* M. lib. 5. cap. 148. — (3) Lib. I. *antiq. med. aevi* dissert. 11. pag. 548. — (4) Par. 11. tom. I. — (5) Can. *de Capitulis* 9. dist. 9. — (6) In Can. I.

(an. 1059) (1), sancivit, *ut per laicos nullo modo quilibet clericus, aut presbyter Ecclesiam obtineat nec gratis, nec pretio*. Concilium Turonense (an. 1060) (2), *ut nullus Ecclesiam magnam, vel parvam deinceps sine consensu Episcopi a laicis praesumat accipere quolibet modo: sed neque a clerico, vel monacho, seu laico sub pretii alicujus venalitate*. Romanum sub D. Gregorio VII (an. 1074) (3), *ne aliquis clericus, vel monachus a laicis Ecclesias recipiat dono, vel pretio, nisi ab Episcopo*. Melphitanum sub Urbano II an. 1090 (4), interdixit, *ut nullus in clericali ordine constitutus, nullusque monachus Episcopatus, aut Abbatiae, aut cujuslibet ecclesiasticae dignitatis investituram de manu laici suscipere audeat. Quod si praesumpserit, depositione mulctetur*. Concilium Lateranense I. sub Callisto II. (an. 1123) jus patronatus tam laicorum, quam ecclesiasticorum minime deminuit, licet damnatas, et sacrilegas laicorum investituras, et Episcopo attribuisset ordinariam collationem, institutionemque beneficiorum, atque omnimodam rerum Ecclesiae dispositionem (5).

XXXII. Lateranense III sub Alexandro III (an. 1179) (6), pariter damnasset abusum patronatus; legitimo ejusdem usu probato; retentoque, et praesertim divisiones Ecclesiarum, et altarium hereditarias. *Quoniam* (ait) *in quibusdam locis fundatores Ecclesiarum, aut heredes eorum potestate, in qua eos Ecclesia hucusque sustinuit abutuntur, et quod una Ecclesia unius debeat esse rectoris, pro sua dissensione plurimos repraesentant: praesenti decreto statuimus, ut si forte in plures partes fundatorum se vota diviserint, ille praeficiatur Ecclesiae, qui majoribus juvatur meritis, et plurimorum eligitur, et approbatur assensu* (7). *Et quia in tantum quorundam laicorum processit audacia, ut Episcoporum auctoritate neglecta clericos instituant in Ecclesiis, et removeant quum voluerint: possessionem quoque, atque alia ecclesiastica bona pro sua voluntate plerunque distribuant, ipsos anathemate feriendos* (8).

XXXIII. In isto Alexandri pontificio aeram novae disciplinae ecclesiasticae Doctores constituunt. Alexandro enim datum de-

(1) Can. III. — (2) Can. IV. — (3) Can. I. — (4) Can. VIII. — (5) Can. IV et VII. — (6) Can. XVII. — (7) Cap. *quoniam* III. de jurep. — (8) Idem Conc. *relatum* in Cap. IV. eod. tit.

super fuit hostes Ecclesiae, Sedisque Apostolicae potentissimos debellare, sacrilegas, et violentas laicorum in praedia ecclesiastica manus comprimere, morum sane corruptissimorum post quatuor, et ultra saecula tandem aliquando felici omine reformationem inchoare, patronatuum jura ad sacrorum canonum amussim definire, et libertatem ecclesiasticam redimere, velificantibus quoque piis saeculi Principibus.

XXXIV. Sequenti XIII. saeculo Carolus I. Andegavensis (ut exterorum Regnorum exempla reticeam) *in cap.* quod incipit *universis Ecclesiis* sub *titulo de restit. ecclesiasticae libertatis*, abolevit usurpationes, et gravamina Ecclesiis illata per antecedentes tyrannos, puta Principes Svevos. Et Carolus II. Andegaven. (1) paternam pietatem aemulatus est. Omnia vero expoliatis hujusce Regni Ecclesiis reapse redintegrata fuisse sub eisdem Regibus Andegavensibus, liquet ex publicis monumentis Archivorum, et praecipue Regiae Siclae regestis ejusmodi reintegrationum.

XXXV. Iactis ad firmam structuram fundamentis novae disciplinae usurpari coepit vox *patronatus* praesertim a divo Raymundo Pennafortio in Gregoriani Decretalium voluminis compilatione, in quo titulum peculiarem posuit *de Iurepatronatus* (2), et vocabula *patroni*, et *patronatus* interpolavit in antiquis per ipsum congestis, et transcriptis canonibus; ut supra indicatum est *nu.* XXVI. Ex eo fortasse motus, quod fundatoribus, eorumque successoribus onus incumberet illas tuendi (XXXVI), ac patrocinandi. Quandoquidem advocati, ac defensores Ecclesiarum vel jura, et munera fundatorum usurpabant; vel e contrario fundatores, eorumque successores sibi vindicabant defensionem, et jus tuendi Ecclesias, perinde atque advocati: adeout sensim ab ejusmodi patrocinio inoleverit appellatio patroni (3). Quemadmodum apud Quirites *patroni* dicebantur patricii a plebeis ad patrocinium, auxiliumque sibi electi (4).

Concilii Chalcedonensis temporibus jam inde vigebant in Ecclesia defensores, qui per uniuscujusque Civitatis incolas eligebantur (5). In Ecclesiis tamen per privatos constructis saepius

(1) In cap. *item statuimus* 12. Tit. *quod possessiones Ecclesiae non auferantur, nec turbentur per Curiam.*—(2) Lib. III. tit. 38. —(3) Ioan. Ciron. *ad paratitl. de jurep.*—(4) Rosinus lib. I. *antiq.* cap. 16. et Revard. in L. 12. D. *de reg. jur.*—(5) Balsam. ad can. 78. Concil. Carthag.

assumebantur fundatores ipsi, eorumque successores, qui modo in judiciis forensibus per seipsos earum jura tuebantur, modo eligebant suadente necessitate advocatum ex ordine causidicorum *Principi* confirmandum. Quod licet *intelligere ex Lege a solis*(1), ubi sic Constantinus Imp.: *A solis praecipimus advocatis, eorumque consortio dari Provinciae sacerdotem, nec aliquis arbitretur ita esse advocationis necessitatem impositam sacerdotio, ut et ab eo munerum oppidaneorum functio secernatur. Nullum igitur advocatum a Curia (cui tenetur obnoxius) putamus excusari: videlicet si civico nomine, aut vinculo incolatus oppidanea necessitas eum detinet obligatum. Itaque apud alios etiam judices operam dantes negotiis perorandis, obnoxios esse decernimus sacerdotio: sic videlicet, ut intra eam Provinciam hujusmodi honoribus mancipentur, ubi eos necessitas curialis detinet obligatos.* Cujus rei meminerunt etiam Imperatores Arcad., Honor., et Teodos. (2): Constitutum pariter fuit (3), *ut pro Ecclesiarum caussis, ac necessitatibus eorum, atque servorum Dei executores, vel advocati, seu defensores; quoties necessitas ingruerit, a Principe postulentur.* Itidem *lib.* II. *legum Longobard.* (4) *omnibus Episcopis, Abbatibus, cunctoque clero omnino praecipitur vicedominos, praepositos, advocatos, sive defensores bonos habere, non crudeles, nec cupidos, non perjuros, non falsitatem amantes, sed Deum timentes, et in omnibus justitiam facientes, vel diligentes... Quia Episcopi, et universi Sacerdotes ad solam laudem Dei, et bonorum operum actionem constituuntur.*

XXXVII. Quod autem una cum patrocinio ejusmodi fere obtinuerint advocati, ac defensores Ecclesiarum praerogativas fundatorum; satis ostendit Alexander III. in decretali ad Exoniensem Episcopum: *Quia clerici quidam* (ait) *advocatias Ecclesiarum comparant, vel quocumque modo possunt, acquirunt, ut postmodum eorum filii, vel nepotes ad easdem Ecclesias praesententur*(5). Tum Lucius III. agnovit in advocato jus quoque praesentandi clericum idoneum Episcopo (6). Quoniam vero advo-

(1) L. 46. C. Theod. de *decurionibus.* — (2) In L. *privilegia* 38. C. Theod. de *Episcopis*, et *Clericis.* — (3) Lib. VII. Capitular. Franc. cap. 397. — (4) Tit. 47. de *advocatis*, et *vicedominis* cap. V. et IX. — (5) Cap. quia *Clerici VI. de jure pat.* — (6) In cap. *cum autem* 24. eod. tit.

cati Ecclesiarum jus *advocationis* in alios transferre praesumebant, ab Ecclesiis extorquentes tanquam a propriis rusticis *fodrum*, h. e. collectam, sive certam frumenti, vel pecuniae quantitatem, perinde ac militarem annonam pro alendis militibus, et equis praestari consuetam: *albergarias*, seu expensas pro comestionibus: *regium*, seu regaliam, puta fructuum perceptionem vacante beneficio: cetera id genus; idemmet Lucius Papa sanxit eosdem, « sive *advocati*, sive *patroni*, vel vice» domini, sive custodes. vel guardias habentes, seu quocum» que alio nomine censeantur, a gravaminibus cessare omnino » debere » (1).

Hucusque satis ad dignoscendam originem, et progressum vetustissimorum jurium fundantibus Ecclesias concessorum, et quonam pacto patronatus nomine tenus recens in ecclesiasticis beneficiis altas egerit radices, quantasque subiverit vicissitudines in veteri Ecclesiae disciplina, quae lucem effundent praefulgentem canonibus, institutis, inolitisque moribus novae disciplinae mox edisserendis. Sed naturam antea patronatus universam paucis generatim definire oportet, ne vagari, et errare cogatur oratio: utque intelligatur initio, quid, et quale illud sit, de quo disputandum est.

ADDITIONES

Nimirum hoc illud erat, quod primis Aerae Christianae saeculis omnes ubique fideles magis habebant in votis, ut in qualibet civitate, oppido, ac municipio Ecclesias aedificarent (2). Hinc Christi Sponsa, in qua *nec est ruga, nec macula*, ut perpetuum monumentum, ac quasi aliquam remunerationem fundatoribus relinqueret, Juspatronatus constituit. Quod sane jus labentibus saeculis (ut erudissime Noster demonstrat) sanctionibus tum ecclesiasticis, tum civilibus sartum, tectumque fuit servatum.

Quum autem in Neapolitano Regno sub Militari Regimine illud fuerit eversum, et pientissimi Regis Ferdinandi I. reditu in nostras Ditiones penitus redintegratum, hinc brevitate, qua par est, nonnulla heic subnectere propemodum necessarium duximus.

(1) Cap. *praeterea* 23 eod. tit.—(2) L. 16, Cod. Theod. *de Episcop.* Gratianus in Can. *in qualibet* 23. q. 8.

Et principio leges civiles sub Militari Regimine latae fuerant, quibus uti plures ecclesiasticae sanctiones pessumdatae, ita eae, quae ad Juspatronatus pertinebant omnino conculcari videbantur.

Et sane lege lata die XVIII. Julii 1807. fuit praescriptum bona, quae simplicibus erant Juripatronatus obnoxia beneficiis, cum Titulares e vita excesserint, patronis esse restituenda: quibus tamen obligatio incumberet onera patronatui adnexa adimplendi. Rursus alia lege die XXII. Decemb. 1808 decretum beneficia curata Jurispatronatus, ut cetera liberae collationis, ab Episcopis, extincto penitus patronatu, praevio concursu esse conferenda. Denique lege die XXII. Julii 1813 fuit constitutum quod bona a patronis relicta pro Canonicatibus, Dignitatibus, Praebendis in Ecclesiis tum Cathedralibus, tum Collegialibus erectis, nullo jure fundatoribus servato, iisdem Ecclesiis pro illis titulis libere cederent.

Verum pientissimus Rex noster Ferdinandus I. in suo reditu an. 1815. Majorum suorum vestigia premens in id studiose animum intendit, ut Ecclesiae juribus redintegratis, Pastorum libera in Christi gregem jurisdictione servata, Religiosis Domibus restitutis; Sacerdotium, et Imperium maximo Reipublicae bono amice conspirarent. Hinc permulta cum Summo Pontifice Pio VII. Conventione inita an. 1818 constituta fuerunt, a quibus dumtaxat pauca hausimus, quae ad rem nostram faciunt, quaeque hic recensere minime pigeat.

Et sane in art. V., qui dispositiones exhibet de Canonicatibus, et Capituli Dignitatibus, expresse cautum illas in Canonicatus Jurispatronatus regii, ecclesiastici, et laicalis haud respicere.

Adhaec art. VII., quo decretum de idonea Paroeciarum congrua, Tituli Curati excipiuntur, quibus Juspatronatus inhaeret, illud oneris patronis relinquendo.

Quamobrem veluti hujusce Conventionis consectarium fuit Regium Diploma latum sub die XX. Jul. an. 1818, quo sancitum:

1. Dispositiones legis an. 1807, latae, ac reg. diplomat. anno 1808, et 1813, quae ad Jurispatronatus extinctionem spectabant, omnino abrogari.

2. Quaevis Jurapatronatus tum ecclesiastica, tum laicalia, licet curata, in patronorum jura redintegrentur juxta canonicas

sanctiones cum omnibus juribus, quae utilia, onerosa, et honorifica dicuntur.

Praeterea exorta controversia an reditus privati Jurispatronatus a die vacationis ad Dioecesanam spectarent Administrationem, a Supremis Concordati Executoribus fuit declaratum: « cujusvis beneficii reditus sive jurispatronatus, sive liberae collationis sub eodem respectu esse existimandos, adeoque praedia iis titulis adnexa, utpote Deo dicata, eorumque fructus, vacante beneficio, Dioecesanae Administrationi tribuendos esse. Excipiantur vero legata pia, necnon patronatus, quibus conditio inhaereat vel in ipsa erectione, vel posteriori instrumento, qua diserte praescribitur vacantis beneficii fructus in certos usus esse erogandos. Hanc declarationem confirmavit Pius VII. an. 1818. »

Huc pertinent quoque Regia Rescripta lata sub die 11. Januar. 1819., et IV. Aug. 1821, quorum altero statutum declarationem, quam exposuimus in utriusque Siciliae Regno executioni mandari, altero provvisum quod Episcopi ex aequo, et bono controversias, quae inter partes de beneficiorum redititibus exorirentur, dirimerent. Additum etiam fuit quod si Episcopali auctoritati litigantes non parerent, Judex laicus quod opus esset, expleret.

CAP. II.

DE NATURA, QUALITATE, AC PRAEROGATIVIS PATRONATUS.

I. Quid sit patronatus.
II. Est jus temporale.
III. Spirituali adnexum.
IV. Ecclesiastico judicio definiendum.
V. Nisi agatur de universitate bonorum, vel de regiis, aut feudalibus patronatibus saeculari judicio subjectis.
VI. Vel de patronatu laicalium capellaniarum, locorumque piorum.
VII. Jus quoque honorificum, onerosum, utile est patronatus.
VIII. Honorificum jus permultas continet praerogativas, et praecellentias.
IX. Onerosum attribuit patrono solicitudinem, et patrocinium.

X. Et vigilantiam, non vero administrationem, nec visitationem.

XI. Et raeedificandi, ac redotandi obligationem.

XII. Utile vero jus petitionem alimentorum defert descendentibus de sanguine fundatoris.

XIII. Et annuas praestationes in limine fundationis reservatas.

XIV. Et regaliam, seu perceptionem fructuum vacantis Ecclesiae.

XV. Quae solis Regibus reservari potest.

XVI. Nam regius patronatus amplioribus decoratur praerogativis.

I. Patronatus esse describitur *jus temporale, honorificum, onerosum, utile, quod super Ecclesiis, vel beneficiis, piisve locis alicui competit vel fundationis, ac dotationis intuitu, vel ex privilegio.*

II. Incorporea patronatus natura non utique spiritualis, sed temporalis primum ostenditur, quum esse dicatur *jus temporale*. Pertransit enim ad laicos fere heredes cum profana bonorum temporalium universitate, perque laicos possidetur, qui jurium mere spiritualium sunt omnino incapaces (1).

III. Nihilominus *adnexum spirituali* (puta canonicae institutioni beneficiatorum, et ecclesiasticis beneficiorum titulis) patronatum pronunciavit Alexander III (2). Idem ad Regem Angliae Henricum II. rescripsit caussam juris patronatus ita conjunctam esse, et connexam spiritualibus caussis, ut nonnisi ecclesiastico judicio valeat definiri. Quoniam, *quae religiosis adhaerent, religiosa sunt,* ait Paullus (3): et *accessorium naturam sequi congruit principalis* (4) (*), nuperis propterea Concor-

(1) Cap. *Sacrosancta* 51. §. *attendentes* de elect: et can. *illud autem* 22. dist. 93.—(2) In Cap. de *jure* 16. de *jurepatr.*, et cap. *quanto* 3. de *judiciis*. — (3) In L. quae *religiosa* 43. D. de *rei vindicat.*— (4) Cap. 42. de *reg. jur.* in VI.

(*) Quemadmodum Iure Civili res dispesci solent in *corporales*, quae tangi possunt, et *incorporales*, quae intellectu percipiuntur, ita Iure Canonico res dividuntur in *spirituales*, quae, ut docet Anselmus (epist. 1. ad Cor. cap. 9.) *a Spiritu Sancto datae spiritum vivificant, et temporales*, quae vel cultui divino peragendo, vel Clericorum alimentis sunt destinatae. Bona autem Ecclesiasticis be-

datis (*cap.* 6 *art.* 4) et pontificia, et regia potestate constitutum ad ecclesiasticam privative jurisdictionem pertinere caussas beneficiales etiam inter laicos de pertinentia, vel quasi possessione praesentandi contendentes; dummodo in laicalis patronatus caussa non agatur, vel de universitate bonorum, puta de (V) universa defuncti hereditate pro fundando beneficio de jurepatronatus relicta, seu de existentia patronatus noviter in profana hereditate aliqua instituti; vel de regiis, aut feudalibus Baronum patronatibus, in quibus principalis quaestio sit, utrum juspatronatus sit, nec ne feudo adnexum. Altera enim quaestio universitatis bonorum cum omnibus incidentibus, et emergentibus ad judicium M. Curiae Vicariae pertinet in Regno, quae vices gerit Magistri census Romanorum cum jurisdictione insinuandi supremas defunctorum voluntates, eorumque heredes declarandi (1). Altera de regio, et baronali patronatu discuti solet vel in Regia Curia Capellani Majoris, vel in Regali Camera S. Clarae, quemadmodum olim in Regio Collaterali Consilio, ut refert B. Chioccarell. *to.* 6 *Archiv.*

Connexio tamen ista juris temporalis cum spirituali locum ob-

---

neficiis addicta improprie vel *spiritualia* dicuntur, quippe quae juxta Canones spiritualibus inserviunt, atque pro illis instituta sunt, veluti pro Sacramentorum administratione, celebratione divini officii, aliisque id genus.

Praeterea jus patronatus temporale adfirmat Alexander III., eoquod ex re temporali, scilicet a praediis, quae Deo dicantur, ortum ducit. Hoc autem jus spirituali dicitur adnexum ob quandam societatem, quam illud cum re spirituali, idest cum Ecclesia inire videtur, ut opinatur Panormitanus: vel per *antecedentiam*, quia praesentatio antecedit exercitium spiritualis officii, quod Clericus Ecclesiae praestare debet, ut tradit de Marca (Lib. VIII. de Concor. Sacerd., et Imper. cap. 24.): vel denique quia ordinatur ad spiritualia, nempe ad praesentationem Clerici, ut in beneficio instituatur, ut docet S. Thomas (1. 2. quaest. 100. art. 4.)

Denique Canonistae Jus Patronatus etiam spirituale dicunt, quia in christiana communione illud fundamentum habet, necnon in commercium sine labe simoniaca venire non potest, et Patroni in poenam admissi alicujus gravioris criminis eodem jure ecclesiastica lege privari possunt.

(1) L. *Consulta divalia* 23. C. *de testam.*; et L. repetita 37. C. de *Episcopis, et Clericis.*

tinet in patronatu Ecclesiarum, capellarumque rite ab Episcopis Deo dedicatarum; aut beneficiorum mere ecclesiasticorum.
VI Secus vero dicendum, si profana fuerint beneficia, quemadmodum sunt legata pia missarum, et capellaniae laicales, sive ad nutum amovibiles, sive perpetuae, quae in titulum ecclesiastici beneficii episcopali auctoritate haud erectae sint, ac sine ulla Episcopi institutione a patronis conferantur: namque istarum patronatus quum rei spirituali non sit adnexus, ad judicium non pertinet ecclesiasticum: deque eo laicus magistratus cognoscit passim, et judicat. Cujusmodi etiam est patronatus extauritarum, piorumque locorum laicalium, quae pietas fidelium extruxerit sine auctoritate Episcopi: puta hospitalia, et xenodochia pro excipiendis peregrinis hospitibus, nosocomia pro languentibus et aegrotis, brephotrophia pro educandis infantibus recenter a partu expositis, orphanotrophia ad pueros parentibus orbatos alendum, ptochotrophia pro pauperibus, gerontocomia, pro senibus valetudinariis, vel ascceria, in quibus personae devotae sacris vacent meditationibus, de quibus omnibus loquitur Justinianus (1). Quum enim Episcopi nil aliud juris in hoc praesertim Regno obtineant in istis religiosis domibus, piisque locis, quam ea visitandi quod ad spiritualia tantum, ac delegandi ecclesiasticum deputatum pro videndis admiuistratorum computis, ex jure Concordatorum (2); consequens est ut quaestiones super electione administratorum, caeterisve patronatus juribus fundatori, aliisque ad ejus placitum concessis vel reservatis, in foro saeculari dijudicentur, ac definiantur.

VII. Triformem insuper naturam inesse patronatui innuitur, quum in eo describendo dictum sit jus *honorificum*, *onerosum*, *utile*, contra eos, qui patronatum simpliciter definiunt esse potestatem nominandi, et praesentandi clericum in vacanti beneficio instituendum. Praesentatio enim beneficiariorum unum est ex multifariis patronorum juribus, quae ad tria summa capita reducuntur commodissime. Quandoquidem, ut glossa tradit (3):
Patrono debetur honor, onus, utilitasque,
Praesens ut praesit, defendat, alatur egenus,

(1) In L. *Sancimus* 46, *totoque tit. de Episcopis, et Clericis, et orphanotrophis, et xenodochis brephotrophis, et asceteriis, et monachis, et privilegiis eorum* —(2) Cap. V. art. 1 et 2.— (3) In cap. *nobis* 25. *de jurepat.*

VIII. Ad *honorificum* jus pertinet in primis facultas inscribendi titulum Ecclesiae, aut beneficii nomenclaturam, et praescribendi placitas leges in limine fundationis. Insignia item, ac stemmata familiae, atque inscriptiones delineandi, et imponendi. Secundo nominatio, et praesentatio clericorum. Tertio praecessio in sessionibus, et supplicationibus, ceterisque id genus religiosis Ecclesiae functionibus. Patronus porro sedere post clericos debet in loco digniori inter laicos, omnibusque laicis antecellere in processionibus (1). Franciscus le Roye (2) refert nonnullis patronis laicis honorabilem sedem in choro concessam. Quod contestatur Matthias Mareschal (3). Ecclesiasticis etiam patronis honorifica jura deberi liquet ex decretali Alex. III (4), ubi rescriptum, ut in Ecclesia filiali ex proventibus veteris Ecclesiae aedificata *competens honor* pro facultate loci Ecclesiae matrici servetur. Praeterea thurificationem, et pacis instrumentum ante omnes etiam laicos osculandum accipit patronus, ut Rota decidit (5): mulieribus tamen exceptis, quibus nec thus, neque pacem inter missarum solemnia dari declaravit eadem S. Congregatio. Tametsi Inn. Cironius (6) ostendere studet incensi thuris suffitum ad honoris symbolum non esse referendum, sed ad populum excitandum, ut mentem in Deum elevaret. Insuper candelam in die Purificationis Beatae Mariae Virginis praeaccipere solet patronus, ut testatur Preses de Frauch. (7) Necnon palmae ramum in Dominica palmarum, sacrum cinerem in die cinerum, aquam carbonesque in Sabatho sancto (8). Qui etiam tenet beneficiarios clericos patronum ad Missae sacrificium, divinumque officium advocare, et expectare debere: eique advenienti assurgere, biretoque manibus tento eum salutare. Quin si Princeps supremus, aut Rex fuerit patronus Ecclesiae, obstringuntur ei occurrere omnes inibi ministrantes clerici, et presbyteri ad januam usque extrinsecus (9). Ad extremum dignus est patronus, qui sepulcrum in loco intra Ecclesiam ho-

(1) Lambertin. *de jurepat.* lib. 3. q. 1 princ. n. 12: Roch. ver. *honorificum.* qu. 93.—(2) Lib. 1. de *juribus honorificis* cap. 10.—(3) In tract. Gallico *de juribus honorificis.*—(4) In cap. 3. *de aedif. Eccl.*—(5) Apud Mantic. Dec. 244: et S. Congr. Rit: apud Barbos. in sum. apostolicar. decis. ver. *thurificatio.*—(6) In cap. 8 de *caus. poss., et propr.* in quinta collect: et lib. 3. observ. cap 6 —(7) Dec. 85.—(8) Lambertin. ibid.—(9). Ventriglia in prax. par. 11. adnot. 1. §. 4. n. 9.

noratiori ab Episcopo obtineat, quoties fundator illud sibi, posterisque suis reservare omiserit (1). Quamvis enim quilibet fidelis ecclesiasticam sepulturam valeat sibi ad libitum eligere ex novae disciplinae canonibus; attamen sepulcrum novum intra Ecclesiam effodere nisi permittente Episcopo fas est nemini, nec etiam Ecclesiae patrono, ubi nil cautum desuper fuerit in limine fundationis, ut pluribus Rotae Romanae decisionibus, et Doctorum sententiis probat laudatus Episcopus Ventriglia (2), et Inn. Ciron. (3). « Reddite ergo omnibus debita: cui honorem, honorem, inquam cum Apostolo ad Romanos (4).

IX. Jus *onerosum* patrono primum attribuit tutelam, et patrocinium Ecclesiae ex canonibus laudatis (5), quatenus nil ea detrimenti patiatur in rebus qua spiritualibus, qua temporalibus: alienationes perperam factae revocentur, et quae fieri velint citra evidentem Ecclesiae utilitatem, impediantur. Quapropter ad vitandas bonorum dilapidationes poterit a competenti judice id postulare, quod Ecclesiae interesse putaverint (6). Tum etiam inquirendi facultatem, utrum leges fundationis, et onera Ecclesiae, muniaque inservientium clericorum adamussim impleantur, ut supradictum est *cap.* 1 *num.* 24. Verum Tridentina Synodus cavit (7): *ut patroni beneficiorum cujuscunque ordinis, ac dignitatis, etiamsi communitates, universitates, collegia quaecumque clericorum, vel laicorum existant in perceptione fructuum, proventuum, obventionum quorumcumque beneficiorum, etiamsi vere de jurepatronatus ipsorum ex fundatione, et dotatione essent, nullatenus, nullave causa, vel occasione se ingerant: sed illos libere rectori seu beneficiato, non obstante etiam quacunque consuetudine, distribuendos dimittant. Et alibi* (8) sanxit, *ut patroni in iis, quae Sacramentorum administrationem spectant, nullatenus se praesumant ingerere: neque visitationi ornamentorum Ecclesiae, aut bonorum stabilium, seu fabricarum proventibus immisceant, nisi quatenus id eis ex institutione, ac fundatione competat: sed Episcopi ipsi haec faciant, et fabricarum redditus in usus Ecclesiae necessa-*

---

(1) Glos. in cap. 1. *de jurep.* in VI. ver. *item istud.*—(2) Loc. cit. n. 13., et seq. — (3) In paratitl. de sepult. — (4) Cap. XIII. v. 7. — (5) In cap. I. n. 36. — (6) Lambert. ibid. qu. 2. princ. 2. — (7) Sess XXV. cap. 9. — (8) Sess. XXIV. cap. 3. de ref.

*

rios, et utiles, prout sibi expedire magis visum fuerit, expendi curet. III. Inter patroni onera debet recenseri obligatio dirutam Ecclesiam reaedificandi, et novam constituendi dotem, ubi adsignata dos fuerit evicta, vel defecerit (1). Antiquus enim patronus jacturam facit juris sui, quoties Ecclesiam dirutam, vel inopem patiatur ut alius reaedificet, vel redotet ex integro, sicque patronatum nova constructione, vel dotatione in se transmoveat; atque adquirat (2). Et ubi dos casu etiam deperiverit, patronus Ecclesiam redotare cogitur, nisi malit patronatum amittere, et juri suo cedere (3). Hinc periculum dotis semel traditae ad Ecclesiam, non ad dotantem pertinere Rota definivit. *Si quis* enim *opus*, quod perfecit, adsignavit, deinde id fortuito casu aliquid passum sit periculum ad eum, qui fecit, non pertinere Imperator rescripsit, testante Ulpiano (4). Quemadmodum qui Ecclesiam sine dote construxerit tenetur ei sufficientia bona donare arbitrio Episcopi taxanda, si patronatum intendat obtinere (5). Quive non sufficientem praefixerit dotem, ad congruum supplementum cogendus est (6). Quum enim nemo ad Ecclesiam aedificandum admitti debet, nisi ante praefiniverit, quae ad luminaria, et custodiam, et stipendia clericorum sufficiant, atque instrumentum dotationis ostenderit, ex Conc. Aurelianensi (7), et Bracarensi II (8), et Justiniani (9), ut dictum est *in tract. de beneficiis* (10), consequens est, ut aedificator Ecclesiae suppeditare dotem congruam cogatur, quam ante omiserit adsignare; coeptamque constructionem, et materialiter quod ad fabricam, et formaliter quod ad necessariam dotationem consummare (11). Incoeptum enim opus caussa Reipublicae, obligatus est qui coepit, perficere (12). Jure hinc merito Honorius III Reginaldo Regi Mannae

(1) Lambertin. *par. 1.* lib. *8. qu. 5. princ.* Paul. de Cittadinis *de jurep. p. 3. qu. 17.* Genuens. *practicabil. Eccl. qu.* 343., et Lotter. *de re beneficiar.* lib. 2. qu. 31. — (2) Rota dec. 405 coram Ludovisio, qui fuit Greg. XV; et Roch. de Curte *de jurep. ver. construxit qu.* 8 *num.* 13: Vivian. *lib.* 10 *cap. 1.* — (3) Lotter. loc. cit. et Rot. dec. 230. par. 1. div. num. 5. — (4) In L. 1. §. ult. D. *de pollicitationibus.* — (5) Lotter. lib. 1. qu. 41. — (6) Lambert. loc. cit. qu. 5 art. 13. — (7) In *Can. nemo Ecclesiam* 9. *de consecr. dist. 1.* — (8) In *Can. placuit* 1. qu. 3. — (9) Nov. LXVII. cap. 2. — (10) Cap. III. num. 12. — (11) Vivian. lib. 2 de jurep. par. 1. cap. 3, et Abb. par. 2. cons. 89. — (12) Cit. l. 1. §. 2. D. *de pollicit.*

in Anglia scribens eum hortatus est ad dotandum Ecclesias indotatas: *Quaedam* (ait Pontifex *Ecclsiae regni tui*, *quarum omnium es patronus*, *quum non habere terram liberam asserantur, Serenitatem tuam rogamus, monemus, et hortamur attente, quatenus quum indecens modis omnibus videatur*, *ut Ecclesiae memoratae competenti dote penitus sint expertes*, *ipsarum cuilibet saltem triginta passus terrae juxta canonicas sanctiones in liberam eleemosynam extra coemeterium a parte qualibet earundem ad domos clericorum faciendas ibidem liberaliter largiaris*, *ut iidem pro te teneantur Dei misericordiam implorare* (1).

XII. Jus *utile* tandem versatur in alimentis potissimum, quae praestari oportet fundatoribus, eorumque filiis, et descendentibus de sanguine in casu inopiae, ex justitia retributionis, et antidorali obligatione, juxta canonem Concilii Toletani, transcriptum *supr.*(3), et juxta decretalem Clementis III. (2): *Si ad inopiam vergat ab Ecclesia illi modeste* (puta frugaliter, atque moderate) *succurritur*, *sicut in sacris est canonibus constitutum*. Habito scilicet respectu ad facultates Ecclesiae, et qualitatem personae (4). Probanda tamen est qualitas sanguinis, et descendentia a fundatore per inopem patronum, qui subsidia vitae obtinere velit ex redditibus Ecclesiae (5). Nam licet alia patronatus jura ad heredes etiam extraneos transeant, ut inferius edisseretur; jus tamen postulandi, percipiendique alimenta tanquam personale, et inhaerens ossibus fundatoris, ejusque filiorum in infinitum nec cedi aliis, nec transferri potest, praeterquam successoribus de sanguine (6). Qui praeterea tenet alimenta egenis fundatoris descendentibus ex aequitate saltem deberi, etiamsi patronatu extincto Ecclesia libertatem esset adepta, vel patronatus ad extraneas personas transivisset. Si enim partem proventuum ecclesiasticorum, quos administrant clerici, debent alendis pauperibus distribuere, ob quadripartitam eorundem fructuum divisionem quinto abhinc saeculo praescri-

---

(1) Cap. *ad hoc rex regum* 2. *de jurep.* in quinta compil. decretal. penes Inn. Cironium. — (2) cap. 1. n. 23. — (3) In cap. *nobis fuit* XXV. de jurep. — (4) Glossa *in eod.* cap. ver. *modeste*: Aloysius Ric. in prax. eccl. part. 1. resol. 164. — (5) Rota par. 2. rec. dec. 454. n. 2. — (6) Lambertin. lib. 3. qu. 3. princ. art. 13.

ptam, expositamque *in tract. de beneficiis* (1), cur filios fundatoris ad inopiam redactos alere contemnant beneficiarii, et necare negatis alimentis audeant, *quum in officiis charitatis primo loco illis teneamur obnoxii, a quibus beneficium nos cognoscimus recepisse* (2)? Ceterum in decernendis, taxandisque alimentis, vel denegandis multum praevaleat prudens judicis arbitrium, qui varias casuum circumstantias perpendet: num scilicet patronus inops aliunde valeat justius, et facilius alimenta consequi: num fructus Ecclesiae sustentando clerico beneficiario insufficientes, an superflui sint: num dos Ecclesiae patroni culpa deperiverit, an fortuito; num ingratus in Ecclesiam patronus fuerit, nec resipuerit unquam. Siquidem petitio alimentorum ejusmodi potius ab officio judicis pendet, quam abs jure actionis, ut contendit Lotterius (3) contra Lambertinum (4). Ad vitandas vero dubitationes satius erit in limine fundationis portionem aliquam praefinire patronis ad egestatem vergentibus, et separatam dotis partem isti alimentorum oneri subjicere, reliquam beneficiario relinquere ad semetipsum sustentandum sartamque tectam habendam Ecclesiam.

XII. Quin potest secluso alimentorum jure annua praestatio, et fructuum portio reservari patronis in actu fundationis cum Episcopi consensu (5). Lucius III constituit, quod advocati, sive patroni Ecclesiarum *nihil in ipsis praeter antiquos, et moderatos reditus a locorum Episcopis institutis exigere possint.* Et Innocentius III (6) rescripsit Abbati, et conventui Bellaevillae Dioecesis Lugdunensis, ab ipso domus eorum primordio processisse *ut fratribus S. Irenaei procurationem unam annis singulis liberaliter exhiberet.* Insuper Golssa (7) opinatur posse hanc in fundatione legem apponi, quod fructus Ecclesiae vacantis patrono cederent.

XIV. Tali ex reservatione vel expressa, vel praesumpta ortum habuisse videtur in regiis patronatibus utilitas *regalia*, seu regium jus, quo Reges praesertim Galli potiuntur, percipiendi fructus vacantium Ecclesiarum tam cathedralium, quam in-

---

(1) Cap. 1, n. 17. et 18. —(2) Cap. *cum in officiis* 7. *de testamentis.* —(3) *De re beneficiaria* lib. II. q. 5. — (4) Lib. III. q. 3. princ. art. 7. —(5) Can. *Eleutherius* pen. XVIII. q. 2; et cap. *praeterea* 23. *de jurepat.* — (6) In cap. *quanto* 16. *de censibus.* — (7) In Cap. XIII. de elect. in VI. ver. *fundatione.*

feriorum, cujus meminit Lucius III (1). Illudque non improbavit Concilium Lugdunense sub Gregorio X (2). Ibi cautum, ut qui ab Ecclesiarum *fundatione*, vel ex antiqua consuetudine jura sibi regaliorum vindicant, ab illorum abusu sic prudenter abstineant, ut et ea, quae non pertinent ad fructus vacationis tempore provenientes, non usurpent: nec bona cetera, quorum se asserunt habere custodiam, dilabi permittant: sed in bono statu conservent. Hoc tamen in Regno jus regaliorum perdiu exulavit omnino, quum Carolus I. Andegavensis inter alias suae investiturae leges pactus fuisset regalia nequaquam sibi vindicaturum, ut dictum est *in tract. de beneficiis cap.* XVIII *n.* 46.

XV. Solis Regibus, paetereaque nemini regalia posse competere, ac reservari vox ipsa regaliorum indicat. Ivo Carnotensis (3) refellit quosdam Galliae Duces, et Comites jus regaliorum praesumentes. Profecto patronatui Regum, et Principum supremorum eae conceduntur praerogativae, quae quibusvis aliis denegantur, ut declaravit Synodus Tridentina (4). Quarum una istiusmodi est collatio beneficiorum sine ulla Dioecesani, vel summi Pontificis institutione, exposita *in tract. de beneficiis cap.* VII. de indultariis collatoribus *n.* 6, *et seq.* Altera est nominatio Abbatis in Ecclesia conventuali, et collegiali. Nam Clemens III (5) in conventuali Ecclesia non electioni Praelati faciendae, sed jam factae honestius postulari adsensum rescripsit, *nisi aliter* (ait) *de sua jurisdictione obtineat, ut partes suas interponere debeat electioni tractandae.* Clausulam hanc Janus Acosta (6) animadvertit provide additam fuisse ob christianos Reges, et Principes, qui pleniori gaudent patronatu. Honorius III Mariae viduae Isaaci Angeli Imp. Constantinopolitani rescripsit, ut super patronatu monasterii Pacinaciensis Graecarum monialium de propriis bonis reaedificati, ac dotati nemo eam auderet molestiis afficere (7). Marchio Brandeburgensis etiam in Collegiali Ecclesia, quam fundaverat, jus praesentandi sibi reservavit, et exemptionem ab ordinaria Episcopi

(1) In Cap. *praeterea* 23. de *jurep.*—(2) In Cap. *generali* XIII. de *electione* in VI. — (3) Epist. XCIV. (4) Sess. XXV. Cap. 9.— (5) In Cap. *nobis fuit* 25. de jurepat. — (6) In Cap. I. *de sent; et re judic.*—(7) Cap. I. *de jurepat. in quinta Compilat. Decretal.* apud Ciron.

jurisdictione (1). *Qui debeat per eum praesentari*, *et per Romanum Pontificem confirmari*. Carolus II. Andegavensis an. 1306. quum adsignasset Regiae Ecclesiae divi Nicolai civ. Barii (per Rugerium Apuliae, et Calabriae Ducem fundatae an. 1089.) pro augmento dotis duo feuda nobilia Rutiliani, et S. Nicandri, omnino franca sibi, suisque successoribus jus reservavit obtinendi stallum canonicale in choro, et percipiendi quotidianam distributionem, quoties choro interesset, aeque ac ejusdem Ecclesiae Canonici, ut liquet ex diplomate aqud B. Chioccarell. (2). Quapropter Rex Ferdinandus I. de Aragonia quum voluisset interesse divinis in dicta Ecclesia, portionem unius Canonici accepit, ac pauperibus distribuit (3). Cujusmodi exemplum sequuta est S. R. Majestas piissimi Regis Caroli Borbonii quum Barium adiit visendi studio Sanctuarium tam celebre, et mirifica Divi ossa, fontem incorrupto manna perenniter scatens.

ADDITIONES

Quum beneficia ecclesiastica sint juxta canones ipsa sacra ministeria, quibus Ecclesiae reditus perpetuo sunt adnexi, exploratissima in Jure res est caussas beneficiarias spiritualibus accenseri, ac proinde ad Episcopale forum pertinere. Nulla enim sacrae disciplinae ratio patitur Clericos in perpetuum aliquod obire in Altaris ministerio officium, ejusque reditibus sustentari, nisi a Praelatis sint delecti, et canonice instituti (4). Unde controversiae omnes, quae vel de illorum collatione, vel de de qualitatibus beneficiariorum, vel de ipsius beneficii privatione, vel de excitandis, conjungendis, vel partiendis beneficiis oriri possunt, in foro dumtaxat ecclesiastico rite definiuntur.

Praeterea licet jus patronatus sit temporale, quatenus per dotationem, aut Ecclesiae fundationem adquiritur, et cum bonis in heredes transfertur, officio tamen sacro, rei nempe spirituali illud cohaeret. Vis enim patronatus in Clerici idonei prae-

(1) Innoc. III. epist. 58. Lib. XIV.—(2) Tom. VII. Archiv. —(3) Vinc. Maxilla *in consuet. Barens.* tit. de sacros. Eccles. §. venerabilis n. 6.—(4) Can. *omnes Basilicae* 10. C. XVI. q. 7: Alex. III. in Cap. *ex frequentibus* 3. de inst: Bonif. VIII. Cap. 1. de *reg. jur.* in 6.

sentatione consistit, atque adeo a patrono designatus in titulo ecclesiastico instituendus est.

Quamobrem juxta canones quae spiritualibus sunt adnexa eodem jure existimantur, ac ipsa spiritualia (1): quum res magis digna, nempe spiritualis ad se trahat minus dignam, et accessoriam, idest temporalem (2).

Enimvero Alexander III. beneficiis privandos eos statuit (3), qui non requisita Episcopi Audientia occasione laicae recognitionis illa in Anglia obtinebant. Et S. Gregorius VII. in Synodo Romae habita ann. 1074. cap. I. statuit: *ne aliquis Clericus, vel Monachus a laicis Ecclesias recipiat dono, vel pretio, nisi ab Episcopo.* Ad rem quoque facere videtur Urbanus II. qui in Concilio Melphitano ann. 1089, cui etiam Rogerius Apuliae Dux adfuit can. VIII. decrevit: ut *nullus in clericali ordine constitutus, nullusque Monachus Episcopatus, aut Abbatiae, aut cujuslibet ecclesiasticae dignitatis investituram de manu laici suscipere audeat: quod si praesumpserit, depositione mulctetur.*

Porro hanc Episcoporum jurisdictionem agnovit etiam Justinianus, qui Nov. LVII. verbis usus Prophetae Ezechielis *ne profanentur sancta Dei* aperte adfirmat Ecclesiae ministros a fundatoribus praesentatos a Dioecesani Episcopi judicio probandos esse.

Quae quum ita se habeant Conventione inita inter Benedictum XIV. Summum Pontificem, et Carolum III. utriusque Siciliae Regem ann. 1741, cap. VI. art. IV. (quem Noster etiam indicavit) diserte cautum: *caussas beneficiarias ad Episcopale forum pertinere, dummodo non agatur de jure patronatus regio, aut feudali in iis tantum caussis, quarum decisio ex eo pendet articulo, utrum sit patronatus feudo adnexus, an non, aut de universitate bonorum in aliis beneficiis laicalibus juripatronatus obnoxiis.* Quamobrem exorta controversia inter patronos simplicis beneficii in quadam Ecclesia Aversanae Dioecesis erecti, Regio rescripto sub die IX. Jan. an. 1770 fuit provisum quod ejusdem Ecclesiae Episcopus illam definiret.

Postremo Concordatorum lege an. 1818 art. XX. sancitum

(1) Cap. V. ex. *de rer. permut.* — (2) Cap. VII. ex. *de transact.*
(3) In Cap. *relatum est* 21. ex. de jurepat.

quod Episcopi *caussas Ecclesiasticas in eorum Foro cognoscerent, atque de illis sententiam ferrent.*

Illud autem hic observandum restat quod in caussis beneficiariis de patronatu ecclesiastico, et laicali Regiis quoque Rescriptis Episcopalis jurisdictio apertissime agnita fuit. Sane cum quaestio promoveretur de Primiceriatu hujusce Metropolitanae Ecclesiae juripatronatus obnoxio inter agnatos, et cognatos ex familia de Januario descendentes (quae lis adhuc sub judice est), Regio Rescripto sub die IX. Nov. 1819. illam ecclesiastico judicio definiendam esse expresse decretum. Idem quoque recentioribus Rescriptis constitutum legimus in similibus caussis de Primiceriatu Cavensis Ecclesiae, aliisque.

CAP. III.

DE VARIIS PATRONATUS SPECIEBUS.

I. Dividitur patronatus in ecclesiasticum, laicalem, et mixtum.

II. Quid ecclesiasticus?

III. Quid laicalis?

IV. Quid mixtus?

V. Ecclesiastici species constituitur vel a bonis ecclesiasticis, vel a personis.

VI. Intuitu bonorum patronatus ecclesiasticus rarissime datur.

VII. Intuitu vero personarum est frequentior.

VIII. In dubio praesumitur laicalis.

IX. Laicalis non subjicitur pontificiis affectionibus, reservationibus, vel Cancellariae regulis, secus quam ecclesiasticus.

X. In mixto patronatu jura qualitatis, vel ecclesiasticae, vel laicalis, quae patrono magis favent, attenduntur.

XI. Rursus dividitur patronatus in realem, et personalem.

XII. Realis autem subdividitur in regium, feudalem, ac privatum.

XIII. Regius supremis Principibus competens modo amplior cum jure collationis, modo simplex cum jure nominationis, vel praesentationis.

XIV. Feudalis feudo adnexus praerogativas regii patro-

natus retinet, *et praecipue exemptionem a judicio episcopali.*
XV. Quibus praerogativis caret patronatus privatorum.
XVI. Dividitur item patronatus in hereditarium, gentilitium, familiarem, et mixtum.
XVII. Hereditarius ad heredes etiam extraneos pertinet.
XVIII. Gentilitius ad personas certi generis, vel stirpis.
XIX. Familiaris ad unam, pluresve familias.
XX. Mixtus ad descendentes certi generis, certaeve familiae, qui sint etiam heredes bonorum.
XXI. Ad primogenituram, vel majoratum quandoque restringitur gentilitius, vel familiaris.
XXII. Et modo agnatitius pro agnatis, modo cognatitius pro cognatis instituitur.
XXIII. Pro familia vel effectiva, vel contentiva,
XXIV. Dividitur tandem patronatus in activum, et passivum.

I. Post agnitam patronatus naturam in ejus definitione, ordo postulat, ut variae ejusdem species in suis divisionibus disquirantur. In primis vero operae pretium est triplicem patronatum dispicere; scilicet ecclesiasticum, laicalem, et mixtum.

II. *Ecclesiasticus* dicitur, quoties pertinet ad ecclesiasticos non simpliciter, sed ratione Ecclesiae, monasterii, vel dignitatis, vel beneficii, cui adnexum sit juspatronatus, vel quia reservatum in limine fundationis ipsis ecclesiasticis: vel quia translatum alio quovis titulo ad eos a patronis etiam laicis. Nanque nullimode refert originem habuisse de bonis saecularibus, vel de fundatione per laicos peracta; dummodo ad ecclesiasticos translatum sit testamento, vel donatione, vel quovis alio titulo (1).

III. *Laicalis* vero patronatus appellatur, ubi nedum laicis, verum ecclesiasticis etiam personis competit, non quidem intuitu Ecclesiae, vel beneficii, sed ratione profani patrimonii, vel jure fundationis, vel successionis, vel jure sanguinis. Itemque laicalis putatur, qui confraternitatibus laicorum competit, uti post Felinum sentit Covar. (2).

(1) Cap. VIII. XI, et XVII. de jurep; et cap. un. hoc eod. tit. in VI. — (2) *Pract. quaest.* cap. 36 num. 8.

IV. *Mixtus* denique dicitur, qui ex utroque constat: vel qui pertinet ad laicos promiscue, et ecclesiasticos ratione tam patrimonii, quam Ecclesiae: vel qui fundatus est de bonis partim profanis, partim ecclesiasticis. Non semel quippe contingit in praxi, ut in uno eodemque beneficio duo adsint patroni, ecclesiasticus alter, et alter laicus.

V. Qualitas igitur ecclesiastica dupliciter emergit, vel a *bonis* ecclesiasticis, quibus fundatio, aut dotatio facta sit: vel a *personis* ecclesiasticis intuitu Ecclesiae, et beneficii obtinentibus patronatum. Hanc distinctionem in primis adhibuit Concilium Oecumenicum III, seu Concilium Constantinopolitanum I. anni 869) (1) his verbis: *Si Episcopus convictus fuerit construxisse monasterium de redditibus ecclesiasticis, tradat ipsum idem Ecclesiae Monasterium: si vero de propriis rebus, aut aliis quibusdam conventionibus, habeat id secundum propriam potestatem, et voluntatem omni vita sua, et post finem vitae dimittat, et conferat hoc quibuscumque voluerit, non tamen saeculare diversorium fiat.* Isti constitutioni consonant hodierni etiam mores. Si enim quaelibet ecclesiastica persona construat, vel dotet beneficium de patrimonialibus, profanisque bonis, juspatronatus censebitur laicale. Si autem bona fuerint ecclesiastica, vel intuitu Ecclesiae quaesita, in quibus Ecclesiam heredem haberet ipso jure, tunc juspatronatus erit ecclesiasticum.

VI. Nihilominus rarissima est isthaec patronatus ecclesiastici ratione *bonorum* species: quoniam ex transactionibus inter Cameram, Apostolicam, et Capitula Cathedralium initis, quas exposui *in tract. de beneficiis* (2), vel ex indulto speciali Sedis Apostolicae solent, ac possunt beneficiarii de bonis intuitu Ecclesiae quaesitis disponere, ac testari, ut animadvertit doctissimus Emmanuel Gonzalez (3): *Nec interest, quod patrimonium illud adquisitum sit intuitu Ecclesiae; quia cum ex generali consuetudine* ait Gonzalez, (sed rectius dixisset ex frequentibus pontificiis indultis) *clerici de talibus bonis testari possint, et in illis ab intestato eisdem succedatur, sicuti in patrimonialibus, videtur clericus dotans, vel extruens Ecclesiam sibi,*

---

(1) Can. XV.—(2) Cap. XVIII. *de spolio* n. 27.—(3) Ad Cap. V. *de jurepat.* num. 3.

suisque heredibus, vel consanguineis juspatronatus ratione patrimonii reservasse, et ita laicale judicatur.

VII. Frequentius tamen occurrit juspatronatus ecclesiasticum ratione *personarum* illud possidentium, vel ex primitiva fundationis lege, vel ex accidentali patronatus ipsius de saecularibus ad ecclesiasticas personas transitu. Quum in S. Pancratii Ecclesia persbyteri saeculares ministerium suum negligerent, adeo ut sacrificia populus diebus etiam dominicis desideraret, divus Gregorius V. in ea monachos cum Abbate constituit cum jure accersendi presbyterum, quem vellent. inibi sacrificaturum, et congruum ei adsignandi stipendium. *Praecipimus* (1) *ut peregrinum illic debeas habere presbyterum, qui sacra missarum possit solemnia celebrare: quem tamen et in monasterio tuo habitare, et exinde vitae subsidia habere necesse est.* En perspicuum patronatus ecclesiastici exemplum respectu personarum in veteri disciplina. Qui frequentissimus fuit circa Alexandri III. tempora. Quum enim laici quamplures bona ecclesiastica usurpassent, atque a Principibus Ecclesias et monasteria in feudum, et alodem accepissent, seq. dominos et patronos earum nuncuparent cum facultate instituendi et destituendi clericos servientes; poenitentia postmodum adducti in monasteria et Capitula Cathedralium usurpata transtulerunt, unde factum est ut monachi et presbyteri praesentarent clericos iisdem Ecclesiis servientes; sicque inoleret juspatronatus ecclesiasticum ratione personarum, quod origine inspecta fuerat laicale.

VIII. In dubio autem potius laicale, quam ecclesiasticum esse praesumitur, quia secundum regulas canonum transitorium est ad filios, et heredes, ut docet Franciscus le Royè (2): et quia ut plurimum laici sunt Ecclesiarum fundatores, ut opinatur Guilielmus de Benedictis (3).

IX. Istiusmodi distinctio nedum utilis, verumetiam necessaria est ad intelligendos notabiles, variosque effectus ab alterutra patronatus specie promanantes. Praesertim vero quod laicale Sedis apostolicae affectionibus, reservationibus, derogationibus, et Cancellariae regulis minime subjacet facultatem-

(1) Epist. XXVIII. lib. 3.—(2) In *prolegomenis* ad tit. *de jurep.* cap. 6.—(3) Ad cap. *Rainutius ver, et uxorem nomine Adelasiam* dec. 1. n. 24: Van espen par. 2. tit. 25 *de jurep.* n. 9 et 10.

que cumulandi plures praesentatos tribuit (1), Ecclesiasticum vero secus: ut alia discrimina omittam suis in locis inferius explananda. Per simplicem sane collationem Pontificiam censetur patronatui ecclesiastico derogatum, quamvis nulla derogationis, vel ipsius patronatus mentio fiat quum maxime afficiatur apostolicis reservationibus, et contineat implicitam derogationem (2).

X. Et quoniam in mixto patronatu dubitari solet, utra qualitas praevaleat, debeatque attendi ad eosdem effectus modo proficuos, modo adversos; Card. de Luca hanc tradit regulam (3): ut scilicet, si mixtura qualitatum ecclesiasticae, et laicalis fuerit *aequalis*, semper attendenda sit qualitas patrono favorabilior, quatenus unus, idemque patronatus diverso jure censeatur, modo scilicet ecclsiasticus, et modo laicalis, prout patronus sibi magis expedire putabit. Ubi vero mixtura qualitatum sit *inaequalis*, quia scilicet major pars sit laicorum, quam ecclesiasticorum, et e contrario; alii tenent attendendam esse partem praeponderantem, (4). Sed probabilius alii docent favorabiliorem adhuc partem attendi debere, post Vivian. (5) Iisdem utique rationibus, propter quas privilegiatus unus suum pivilegium pluribus collegiis communicat, ut notat Card. de Luca disc. 59. Glossa (6): vel proptet individuitatem patronatus, qui residet penes singulos, itaut aliis praesentare negligentibus, vel indignum nulliter nominantibus unus patronus idoneum praesentans totum jus exerceat. Similiter loca pia ab administratoribus mixtim laicis, et ecclesiasticis gubernata merito subjecta esse legi Concordatorum, aeque ac mere laicalia, pluries sensit Tribunal Mixtum, praesertim vero in causa pro Civitate Fundorum die XI. Aprilis, et pro Terra Trajecti Dioecesis Cajetae die 2. Maii 1742.

Quamobrem rectissime docet Fagnanus (7) si agatur de prae-

(1) Card. de Luca disc. 65. de jurep. n. 24.—(2) Gonzalez ad reg. 8. gl. 18. n. 6. et 7: Garzia par. 5. cap. 1. n. 552: Card. de Luca disc. 65. de *jurep*. n. 18.—(3) Card. de Luca *in summ. jurisp. n.* 47. —(4) Gonzalez gl. 18. n. 15. Lotter. qu. 10. n. 67.—(5) Lib. VII. *de jurep.* cap. 1. n. 10: Barbos. *de pot. Episc.* alleg. 72. n. 131: Rota dec. 250. n. 13, et seq. part. 12. rec: Card. de Luca disc. 59. *de jurep.* n. 23; et disc. 64. num. 4.—(6) In Cap. un. *de jurepat.* in VI. — (7) In Cap. *cum propter de jurep.* n. 28; et seq.

scriptione patronatus mixti, in qua Ecclesia majori potitur privilegio, quam laicus, censetur patronatus totus ecclesiasticus, ut requiratur ad ejus praescriptionem idem tempus, quod requiritur contra Ecclesiam. Similiter cum patronus laicus habeat ad praesentandum quadrimestre, ecclesiasticus semestre; si mixtus sit patronatus, uterque patronus habebit semestre: quia hoc casu melior est conditio patronatus ecclesiastici, quam laicalis. E contrario, si versamur in materia, in qua patronatus laicorum sit firmior, et amplior, quam ecclesiasticus patronatus mixtus ex utroque totus censetur laicalis. Et ideo quod ad praerogativas patronorum laicorum, juspatronatus mixtum censetur laicale, tametsi multo plures essent ecclesiastici patroni, quam laici: quoniam in mixtis praevalere qualitatem magis faventem sentiunt DD. communiter, per quam jus alterius non laeditur in communione, etiamsi qualitates contrariae sint numero plures.

XI. Secundo dividitur juspatronatus in *reale*, et *personale*. *Reale* appellatur, quod adnexum est alicui fundo, vel castro, vel praedio, vel feudo; et competit possidentibus tale fundum, vel castrum, vel feudum (1): ibi definitur juspatronatus Ecclesiae fundatae in quadam villa, et curia transiisse ad conductorem ad firmam ejusdem villae, atque ad pignoratarium ejusdem curiae cum universitate illius rei temporalis, cui adhaerebat juspatronatus. Photius (2) leges imperiales recensuit sancientes, ne quis Catholicorum Judaeo, pagano, haeretico, Samaritano venderet, locaret, oppignoraret, in emphiteusim concederet praedia sua, in quibus Ecclesiae fuissent constructae, alias ea Ecclesiae parochiali adjudicarentur, quoniam in Ecclesiis orientalibus (ut conjicere licet) domini agrorum patronatus jura obtinebant in Ecclesiis inibi aedificatis. *Personale* autem competit personis independenter ab aliqua re quovis alio titulo; nullique praedio, vel fundo inhaeret.

XII. Tertio. *Reale* itidem subdividitur in *regium*, *feudale* et *privatum*.

XIII. *Regium* dicitur, *quod ad Imperatorem, et Reges seu regna possidentes, aliosque sublimes, ac supremos Principes*

(1) Cap. *ex litteris* 7. de jurep: et cap. cum *Bertoldus* 18. *de sent; et re judic.* — (2) In *Nomocanone* tit. 10. cap. 8.

jura Imperii in dominiis suis habentes pertinet (1): modo cum plenario collationis jure, modoque simpliciter quod ad nominationem et praesentationem. Primo casu comprehendit liberam, plenamque *collationem* Ecclesiae, et beneficii sine ulla Episcoporum institutione, vel auctoritate; quae in decretalibus appellari solet *donatio*, quatenus titulo collativo Rex absolute donet, et conferat, facultatemque capiendi possessionem tribuat (2). Ibi Honorius III. rescripsit Episcopo, et Praeposito Cameracensi, *quod dilecta in Christo filia Comitissa Flandrensis fecerit promissiones de non vacantibus beneficiis Ecclesiarum, in quibus jus obtinet patronatus, et* donationes *eorum in manibus posuerit alienis*. Et Innoc. III (3) memorat *causam, quae inter Ariensem Praepositum, et Comitissam Flandrensem super donatione sex praebendarum sacerdotalium agitabatur*. Idemque Pontifex (4) rescripsit, *quod Rex Angliae, et Progenitores conferebant*, *Dioecesano Episcopo etiam inconsulto*, *Decanatum*, *et Praebendas Ecclesiae S. Petri de Curia Cenomanensi* Thomassinus (5) meminit a Bonifacio VIII indultum fuisse Philippo Pulcro Regi Galliae, *quod ad suum beneplacitum in qualibet Ecclesia Cathedrali*, *et Collegiata Regni sui una idonea persona poneretur*. B. Chioccarellus (6) recenset collationes Ecclesiae Archipresbyteralis Civitatis Altamurae in hoc Regno factas ab Imperatore Friderico II an. 1232 e a Carolo I. Andegav. anno 1269, aliisque sequentibus Principibus. Itidem *tit. 1 ejusdem tomi* collationes Prioratus, et Canonicatuum, aliorumque beneficiorum et capellaniarum Ecclesiae S. Nicolai Baren. auctoritate Bonifacii Papae VIII. incoeptas a Carolo II. Andegaven., qui eandem Ecclesiam fundavit, ac dotavit. In *seq. tit.* 3 in primis refert novam Cathedralis Ecclesiae Lucerinae dotationem confectam an. 1302. ab eodem Carolo II. cum expressa reservatione conferendi canonicatus pro medietate, salva Episcopo facultate conferendi reliquos pro altera medietate. Alia insuper beneficia

(1) Trident. Sess. XXV. de refor. cap. 9.
(2) Cap. fin. *de necess. praeb.* — (3) In Cap. *dilecto filio* 40. *de testibus.* — (4) In Cap. *cum olim* v. de consuet. in tertia Compilat. penes Anton. August. — (5) Fragmentum hujus epist. refertur in Cap. *cum olim* 6. de *consuet.* — (6) Par. IV. lib. 2. cap. 21. — (7) Tom. VII. arch. tit. 2. per totum.

tam simplicia, quam curata confert Rex noster vel jure fundationis, vel consuetudinis immemorabilis, vel privilegii apostolici, quemadmodum quotidiana docet experientia diplomatum Regiorum, quae in Regia Camera S. Clarae expediuntur super collationibus beneficiorum ad Regiam collationem pertinentium.

Alia vero beneficia, et Ecclesiae sunt de regio patronatu simplici, sine jure collationis, in quibus Rex nominationem, et praesentationem praeter alia jura honorifica obtinet per Episcopos locorum Ordinarios, vel Summum Pontificem explendam, quatenus auctoritate ecclesiastica instituatur praesentatus, vel nominatus per Regem, et possessionem accipiat canonicam, quoties inveniatur idoneus.

XIV. Feudale juspatronatus appellatur, quod feudo, reique feudali adnexum est, et feudatario competit ratione investiturae feudalis, vel universae feudi possessionis, non vero intuitu personae: ideoque ad feudi possessorem transit cum universitate illius (1). Et quoniam directum feudi dominium ad Regem infeudantem pertinet, atque ad Regem ipsum non semel devolvitur ob deficientes feudatarii successores, personasve in investitura comprehensas, vel ob infidelitatem, laesamque Principis Majestatem, patronatus feudalis retinet semper intrinsecas patronatus regii qualitates, et praerogativas, de quibus inferius. Eamque ob rem Concordata novissima an. 1741 (2) ab ordinaria Episcoporum jurisdictione eximunt causas patronatus regii, vel feudalis, quoties controvertitur, utrum feudo sit adnexus, necne; tanquam pertinentes ad regium Magistratum.

XV. Privatum denique nuncupatur, ubi non propter feudum, vel investituram feudalem, sed alio quovis titulo possidetur nedum a personis privatis, sed etiam a feudatariis tanquam allodiale, seu burgensaticum.

XVI. 4. Dividitur item in *hereditarium*, *gentilitium*, *familiare*, *et mixtum*.

XVII. *Hereditarium* cum universa hereditate fundatoris, vel patroni ad quoscunque transit heredes tam extraneos, quam de sanguine, sive ab intestato, sive ex testamento tanquam pars accessoria, et membrum hereditatis (3), ex qua regulam desu-

(1) Cap. *cum saeculum* 13. de *jurep.* — (2) Cap. VI. art. 4. — (3) Cap. 1; et Cap. *cum saeculum* de jurep: et Clementina *plures* de jurep.

munt Doctores unanimiter quod juspatronatus in dubio praesumatur hereditarium, nisi aliam qualitatem aperte fundator voluerit.

XVIII. *Gentilitium* peculiari notione dicitur, quod uni, vel pluribus personarum generibus, vel stirpibus reservatum est sine ullo agnationis, vel cognationis discrimine, quatenus istae licet qualitatem hereditariam non habentes, praesentare, et munia patroni obire valeant.

XIX. *Familiare* autem, quod uni, vel pluribus familiis, aut agnationibus sine qualitate hereditaria reservatum est, cognatis exclusis. Pariter *familiaria sepulcra dicuntur, quae quis sibi, familiaeque suae constituit: hereditaria autem, quae sibi, heredibusque suis constituit*, ait Cajus (1). Nihilo tamen minus gentilitium pro familiari promiscue, sed perperam usurpari solet (2). Nam familia strictim accepta heic seriem omnium agnatorum, qui ex eadem domo, ac gente propagati sunt, uneque designatur cognomine, continet. Gens vero universum genus in plures familias proditum, ac distinctum: ut puta Gens Julia, quae alteram Juliorum familiam, alteramque Caesarum complectebatur, ab *ingenuis* oriundam, iisque clarissimis. *Gentiles* quippe ab *ingenuorum antiquitate* dicti videntur. Verba testatoris reservantis pro illis de *domo*, vel *cippo*, vel *trunco*, vel *sanguine*, vel *parentela*, vel *familia* solent qualitatem indicare gentilitiam, et familiarem, quae aliquando agnatos tantum, aliquando cognatos quoque complectuntur (3). Idque circumstantiis casuum peculiaribus, et adminiculis definiendum est hoc sane pacto, ut ubi qualitas patronatus per fundatorem clare sit praescripta, omnis dubitatio evanescat. Ubi vero fundatio non habeatur, vel ambigua fuerit, tunc observantiae nimium deferatur, atque interpretationibus, et adminiculis.

XX. *Mixtum* ex familiari, seu ex gentilitio, et hereditario heic appellatur, quod competit personis obtinentibus utramque qualitatem hereditariam, sanguinis videlicet, seu generis, seu familiae, seu descendentiae, et rei familiaris: illis puta, qui e sanguine fundatoris, vel patronorum propagati hereditatem quoque bonorum consequuntur.

(1) In L. *familiaria* 5. D. *de religiosis*, et *sumptibus funerum*.
(2) Card. de Luca in *summ. jurisp.* n. 29. et disc. 61. n. 30.—
(3) Letter. quaest. 11. lib. 2: Vivian. dec. 71: Card. de Luca disc. 60. de *jurep.* n. 31.

XXI. Et ubi fundator maluerit patronatum primogenitis, vel natu majoribus certae familiae, vel generis reservare, tunc solent vocabulo *primogeniturae*, vel *majoratus* pragmatici praesignare hujusmodi patronatum, non aliter, quam fideicommissum.

XXII. Praetereaque *agnatitium* patronatum vocitant, si agnatos tantum, et descendentes masculorum exclusis foeminarum stirpibus fundator vocaverit: et *cognatitium* e converso, ubi lineas tam masculinas, quam foemineas comprehenderit. Et ubi ad masculos tantum plurium linearum de cognatione exclusis foeminis pertineat, patronatus dicitur *saltatorius*, quia saltatim de una ad aliam lineam, in qua sit masculus, pertransit.

XXIII. In familiari insuper patronatu distingunt familiam *effectivam* fundatoris, quae ad ejus descendentes tantum refertur, a familia *contentiva*, quae collaterales etiam fundatoris, eorumque descendentes unius ejusdemque progeniei complectitur.

Quemadmodum in *gentilitio* distingunt patronatum *lineale*, a *gentilitio-familiari*. Primus reservatur liberis, descendentibus, lineis, progeniebus, seu generationibus per collectivam vocationem plurium personarum, et graduum, a distinctis stipitibus, et lineis descendentium. Secundus vero competit agnatis, et cognatis omnibus unius ejusdemque familiae sine ulla stirpium, et linearum distinctione (1).

XXIV. Ad extremum modo *activum*, modo *passivum* juspatronatus dicitur. *Activum*, ubi facultatem nominandi, et praesentandi clericum idoneum in vacanti ecclesia, vel beneficio patronus obtineat. *Passivum*, quoties aliquis de certo genere, vel sanguine jus habet in fundatione praescriptum, ut nominetur, ac praesentetur a patronis ad vacantem ecclesiam vel capellam: iisque praesentare negligentibus, aut nolentibus, institutionem ab Ordinario Loci, et possessionem beneficii canonicam adipiscatur, tanquam ab ipso fundatore praesentatus.

Quonam jure *competat* patronatus, mox dicendum est in *cap. IV, et seqq.*

---

(1) Piton. *de controv. patron.* alleg. 10. n. 10.

*

ADDITIONES

Quum jus patronatus sit temporale spirituali adnexum, in vulgarem abiit opinionem illud veluti quamdam servitutem Ecclesiae impositam censeri, quasi in hisce beneficiis nec Ecclesia ipsa, nec patronatus libertate potiantur. At quum sit dispar utriusque juris ratio, comparationem inter patronatum, et servitutem non recte institutam luculentissime patet.

Nimirum Juspatronatus ab Ecclesia fuit concessum, ut suam gratitudinem piis fundatoribus ostenderet aliosque fideles ad beneficia instituenda excitaret: uti passim eruitur ex pluribus sacris sanctionibus (1). Ad rem quoque Gregorius M. ad Ecclesiae fundatorem diserte scripsit (2): *et ut intelligas qualem tibi, et heredibus tuis honorem, et commoditatem exhibet Ecclesia, scias ut gratitudinem ipsam ad fundatores ostendit quod a S. Patribus statutum* etc. Quare ex canonum indulgentia incitamentum, non detrimentum, gratitudinis monumentum, non servitutis onus Ecclesiae impositum colligere datur.

Praeterea servitutes stricte acceptae, uti sanxere leges, imponi nequeunt loco sacro, sancto, et religioso, quippequae res sunt extra hominum commercium (3). At in illis utique juspatronatus constituitur. Rursus servitutes adquiruntur pactis, stipulationibus, ultimis voluntatibus (4). Verum jus patronatus Ecclesiae fundatoribus inesse ipso jure, nullaque interveniente stipulatione nemini impervium (5).

Porro ipsam beneficiorum collationem patronis haud competere explorata res est. Hi enim dumtaxat Ecclesiam juvant, eique favent juxta Canones dum idoneos Clericos quaerunt, quos Episcopi in illis instituunt. Hinc Gratianus aperte testatur (6): *fundatores Ecclesiarum habere tantum jus providendi, consulendi, inveniendi Sacerdotem.* At manus auxiliatrices in beneficiorum collatione Ecclesiae libertatem infringere quis inde colligere audet?

---

(1) Can. 37. IV. Conc. Tolet: Greg. M. in Lib. Sacrament. pag. 154. — (2) In Pontif. Rom. *de Eccl. dedicat.*, *et consecrat.* pag. 250.—(3) L. *servit.* 14. in fin.—(4) L. 16 D. comm. praed. §. 4. Inst. h. t. — (5) Clemens III. in Cap. XXV. de *jurepat.* Innocentius III. in Cap. XII. de *testibus.*—(6) Post can. *quicumque* 16. q. 7.

Certe quidem non ignoramus beneficia juripatronatus obnoxia omnino libera haud censeri: id vero improprie intelligendum est, quod scilicet Episcopi juxta canones Clericorum idoneam presentationem a patronis fieri sinant, ac isto sensu ea liberae collationis non existimari.

Quamquam autem Ecclesia in veteri disciplina sanxerit dignitates, et ecclesiastica munera minime conferenda esse priusquam populi vota postularentur (1), haud inde inferas illa in quamdam populi servitutem fuisse aliquando redacta. Huc quoque refer, si lubet, plures Decretalium sanctiones, quibus cautum Clericos nec institui, nec degradari posse ab Episcopis, nisi consentiente Canonicorum Collegio. At inde ne colligas beneficia esse in Capituli servitutem deducta.

Non negaverim fuisse honores et jura quae passim Ecclesia publica suadente utilitate tribuit: at vel explorati juris est illa a servitutis constitutione longe distare. Quamobrem in Jurepatronatus cum Episcopi ad Patroni praesentationem ecclesiastica conferunt beneficia nemini serviunt, nec aliena potestate Clericos in illis instituunt, sed suo proprioque jure utuntur.

Ex his igitur, quae hactenus edisserui apertissime liquet nullam Ecclesiae servitutem in jurispatronatus institutione fuisse impositam.

CAP. IV.

DE ADQUIRENDO PATRONATU.

I. Communi jure adquiritur patronatus justitiae.

II. Speciali autem adquiritur patronatus gratiae.

III, Patronatus justitiae competit ex fundatione, vel constructione, dotatione, et praescriptione.

IV. Cujus praerogativae multiformes per conniventiam Ecclesiae sensim moribus, et constitutionibus inductae.

V. Patribus abusum patronatus, non usum ligitimum damnantibus.

VI. Patronatus vero gratiosus competit ex privilegio Pontificio.

---

(1) Conc. Constant. I. *epist. ad Damasum:* Leo M. *epist.* X. cap. 6.

I. Duplici jure generatim adquiritur patronatus, vel *communi* scilicet, ac publico, vel *speciali*, ac privato. E jure communi profluunt onerosi justitiae tituli *fundationis*, ac *dotationis*, itemque *praescriptionis*.

II. E speciali autem titulus *privilegii* gratiosus, et lucrativus.

III. Quivis ecclesiam vel cappellam fundaverit, construxerit, dotaverit, eo ipso nunc patronatum adquirere, compertissima res est ex decretali Clementis III (1): Patresque Tridentini titulum patronatus nedum ex fundatione, vel dotatione, sed ex multiplicatis quoque praesentationibus per tempus immemorabile, aliasve secundun juris dispositionem apertissime comprobarunt (2). Quibus Romanae Sedis, et Oecumenicae Synodi canonibus factum est, ut fundatores ecclesiarum in nova Ecclesiae disciplina patronatum justitiae nequaquam e gratia speciali, seu privato jure, sed communi, ac publico agnoscant, quod etiam Rota Romana fassa est (3).

IV. Utrum vero in veteri disciplina, saeculisque ante compilationes Decretalium decursis patronatus jura titulo speciali, et arbitraria Episcoporum concessione indulgerentur, et citra injuriam denegarentur aliquando, investigari, ac definiri valet ex traditis (4). Quae enim relatae inibi sunt servato temporum ordine Synodorum constitutiones, Patrum sententiae, Summorum Pontificum epistolae una cum placitis laicorum Principum; satis superque ostendunt in prioribus Ecclesiae saeculis perantiqua, et multiformia fundatorum jura sensim moribus, et constitutionibus inducta conniventibus Pontificum, et Patrum oculis, quibus alioquin, et impium videbatur gratiam piis erga Ecclesiam hominibus non habere nec bona retribuere, et grande peccatum retrahere fideles a sacrificio Domini, et oblationibus, quod fecerant filii Heli (5), quin et necessarium pios homines variis praerogativis ad ecclesias dotandas, et construendas allicere. Tametsi pro ratione temporum, et locorum et personarum Pontifices Maximi ejusmodi praerogativas modo

---

(1) In cap. *nobis fuit* 25. de jurep. — (2) Sess. XXV. cap. 9. de ref., et sess. XIV. de ref. cap. 12. — (3) Part. VIII. rec. dec. 221. n. 13. et in Salernitana alimentorum 20. Junii 1712. coram Scotto §. *absque eo.* — (4) Ex traditis supra Cap. 1. *de orig, et progres. patr.*—(5) Lib. 1. Reg. cap. 2. ver. 17.

largiri, modo coarctare, modoque penitus denegare consueverint.

V. Utque rem ingenue fatear veritati litandi studio, Patres fere damnasse videntur abusum, non vero legitimum usum praerogativarum, fundantibus ecclesias eorumque successoribus concessarum quoties eae ultra modum finesque constitutos extenderentur per laicos potestatem spiritualem temere simul, et sacrilege usurpantes (1). Istoque sensu Ecclesia *sustinuisse* patronos in potestate, qua abutebantur, dicta est a Patribus praesertim Lateranensibus sub Alexandro III. congregatis. Quo igitur pacto probari poterit eorum sententia, qui asserunt patronatus jura indiscriminatim ex arbitraria indulgentia, et privilegio contra regulas Patrum inducta? Quis recte affirmaverit hodiernam patronorum potestatem veteribus constitutionibus omnino adversari, eamque a canonibus exorbitare?

VI. E *communi* ergo jure tam veteri, quam recentiori promanasse patronatus praerogativas agnoscere oportet, et cum Patribus Tridentinis (2) *legitima* patronorum jura distinguere ab exorbitantibus; titulosque adquirendi patronatus communes, et inviolabiles a speciali, et privato privilegii Apostolici, quod gratiose conceditur aliquando sine ullo fundationis, vel dotationis merito. De quibus edisserendum est sigillatim.

ADDITIONES

In illis, quae ex Juris sanctione proficiscuntur hominis voluntate non opus esse, nemo unus ignorat. Quod enim competit beneficio Legum, ipso jure competit. Quare cum Ecclesiae canones, et Pontificum Constitutiones fundatoribus Juspatronatus concesserint, aperto colligitur illud ipso jure ad eos spectare.

Et sane interrogatus Clemens III. an aliquis efficiatur sola constructione patronus, idest sine expressa reservatione jurispatronatus, aperte rescripsit: *quod si aliquis Ecclesiam cum adsensu Dioecesani Episcopi construxerit, ex eo*, idest ex ipsa erectione Ecclesiae, *Juspatronatus adquirit* (3). Quasi diceret, ut egregie observat Franciscus le Roy, solam dotationem sufficere, nec requiri specialem juris illius reservationem (4).

---

(1) Cap. 1. n. 28, et seq. ut sup. — (2) Sess. XXV. de ref. cap. 9.
(3) In Cap. *nobis* XXV. ex hoc tit. — (4) Commentar. *de jurepat.* cap. XV.

Unde Glossa diserte tradit: *fundatori juspatronatus ipso jure debetur, etiam si non petat, vel in pactum deducat* (1).

Nec alia reor Innocentio III. mens fuit, quippe qui ad rem sanxit: cum *constat aliquem fundasse Ecclesiam, satis probatur eum esse illius patronum, et expressa renunciatione opus esse, ut ab eo jure submoveatur* (2). Et idem Pontifex cum aliqui fundatores vellent Ecclesiam patronatui minime fore obnoxiam, ac proinde huic juri expresse renunciaverint, praescripsit, ut renunciatio isthaec in publico instrumento redigeretur (3). Quod sane inutile foret, si fundatoribus probandi onus incumberet juspatronatus ab initio sibi esse reservatum.

Praeterea si juspatronatus ex mera gratia duntaxat fundatoribus foret concessum, nullo pacto ad heredes transmitti posset, quippe quod in Jure hujusmodi privilegia personas non egrediuntur (4). Atvero in heredes etiam juspatronatus transferri exploratа res est (5), atque adeo illud Ecclesia tuetur, ut patronis dissidentibus, velit potius cessare divinum officium, quam jus illud everti, aut huic derogari (6). Igitur ex canonum indulgentia patronatus fundatoribus, et ex iis causam habentibus ipso jure competit.

Quamobrem sicut Jure Civili qui ad rem reficiendam pecuniam credidit, licet in ea privilegium sibi stipulatus non fuerit, ipso tamen jure illud adquirit (7): ita Jure Canonico qui Ecclesiam fundavit, etsi patronatum sibi minime reservarit, ex ipsa tamen fundatione eodem potiri ex praemissis luculentissime patet.

CAP. V.

DE FUNDATIONE AC DOTATIONE

I. Fundare idem, quod in fundo aedem stabiliter collocare.
II. Fundus tamen a solo, areave distinguitur, non secus ac totum a parte.

---

(1) Ad cap. IX, *de consecrat.* dist. I.

(2) In Cap. *significavit* 41. ex. *de testibus.* — (3) Ibidem. — (4) L. *privilegia* 196. D. de reg. jur. — (5) Can. *Considerandum est* 35; et can. *si plures* heredes 36. XVI. q. 7. Cap. I; et seq: et Clementina II. eod. tit. — (6) Cap. I, II; et III. ex h. t. — (7) L. 5. D. *qui potior. in pig.*

III. Fundus Ecclesiae apud auctores medii aevi dictus est mansus, et mensura.
IV. Fundatio hinc pro constructione, ac dotatione Ecclesiae passim accepta.
V. Tam ex fundatione, quam ex dotatione adquiritur patronatus justitiae.
VI. Secus ex nuda vilis areae datione.
VII. Nisi aream una cum aedificatore, ac dotatore per actum simultaneum qui contulerit.
VIII. Tunc enim omnes in solidum obtinent patronatum justitiae, qui aream, aedificationem, dotationem, vel copulative, vel simultanee contribuunt.
IX. Difficultates ex antiquis canonibus erutae diluuntur.
X. Ob simultaneum ejusmodi concursum dominus tam utilis, quam directus fundi, et soli valent patronatum sibi adquirere in solidum.
XI. Dummodo fundum libere sine ulla servitute relaxent.
XII. Etiamsi constructionem Ecclesiae se inscio factam dominus soli ratificaverit.
XIII. Eo tamen invito solum aedificio cedit cum onere pretii persolvendi.
XIV. Capellae intra Ecclesiam fundatae Rector ecclesiae ob patientiam praestitam non adipiscitur patronatum, secus si extra Ecclesiam in solo ipsius.
XV. Quemadmodum nec patronus ejusdem Ecclesiae.
XVI. Episcopus quippe in ecclesia etiam de jurepatronatus potest aliis permittere fundationem, ac dotationem Capellarum et beneficiorum.
XVII. Dummodo jura non laedantur fundationis, nec Sacristiae.
XVIII. Aedificatio sola, aeque ac areae concessio sine concursu dotantis, et fundatoris non tribuit solidum patronatum.
XIX. Sed sola dotatio patronatum ipso jure producit integrum, et privativum, vel in solidum cum eo, qui Ecclesiam ante construxerat.
XX. Quidquid aliter Pitonius senserit, qui dotatori vix tertiam patronatus partem in ecclesia libere constructa indulget.
XXI. Pitonii argumenta dissolvuntur.

XXII. Pluribus simul etiam dotantibus patronatus jus debetur in solidum, secus vero exercitium.

XXIII. Congruae dotis quantitas arbitrio Episcopi fore definienda.

XXIV. Quae pro cathedralibus ecclesiis ducatos mille, pro parochialibus centum redditura est.

XXV. Pro regularibus vero, et collegialibus annua duodecim personarum alimenta.

XXVI. Pro simplicibus tandem ducatos viginti circiter.

XXVII. Semel admissa per Episcopum dos congrua praesumitur, etiam post deteriorationem.

XXVIII. Reaedificationis, et redotationis titulus primigeniae constructioni, ac dotationi aequipollet.

XXIX. Quin et favorabilior est.

XXX. Dummodo urgeat ecclesiae necessitas, et facultates ecclesiae non suppetant.

XXXI. Ad ecclesias de jurepatronatus restaurandas patronus antiquus debet ante requiri.

XXXII. Qui patronatum fere retinet una cum novo patrono ecclesiam funditus restaurante.

XXXIII. Amitti patronatus antiquus, ecclesia diruta, vel dote deperdita, cur nonnullis videatur?

XXXIV. At illius durationem probabilius suadet jus individuum patronatus, et jus adcrescendi.

XXXV. De augmento dotis, et nova constructione quid caverit Tridentinum?

XXXVI. Augmentum antiquae doti saltem aequale probarunt Innocentius VIII, et Adrianus VI.

XXXVII. Quod causam adquirendi patronatus onerosam, titulumque justitiae praesefert.

XXXVIII. Illudque adsensu Ordinarii probari valet.

XXXIX. Si vero tenue, et minus antiqua dote, vel haud necessarium fuerit augmentum, nequit indulgeri patronatus.

XL. Benefactoris, non patroni titulus debetur ex imperfecta fundatione, vel dote incongrua, vel tenui augmento, vel haud necessaria restauratione.

XLI. Et ubi eadem moraliter ecclesia putatur post refectionem, ac dotationem.

XLII. Novae consecrationis necessitas novam indicat esse ecclesiam post restaurationem.

XLIII. Qui bonis suis ecclesiam fundet, dotetve, patronus efficitur.
XLIV. Secus qui alienis, tamquam merus exequutor voluntatis alterius.
XLV. Excepto herede, qui in jus etiam patronatus defuncto competens succedit.
XLVI. Ad eum proinde patronatus pertinet, cujus rebus, vel redditibus, vel decimis constructa sit ecclesia.
XLVII. Eleemosynis tamen fundata erigitur libere.
XLVIII. Ob recuperata e devictis hostibus bona ecclesiastica non adquiritur patronatus justitiae.
XLIX. Neque ob necessariam, et coactam constructionem, aut dotationem.
L. Indignus proinde patronatu videtur heres, qui demandatam a testatore fundationem spreverit.

I. Vocabulum *dotationis* in re nostra planum est, nec quemquam moratur. Alterum *fundationis* aliquantisper negotium facessit. Apud latinos *fundare* idem sonat, quod aedem in *fundo* ponere et firmiter stabilire. Quo sensu *fundata* urbis Agyllinae sedes dicta est apud poetarum principem, et *fundatissima* familia pro ditissima apud Tullium (1)(*). Pariter in sacris canonibus qua antiquis, qua novis *fundator* ecclesiae passim nuncupatus, non modo qui eam construeret, simul ac dotaret; verum etiam qui ecclesiae ab alio aedificatae sufficientem dotem, ac patrimonium in fundis constitueret, ut videre est in locis supra laudatis (2): ubi verba fundandi, construendi, aedificandi vicissim, et promiscue usurpantur ad unum idemque significandum. Et quamvis *fundatio* strictius pro *fundi datione* saepissime usurpetur; at vulgus (II) perperam *fundum* accipit pro *area*, seu loco tantum ad ecclesiam aedificandam dato. Latior profecto patet notio *fundi*: significat enim totum agrum una cum aedificio, et plantis, in quo nedum locus ecclesiae aedificandae

---

(1) In orat. *pro dom. suà.*— (*) His adde: quem Virgilius VII. Aen. Praenestinae urbis fundatorem appellat, cum Servius conditorem nominat. Et apud Vopiscum traditur Aurelianum Imperatorem *templum Solis fundasse*, idest aedificasse.— (2) Cap. I. n. 15, et seq. in Cap. *quoniam* 4: et Cap. *nobis fuit* 25. de *jurep*: et Cap. *nos quidem* 3. *de testamentis.*

contineatur, sed patrimonium quoque ecclesiae, et clericorum in ea ministrantium. *Fundus est omne quidquid solo tenetur*, ait Javolenus (1): propterea que *fructus pendentes pars* fundi *videntur Cajo* (2). Et juxta clariorem Florentini explicationem *fundi* appellatione *omne aedificium, et omnis ager continetur: sed in usu urbana aedificia aedes, rustica villae dicuntur*. Locus vero sine aedificio in urbe *area:* rure autem *ager* appellatur. Idemque ager cum aedificio *fundus* dicitur (3). Quibus Jureconsultis consonat Ulpianus (4), qui *locum* a *fundo* distinguens *locum* dicit portionem aliquam esse *fundi* sive magnam, sive modicam: *fundum* vero esse integrum aliquid. *Non etiam* (ait) *magnitudo* locum *a* fundo *separat*, *sed nostra affectio*, *et quaelibet portio* fundi *poterit* fundus *dici*; *si jam hoc constituerimus: nec non et* fundus, locus *constitui potest: nam si eum alii adjunxerimus* fundo, *locus* fundi *efficietur*. Hanc differentiam nuper illustravit Alexius-Symmachus Mazochius, praeclarissimum hujus Archigymnasii Neapolitani ornamentum (5). Jure hinc merito Isidorus (6) putat *fundum* ideo dictum, quod in eo *fundetur*, et stabiliatur patrimonium. Aptior autem ad rem hanc videtur etymologia Varronis *lib. 4 de lingua*, vocabulum *fundi* exinde derivantis, quod quotannis multa *fundat*. Et Festi opinantis agrum planum ad similitudinem *fundi* vasorum appellari *fundum*. Quibus ita se habentibus lusisse videtur Tullius, dum cecinit:

Fundum *Varro vocat, quem possit mittere* funda.
Ni tamen exciderit, qua cava funda *patet*.

III. Quod autem latini eleganter *fundum* dicebant, sequioribus saeculis *mansum* appellarunt. Mansus autem apud Italos significat eam territorii fertilis quantitatem, quam duo boves uno anno solent arare (7): ita dictus quasi *mensus* ager. Eumque Justinianus *mensuram* nuncupavit (8). Statuit sane Synodus Vvormaciensis circa annum 868 (9): *ut unicuique Ecclesiae unus* mansus *integer absque ullo servitio tribuatur*:

(1) In L. *quaestio est* 115. D. *de verb. signif.*—(2) In L. *fructus* 44 D. de *rei vindicat.*—(3) L. *fundi* 211. D. *de verb. signif.*—(4) In L. *locus* 60. *eod. tit.* — (5) Epist. *de dedicatione sub ascia* n. 190, et seq.— (6) Lib. XV. orig. 13. — (7) Glos. in Cap. I. de *censibus* ver. *mansus*.—(8) Nov. LXVII. Cap. 2.— (9) In Cap. de *censibus*.

declaravitque praeter ecclesiasticum servitium de domibus de areis, de hortis juxta ecclesiam positis, quae *mansi* praedicti partes videntur, nihil aliud faciendum.

IV. Meritissimo hinc jure nedum in antiquis canonibus, verum etiam in nuperis Decretalibus, et Conciliis passim *fundatio* accipitur promiscue pro constructione, ac dotatione ecclesiarum et capellarum, ut modo dicitum est sub *num.* 1.

V. Duos proinde titulos praecipuos *fundationis*, et *dotationis* potissimum in adquirendo patronatu agnovit Synodus Tridentina (1), quae sic decrevit: *Nemo cujusvis dignitatis ecclesiasticae, vel saecularis quacunque ratione, nisi ecclesiam, beneficium, aut capellam de novo* fundaverit, et construxerit, *seu jam erectam, quae tamen sine sufficienti dote fuerit, de suis propriis, et patrimonialibus bonis competenter dotaverit*, juspatronatus impetrare, aut obtinere possit, aut debeat. Ubi particulam *seu* disjunctivam semel adhibuit, sejungendi gratia donationem tantummodo a fundatione, et constructione per copulativam *et* enunciatis, Et pressius (2) decrevit, ut titulus jurispatronatus sit ex *fundatione*, vel *dotatione*: titulum aedificationis penitus reticendo tanquam fundationi adnexum inseparabiliter. Fundatori enim incumbit necessitas nedum aedificandi ecclesiam, et construendi in area sua, verum praefiniendi etiam quae ad luminaria, et custodiam, et sacrum ministerium, et alimenta ministrantium in ea clericorum sufficiant (3): eatenus, ut constructor ecclesiae, ejusve heres compelli queat ad eam dotandam, vel supplendam dotem insufficientem (4). Nam *non levis culpa est ista temeritas, si sine luminariis, vel sine substantiali sustentatione eorum, qui ibidem servituri sunt, tamquam domus privata consecretur ecclesia*, ajunt Patres in Synodo Bracarensi (5). Ob id Honorius III. ad Reginam Hungariae rescripsit eam teneri dotem Ecclesiae Oradiensi dare, quam ipsamet consecrari curaverat (6). Et qui semel coeperit, aut novam aedificare basilicam, aut veterem re-

(1) Sess. XIV. de ref. Cap. 12.

(2) Sess. XXV. de ref. Cap. 9. — (3) Can: *nemo Ecclesiam* de cons. dist. 1; et Nov. LXVII. Cap. 2. — (4) Lambert. Lib. 1. par. 1. q. 5. art. 13: Lotter. *de re beneficiaria* lib. 1. q. 14. n. 4. Ventriglia in prax. part. 2. annot. 17. §. 1. n. 15. — (5) In Can. *placuit* 1. q. 2. — (6) Cap. *cum sicut* 8: *de consecr.* Eccl.

novare, modis omnibus compellatur eam explere (1). Qui enim coeperit facere opus etiam sine causa promissum, obstringitur ad illud perficiendum (2). Eamque ob rem nonnisi post perfectam undequaque fundationem, aedificationem, dotationem Ecclesiae oriri juspatronatus, docuit Fagnanus (3).

VI. Si quis propterea vilem solummodo locum, areamque ecclesiae aedificandae legaverit, aut dederit, nullum de patronatu sibi reservando verbum faciens, nullamque impensam in aedificium, ac dotem contulerit; nec simultaneam operam ullimode praestiterit cum aliis ex intervallo ecclesiam construentibus et congrue dotantibus, ei sufficientem patronatus obtinendi titulum onerosum non esse, puta sine expressa reservatione, et sine gratiosa Episcopi concessione, docent Fagnanus (4), Zytcaeus (5), Franc. le Roy (6), Card. de Luca (7), Van-Esp. (8), peteri Doctorum gravissimi. Censetur enim potius benefactor, quam fundator. Ob id ex nuda soli assignatione non effici paronum in totum, docuit etiam Vivianus (9): hoc est cum jure nominandi, et praesentandi beneficiarios, qui dotantis aere aluntur: sed vix obtinere sepulcrum in loco honorabiliori in area sua confodiendum (*).

Falli exinde liquet glossam *in can. piae mentis* XVI *qu.* 7, in eo quod tres modo adquirendi patronatus obtrudat, et fundum ab aedificatione, ac dote omnino sejungat in eo trito versiculo.

---

(1) Nov. CXXXI. Cap. 7. —(2) L. 1. D. de *pollicitationibus*.
(3) In Cap. *quoniam* 3 de *jurep.*—(4) Cap. *quoniam* de *jurep.*
(5) Resp. 3. eod. — (6) In prolegomenis ad comment *de jurep.*
(7) In sum. *jurisp.* n. 15. Cap. 13.—(8) Par. II. tit. 25. n. 6.
(9) Lib. 1. de *jurep.* Cap. 2. n. 46.

(*) Quum Jure Canonico Ecclesiae fundatio nihil aliud sit, ut eruditissime Noster demonstrat, quam illius constructio, et aedificatio, perspicuum sane est solam, ac simplicem fundi donationem, in quo aedificatur Ecclesia non esse modum adquirendi patronatum Illud autem gravissimis doctrinis, quae heic exhibentur adnectendum occurrit quod Alexander III. (in Cap. ad audientiam 3. ex. Eccles. aedif.) statuit. Ibi enim quaeritur an dominus villae, in qua ab alio aedificata est Ecclesia patronatum adquirat. Et expresse sancitum legimus hoc jure dumtaxat potiri qui Ecclesiam aedificavit, nec superficiem solo cedere, quia in specie rem Deo dicatam ad se trahere nequit.

Patronum faciunt dos, aedificatio, fundus.

VII. Verum si uno eodemque tempore plures in ecclesia fundanda cum Dioecesani consensu contribuant, aream unus, alter aedificationis impensas, alius dotem sufficientem; omnes fere adipiscentur in solidum juspatronatus ex communi Doctorum sententia, Abb. (1), Vivian. (2), Fagnan. (3), et Emm. Gonzalez (4): eorumque singuli erunt aequaliter compatroni, non obstante inaequalitate contributionis, ob mutuam jurium communionem, et consensionem, quae imparem partium rationem aequare, et vicissim compensare praesumitur, ex traditis per laudatum de Luca (5), nisi quotas inaequales ipsi confundatores inter se praefiniverint, et partiti fuerint quod ad exercitium patronatus dividuum: quas quidem praefinitas, et conventas agnovi e pluribus fundationum instrumentis in Archiepiscopali Curia Neapolitana: (VIII) tunc enim voluntas confundatorum in condictis quoque partibus erit servanda. Hujusce sententiae ratio repetenda est a regulis per Jureconsultos adhibitis pro jure accrescendi in servitutibus realibus. Inter quos Papinianus, et Ulpianus potissimum jus accrescendi admittunt inter conjunctos vel re, vel verbis; denegant vero iis, qui nullimode sint conjuncti in legato ususfructus (6). Profecto ad patronatum solidum justitiae adquirendum, a fundatore, vel a confundatoribus praestari copulative, et solum, et aedificium, et dotem debere, pluribus ostendit Fagnanus (7), Pignatell. (8), Cassad. (9), Piton. (10).

IX. Hoc planum est in hodierna Ecclesiae disciplina, quam evertere nequeunt canonibus antiquis, qui fundatoris titulum, una et patronatum datori areae absolute vindicant. Fateor ultro quod Synodus Aurelianensis VI. sexto saeculo dominis praediorum facultatem nominandi presbyteros oratoriorum inibi constructorum minime denegavit, ut superius dictum est *cap.* 1 *num.* 14. Tum sequentibus saeculis Synodus Mediomatrica, et Cabilo-

(1) In rubr. de *jurep.* n. 6.—(2) Lib. 1. cap. 2. n. 46.—(3) In dict. cap. *quoniam* num. 34.

(4) In cap. *nobis* de *jurep.* — (5) Loc. cit.— (6) L. *sicut* 3. D. *quibus modis ususfructus, vel usus amittitur.* — (7) In cit. Cap. *quoniam* n. 26; et seq.—(8) Consult. 82. n. 82. tom. 9.—(9) Dec. 6. n. 10. *de jurep.* — (10) Alleg. 54. n. 24. — (8) Cap. 1. n. 14.

nensis 11, unde sumptum est Cap. 1. *de jurepatronatus* ex eo quod recensuisset Ecclesias in rebus heredum propriis constitutas inter eosdem dividi. Probari hinc patronatum ex nuda soli concessione quaesitum videtur Emm. Gonzalez (1) post Lambertinum, Barbosam, Vivianum. Quid? ex istis, ceterisque id genus Synodis localibus, ac dioecesanis canon communis in universam Ecclesiam minime derivari potest: eo vel maxime quod Romani Pontifices Gelasius, et D. Gregorius M. praeter *processionis* aditum nil aliud juris generatim fundatoribus indulgeri constituissent (2).

Hancque sententiam refellere nequit epistola Pelagii 1. (3), qua dominus *possessionis* admittitur ad compostulandam ordinationem Abbatis per monachos electi, ibi: *Quem et monachorum electio, et* possessionis *dominus poposcerit ordinari.* Rocho de Curte (4) visus est dominus *possessionis* heic idem esse, qui dominus fundi; recte, necne, doctiores dijudicent. Quandoquidem notio *possessionis* latior heic est, quam soli; et areae, praetereaque fundi. Et jus coeligendi Praelatos in ecclesiis conventualibus, et Episcopos in cathedralibus, quod in veteri disciplina obtinebant una cum clero populi principes et *possessionum* domini; communem regulam in patronatu fundantibus ecclesias competenti non valet in hodierna disciplina statuere. Praeterquam quod istam antiquae disciplinae Pelagianam epistolam maxime vel revocarunt, vel moderati sunt recentiores canones, et praesertim Clemens III. (5), et apertius Coelestinus III. (6), adeout cum Claudiano canere sic liceat.

. . . . *Priscamque resumunt*
Canitiem leges, emendanturque vetustae,
Accedùntque novae.

X. Simultaneus itidem concursus plurium in eandem fundationem efficit, ut si quis utile dominium, alter directum obtineat fundi, et soli ecclesiae, et ambo consentiant, ut in eo con-

(1) In comment. ad cit. cap. 1. de *jurep.*—(2) Cit. cap. 1. n. 15. et 20. ut sup.—(3) Relata in can. *Abbatem* XVIII. qu. 2.—
(4) In rub. *de jurep.* §. *Ecclesiam fundavit* n. 1.
(5) In cap. *nobis* XXV. *de jurep.*—(6) In cap. *cum terra* XIV. *de electione.*

truatur Ecclesia, uterque patronatum nanciscitur in solidum una cum aedificatore (1).

XI. Verum si canonem emphiteuticum, vel directum dominium, vel regressum, aliudve jus in solo aedificandae Ecclesiae quis sibi reservaverit, nullum juspatronatus adquiret: locus enim libere praestandus est ad Ecclesiam construendam sine ulla servitute ab eo, qui velit compatronus, vel fundator Ecclesiae fieri (2). Constitutum porro est in Synodo Wormaciensi per textum Gregorii IX (3), ut *absque* ullo *servitio* mansus integer tribuatur Ecclesiae, nec de manso aliquod servitium faciant praeter ecclesiasticum.

XII. Insuper quoties in loco alterius Ecclesia construatur inscio fundi domino, si ratum id dominus habuerit, compatronus efficitur, ob eamdem simultanei concursus rationem, quae de jure praesumitur (4).

XIII. Si tamen dissenserit, pretium soli tantum repetet, cedentis aedificio Ecclesiae, quae rite per Episcopum dedicata sit ad ministerium Dei ob publicum caussae piae favorem (5). Sane *propter publicam utilitatem stricta ratio nonnumquam in ambiguis religionum quaestionibus omitti solet*, *nam summam esse rationem*, *quae pro religione facit*, docuit Papinianus (6). Jure hinc merito Divus Gregorius M. quum comperivisset res Judaeorum irrationabiliter occupatas, easque inconsulte, ac temere fuisse consecratas, praecepit Fantino defensori, ut Episcopus ipse pretium daret rerum dominis: quia quod semel consecratum est, eis non valet ultra restitui (7) (*). Quemadmodum tabulis picturae cedentibus, ei qui pinxerit, rectam

(1) Roch. de Curte in tract. *de jurep.* ver. *Ecclesiam fundavit* n. 19: Barbosa part. III. *de off.*, *et potest. Episc.* alleg. 70. n. 3: Vivian. lib. 1. cap. 2. n. 51.—(2) Lambert. par. 2. art. 2. n. 1.—(3) In cap. 1. de *censibus*.— (4) Lambert. lib. 1. par. 1. q. 3. art. 12: Vivian. ibid. n. 49. — (5) Glossa in can. *apostolicos* XII. q. 2.— (6) In L. *sunt personae* 43. D. de religiosis.—(7) Can. *comperimus* 2. XIV. q. 6.—(*) Hoc canone correctum videtur jus civile a Paullo traditum *in l. inter stipulantem* 83 §. 5 *D. de verb. oblig.* Quod *sacra Profana* fieri, et usibus publicis relicta in privatos usus reverti non vetabat.

vindicationem competere adversus dominum tabularum respondit Cajus: ut tamen pretium tabularum inferret ac solveret (1).

XIV. Et ubi dominium loci ad antiquam ecclesiam pertineat; adhuc patronatum novae ecclesiae in eo aedificatae Rector antiquae obtinebit per ratihabitionem, ut Pitonius tenuit (2). Secus dicendum nihilominus est, ubi nova capella intra ecclesiam principalem fundata sit: etenim isthaec unica soli contributi ratio patronam non efficit ecclesiam ex generali consuetudine, quam comprobant Lambertinus (3), Vivian. (4), et Piton. (5).

XV. Consequitur exinde juspatronatus ecclesiae principalis minime extendi super capellas, et aras in ea erectas, et beneficia per alios inibi fundata, sive consentiente sive dissentiente patrono. (XVI.). Quandoquidem in ecclesia de jurepatronatus Episcopum posse aliis permittere sineconsensu patroni fundationem capellarum, et altarium, capellaniarum, et beneficiorum, definivit Rota (6). Non repugnat porro in una eademque capella, unove altari plura beneficia, et capellanias fundari, et erigi sub diversis etiam titulis, seu invocationibus Sanctorum, propterea quod locum spiritualia non occupant (7). Quinimmo capellaniae collativae meram beneficii ecclesiastici naturam habentes non raro fundantur sine certo altare cum onere celebrandi missam, vel ubique, vel intra certam ecclesiam altaria plura continentem, quas beneficia in *abstracto* nuncupant (8).

Et quemadmodum processionis aditus, seu publicus ingressus ad Ecclesiam quamlibet etiam de jurepatronatus, omni christiano debetur, et denegari nequit (9): ita fundator in ecclesia non obtinet vigore patronatus dominium privativum, sive jus Episcopo prohibitivum erigendi novas aras, et Sacerdotibus celebrandi: dummodo reservata in limine fundationis, vel alias quaesita patronatus jura minime deminuantur, neque infringantur ullimode; nec libertas patrono, ejusque beneficiariis

(1) L. *qua ratione* 9. §. 2. D. *de adquiren. dom.* — (2) Alleg. 54. de contr. patr. n. 1.—(3) Lib. 1. part. 1. q. 8. art.6.n.4.— (4) Lib. 2. cap. 7. n. 49.—(5) Ibid. n. 2. — (6) Dec. 308. n. 3. part. 4. recent. tom. 1. Roch. de Curte ver. *construxit* n. 11: Lambert. part. 1. lib. 1. q. 3. art. 17. — (7) Rota dec. 206. n.6 par. 13. rec.— (8) Lambert. part. 1, lib. 1. q. 6. art. 1. n. 30 : Piton. de controv. patr. d. alleg. 54. n. 45. — (9) Can. *piae mentis*, et can. *Frigentius* 16. q. 7.

unquam refraenetur in suis pietatis muniis obeundis, celebrandisque divinis officiis in limine fundationis constitutis (1) (XVII.) Dummodo absint aemulationes: et dummodo pro usu altaris, sacraeque supellectilis, et pro compensandis deteriorамentis, et impensis hostiarum, vini, candelarum, contribuatur jus sacristiae ex regionis more, et Dioecesis constitutionibus taxandum (2). Promissa quidem quotidiana sex scuta quotannis, et pro quolibet centenario missarum manualium scutum unum fere persolvi debere censet *cit.* Bordonus, et Amostraz (3).

XVIII. Ædificator novae Ecclesiae, non aliter quam areae dator sine concursu dotantis, et constructoris simultaneo, nisi dotem ipse praestiterit, patronatum solidum ipso jure non obtinet. Cum enim aevo Justiniani ad nominis sui ostentationem ecclesias aedificaret, nequaquam curam ponendo, ut expensas quoque eis deponerent decentes, et ad luminaria, et ad observantium clericorum alimenta, et ad sacra ministeria peragenda necessarias, sed desererent eas in nudis etiam aedificiis constitutas, aut destruendas, aut omnino sacro ministerio defraudandas: sanxit Imperator ad Mennam Patriarcham Constantinopolitanum rescribens *Novel.* 67, ut ante definiat, et constituat dotem consulto Episcopo, qui aedificare intendit Ecclesiam, nec aliter opus aedificii ecclesiastici aggredi liceat. Tum Petro suo sacrorum officiorum magistro rescribens idem Imperator (4) inquit denominatos ab aedificatoribus ecclesiae clericos ordinari per Episcopum in ea debere, si expensas alimoniae ipsi eisdem ministrent. Hinc Rota bis definivit Communitatem Senogalliae Patronatum adquirere non potuisse ex sola constructione, seu aedificatione confecta proprio aere Ecclesiae, cui quidam Guidobaldus aream sine patronatus reservatione adsignaverat, et dos constituta ex investimentis, et donationibus Monasterii fuerat; in Senogallien. fundationis coram Priolo 13. Decembris 1709 §. *in hoc rerum statu*, et 16. Maii 1710 §. *sed quatenus coram Molines*, juxta allegata per Pitonium (5).

---

(1) Seraphin. dec. 652. n. 1: Card. de Luca de *jurep.* disc. 52. n. 14: et de *praeeminent.* disc. 42. n. 6., et seq. — (2) Bordon. de *legatis* cap. 10. *de stipendio Missar.* n. 71. — (3) De *caussis piis* lib. 2. cap. 4. n. 20. apud Piton. alleg. 54. n. 46. — (4) Nov. CXXIII. cap. 18. — (5) Dict alleg. 54. n. 25

At vero simultaneus concursus aedificatoris cum datore dotis, vel area eum efficiet compatronum. De hoc enim casu loquutus idem Imperator (1) declaravit aedificatorem Ecclesiae disjunctive, aut etiam expendentem ministrantibus in ea clericis alimenta jus habere offerendi personas idoneas Ordinario examinandas, et ordinandas.

XIX. Verum tamen *dotatio* sola ad solidum Ecclesiae, vel capellae per alium constructae patronatum adquirendum sufficit ex Patrum Tridentinorum sententia, quae luce meridiana clarior est ex verbis supra relatis *num.* 5. *Qui enim jam erectam* (ajunt) *ecclesiam, quae tamen sine sufficienti dote fuerit, competenter dotaverit*, patronatum non modo *impetrare possit*, *sed obtinere debeat*. Verbum hoc *debeat* necessitatem innuit, qua Dioecesanus velit, nolit, dotatori jam quaesitum ipso facto juspatronatus justitiae adjudicare cogitur, ac denegare nequit ullimode, aut refraenare, etiam si Ecclesiam, capellamque omnino liberam quis antea construxisset suo, vel alterius solo (2). Et quoniam patronatus jus individuum est (licet exercitium praesentandi, aliarumque praerogativarum passim dividatur) dotator iste in totum, non autem ex parte illud lucrabitur: ne una, eademque ecclesia partim libera, partim servitute affecta detur, quod absurdum est, ut ratiocinantur optime Lambertinus (3), Barbosa (4), aliique. Ad confirmandum vero solidum, et individuum istiusmodi jus in dotatore, tempus dotationis discontinuum retrotrahitur ad tempus aedificationis, et constructionis: Ecclesiaque fingitur proinde dotata eodem tempore, quo fundata et constructa, eum in finem, ut jura ex constructione, et fundatione promanantia communicentur, et accrescant dotatori (5).

XX. Clarissimus Pitonius (6) discrimen adstruens inter Ecclesiam, et capellam, seu aram, assentitur quidem capellae, seu altaris dotatorem fieri ex integro patronum capellae, *dict. num.*

---

(1) Nov. LVII. cap. 2.—(2) Panormit. cap. *quoniam* de *jurep.* n. 9: Vivian. lib. 2. cap.5. n. 1.— (3) Lambert. lib. 1. par. 1. q. 5. art. 15. n. 2.—(4) De Iur.Eccles. lib. 3. cap. 12. n. 55.—(5) Abbas *in dict. cap. quoniam num.* 9, *et cons.* 59 *num.* 3, Roch. *ver. et dotavit num.* 1 *et* 4; et Rot. *in Lucana Decanatus* 8 Junii 1576. coram Clemen. VIII. allata per Vivian. *part.* 1 *lib.*2 *num.*3, et coram Bichio *dec.* 162. — (6) Cit. alleg. 54. n. 41.

41 : at vero contendit acerrime dotatori ecclesiae per alium libere constructae non integrum patronatum, sed pro tertia parte deberi, et sine privilegio Sedis Apostolicae solidum, nec etiam ab Episcopo reservari, et concedi posset, *ibid. num.* 28 *et seq.* Et ita constitutionem Tridentinam ipse interpretatur, ne libertas Ecclesiae ob fundationem, et constructionem quaesita in lucrum dotantis cedat cum ecclesiae detrimento, et injuria, contra dispositionem (1). Quam ob rem admittit contra Lambertinum, ceterosque, unam eamdemque Ecclesiam pro parte liberam, et pro parte subjectam patronatui; vel ecclesiam sui ipsius compatronam una cum dotatore: quatenus vel Episcopus duabus vicibus beneficium libere conferat, ternisque dumtaxat vacationibus beneficiatum solus dotator praesentet; vel in singulis vacationibus Episcopus una cum ipso dotatore simultaneum jus praesentandi exerceat. Hisce potissimum argumentis suam non tam sententiam, quam *difficultatem* super Tridentinae constitutionis interpretatione *decidendam* (ut ait *num.* 39), *prout de jure*, protulit vir peritissimus, dum causae patrocinio inserviret, haud scio an aliis probandam.

XXI. At favor libertatis objectus absorbere non valet, ni fallor, necessitatem, atque utilitatem Ecclesiae, quae sentiens commodum necessariae dotationis sentire etiam debet incommodum patronatus, ex trito juris exiomate (2). Sane quid Ecclesiae indotatae solum, et aedificium proderit? Quid in solo et aedificio libertas sine clericis, et ministris in ea inservientibus? Distinctionem partium patronatus fere individui, quam non fecit lex Tridentina, marte suo effingit ingeniosissimus Pitonius, eamque amplecterer libentissime, si liceret a synodica Patrum constitutione declinare, in eamque committere. Haec porro lex communis singulari utens numero uni personae, quae Ecclesiam *fundaverit*, et *construxerit*, non dimidiatum, sed integrum procul dubio patronatum in primis concessit: tum per eamdem loquendi formam in singulari numero uni etiam personae, quae Ecclesiam sine dote jam constructam *dotaverit*, patronatum sine aliqua pariter deminutione largita fuisse videtur. Quemadmodum igitur in priori, ita et in posteriori casu individuum, solidumque juspatronatus justitiae uni singulariter lex

(1) Cap. *locupletari* 48 de reg. juris. — (2) In cap. *qui sentit* 55. de reg. jur in VI.

concessit, sive fundator, sive dotator is sit. Qui vero contra leges nititur voluntatem, is sane committit in legem (1).

XXII. Si tamen unus ad congruam dotem praestandam minime sufficiat, plures in ea contribuenda possunt concurrere sive aequaliter, sive inaequaliter: eisque omnibus in solidum tunc patronatus adquiritur, et conceditur, assentiente Dioecesano, ut Sacra Congregatio Concilii Tridentini interpres definivit (2). Sane pluribus licere expensas dotis Ecclesiae oblatas contribuere separatim a novo aedificatore, probavit etiam Justinianus (3). Non rari enim apparent in Orbe vasto, qui nequeant, vel nolint singuli aere suo, et sine aliorum collationem ecclesias perfecte fundare, et dotare competenter. Verum in limine fundationis possunt utique plures confundatores, ac dotatores dividuum patronatus exercitium inter sese per quotas ex pacto dividere: quemadmodum et post fundationem compatroni solent jus praesentandi exercere per alternativam, et per turnum ad vitandas discordias. Qua de re inferius.

XXIII. Quanta sit ecclesiae dos congrua, et sufficiens, Episcopus definiet pro loci, et temporis, et personarum circumstantiis. Rescripsit namque Justinianus (4) aedificatorem novae Ecclesiae prius loqui ad Deo amabilem Episcopum debere, et eam necessariae dotis mensuram, quae sufficiens videatur Episcopo, definire illis verbis: *si sufficienter habere videtur*. Nil sane certi hac de re in sacris canonibus. In Synodo Wormaciensi (5) taxatus legitur *mansus unus*, de quo supra *num.* 37 pro dote cujusque Ecclesiae. Verum si diversa Ecclesiarum qualitas inspiciatur, taxa isthaec generalis vix pro beneficiis simplicibus accomodari poterit. (XXIV.) Quandoquidem dos Cathedralium Ecclesiarum libera deductis oneribus minor annuis ducatis mille, Parochialium vero ducatis centum esse non deberet juxta decretum Tridentini (6). Monasterii, et Ecclesiae Regularium dos, (XXV.) nisi duodecim personis regularibus alendis, et sustentandis sufficiat, congrua non habetur ex decreto Sac. Congr. Concilii jussu Urbani VIII. edito apud Navar (7). Pari-

(1) Cap. *certum est* ult. de reg. jur. in VI. — (2) Apud Garziam de beneficiis par. 5. cap. 9. n. 53. — (3) Nov. LXVII. cap. 2. in fin. — (4) Cit. Nov. LXVII. cap. 2. — (5) In Cap. 1. *de censibus*. — (6) Sess. XXIV. cap. 13. de ref. — (7) In Sum. Bullar. tit. *de celebr. Missar.*

ter dos Ecclesiae Collegiatae saecularium sustentationem congruam Canonicis, sive Collegialibus personis in ea inservientibus praestare debet, expensasque ad fabricam sartam tectam habendam necessarias, ad procurationem Episcopo visitatori, et cathedraticum persolvendum, atque onera fundationis adimplenda (XXVI.) Pro simplicibus vero Ecclesiis, ubi nec onus residentiae, neque animarum cura beneficiario imponatur, dotem annuorum viginti ducatorum saltem esse adsignandam, tenet Panormitanus(1). Ubi quidam clericus annuos viginti solidos refertur expetiisse ab Ecclesiae fructibus, in qua beneficium sibi collatum asserebat. Curia tamen Archiepiscopalis Neapolitana ordinarium adsensum super aedificatione novae Ecclesiae nemini fere impartitur, nisi post constitutam dotem quindecim ducatis annuis non minorem deductis oneribus (*).

---

(1) In Cap. *conquerente* 6. de *clericis non residentibus.*

(*) Quum in ditionibus citra Pharum sub Militari Regimine haud parva pars bonorum ad Ecclesiam spectantium alienata fuerit, hinc Conventione novissima an. 1818. nonnulla constituta fuerunt, quae tum Cathedralium, tum Paroecialium Ecclesiarum dotem respiciunt.

Et nimirum art. IV. sancitum quod quaelibet episcopalis Mensa in Regno gaudeat annuo redditu ad minus trium millium ducatorum ex bonis stabilibus, publicis deductis oneribus.

Adhaec art. V. cautum 1. quod quaevis Dignitas Capituli Archiepiscopalis Neapolitani redditu annuo ducatorum ad minus quingentorum, reliqui vero Canonicatus redditu ad minus ducatorum quadringentorum non careant.

II. Quod singulae Dignitates Capitulorum ceterarum Ecclesiarum Regni citra Pharum ducata ad minus centum octoginta, reliqui vero Canonicatus ducata ad minus centum pro annuo uniuscujusque redditu habeant.

III. Excipiuntur Canonicatus patronatus Regii, ecclesiastici, et laicalis, pro quibus constituitur, ut remanerent, ut essent, nisi forte eorum annui redditus a suis Patronis canonica methodo augerentur.

Praeterea art. VII. decretum 1. quod Paroeciis, quae sufficientem congruam non habebant, dos ita augeatur, ut iis Paroeciis, quae duobus hominum millibus non constarent, ad minus ducata centum, iis quae numerum quinque millium animarum non attingebant, ad minus ducata centum quinquaginta, ceteris vero, quae majorem animarum numerum continebant, ducata ad minus bis centum pro annuo redditu constituatur.

II. Quod Parochialis Ecclesiae conservatio, uti et Cooperatoris

XXVII. Praesumitur exinde dos congrua, quoties eam Loci Ordinarius acceptaverit in limine fundationis (1) etiamsi videatur postmodum modica, et incongrua ex futuris eventibus: tempus enim fundationis attenditur, quo initium habuit contracta patronatus obligatio, non vero futurum, juxta regulam juris generalem in contractibus onerosis militantem (2).

Quae hactenus de fundatione, ac dotatione dicta sunt locum quoque obtinent nedum in redotatione integra Ecclesiae omnino inopis ob eandem publicae necessitatis rationem, verum etiam in reaedificatione.

XXVIII. Reaedificans profecto Ecclesiam omnino vel collapsam, vel ruinosam, aeque ac redotans Ecclesiam inopem patronatum adipiscitur justitiae ex communi etiam jure. Honorius III. Mariae quondam Imperatrici Constantinopolitanae rescripsit, ut super patronatu Monasterii Pacinaciensis Graecarum monialium nemo auderet eam temere molestare, propterea quod illud destructum accedente Dioecesani consensu de propriis bonis ipsa reaedificavisset, ac dotasset, easdemque moniales fecerit Ecclesiae Romanae, cui nullam exhibebant obedientiam, obedire (3). Quum enim vigeat in reaedificatione ratio eadem, quae in primaeva constructione vigebat, necessitatis, et utilitatis Ecclesiae, eadem proinde debet esse juris dispositio. « Eadem servitus pari conditione censetur, ait D. Hieronymus (4) » nec ratio reddi potest, cur non idem in utraque causa respondeatur, inquam cum Venulejo (5).

XXIX. Verum ad antiquiorem Ecclesiae disciplinam si con-

Parochi stipendium respectivis civitatibus relinquatur, et praedes dentur fundi, aut vectigalis privilegiata pecunia.

II. Quod isthaec dispositio minime respiciat Ecclesias parochiales jurispatronatus sive Regii, sive ecclesiastici, sive laicalis canonice adquisiti, quarum onus respectivis patronis incumbat.

IV. Excipiuntur Ecclesiae receptitiae, sive numeratae, sive innumeratae, Capitula, et Collegiatae, quibus cura animarum inest cum suam congruam in communibus habeant.

(1) Rota par. 18. recent. dec. 174. n. 3. et 4. Lotter. de re benef. lib. 1. n. 32. n. 7. — (2) L. *si voluntate* 8. Cod. de *rescind. vend.* — (3) Cap. *audito* 1. *de jurep.* in quinta compilat. penes Inn. Ciron. — (4) In can. apud nos 20. XXII. qu. 5. — (5) In L. a *Titio* 108. D. de verb. oblig.

vertam oculos, occurrit lex Justinianaea, quae patronatui reaedificatoris magis favit, quam novi aedificatoris: de qua supra dixi *num.* 18. Quoties enim aliquis aedificare cupiens novam Ecclesiam, idoneus constituendae doti non esset, sanxit Imperator eundem posse ab Episcopo admitti, quin et moneri ad aliquam ex vetustis Ecclesiis prope destitutis, vel ruinosis vel collapsis, vel inordinatis, vel angustis tantummodo reaedificandam, et construendam sine onere novam superexpendendi dotem, eique sic refectae consuetas antiquae dotis expensas attribui (1) ibi: *Si autem non sufficiat quidem aliquis ad hoc nomen forte desiderans* puta fundatoris gloriam) *licebit ei unam talium Ecclesiarum accipienti hanc aedificare; sic enim poterit et sacrae domus fabricator vocari, et nihil de suo super expendere: deputatis jam circa hoc expensis oblatis ab iis, qui etiam prius has expendebant.* Aliud ergo est tueri aedificium, quod fundatum jam sit, illudque restaurare: aliud erigere novum (2).

XXX. Nisi tamen urgeat evidens Ecclesiae, patronatum canonice haud adquiri ex *nova constructione*, decrevit Synodus Tridentina (3). Puta si fructus ipsiusmet Ecclesiae suppetant reaedificationi conficiendae, indulgeri non debet alicui, ut Ecclesiae ceteroqui liberam, et dotatam ullus nova constructione in servitutem patronatus redigat. Cogendos quippe rectores ad ecclesias restaurandas, cum opus fuerit, de bonis, quae supersint earundem Ecclesiarum rescripsit Alexander III (4).

Istiusmodi reaedificatoris, et redotatoris jus locum obtinet, tam si ecclesia libera, quam si de jurepatronatus fuerit. In Ecclesiis quidem liberae collationis difficultatem nullam patitur. Tametsi enim, quod humani juris esse desiit, servitutem non recipit ex generali axiomate iurcconsultorum (5), nihilominus restaurator antiquae Ecclesiae perinde habetur, ac si eam ab initio construxerit (6).

XXXI. Verum Ecclesiis de jurepatronatus non debet quilibet extraneus ad reaedificationem temere admitti, nisi patronus antea

(1) Nov. LXVII. cap. 2. — (2) L. *ususfructuarius novum* D. *de ususfructu.* — (3) In dict. cap. IX de reform. sess. XXV. —
(4) In Cap. *de his* IV. *de Eccles. aedif.* — (5) In L. *caveri* D. communia praed. tam urb. quam rustic. — (6) Glos. in cap. III. *de jurep.* ver. *fundatores*

requisitus eam conficere neglexerit, vel recusaverit: aut novo restauratori consensum suum accomodaverit. Antiquus enim fundator, ejusque heres ad suam Ecclesiam, vel cappellam reaedificandam, vel redotandam debet omnibus praeferri, ne jure semel quaesito sine culpa, et per injuriam privetur, ut monet Fagnanus (1), neve cogatur invitus in communione patronatus stare cum alio (2), ad vitandas discordias, quas parere solet societas et communio (3). Quin patronus pro Ecclesia restauranda juxta antiquam formam, non indiget Episcopi adsensu, secus quam extraneus (4), pluribus Rotae Romanae decisionibus quas laudat, innixus: quemadomdum Judaei aequanimiter tolerantur antiquas reaedificare Synagogas, minime vero novas construere (5). Quod indicat quaesitum antiqui patroni jus adhuc permanere. Post ruinam et destructionem Ecclesiae, illudque nonnisi per ejus consensum, vel contumaciam posse aliis communicari, et indulgeri.

XXXII. Reaedificator proinde antiquum patronum nullimode valet supplantare, vel omnino extrudere: sed illi socius, et compatronus accedit. Primus enim constructor, ejusve successor in fundo saltem permanente patronatum suum retinet, diruto licet funditus aedificio Ecclesiae: propterea quod fundus pars est rei patronatum causantis. Explorati autem juris est servitutes reales tunc solum amitti, quum tota res pereat: retineri, quum pars aliqua supersit ex reperempta (6); sic enim, Ulpianus: *Fundi ususfructu legato, si villa diruta sit, ususfructus non extinguetur; quia villa fundi accessio est, non magis, quam si arbores deciderint. Sed et eo quoque solo* (ut subdit Paullus *in seq. L. VIII., in quo fuit villa, uti frui potero. Quid tamen* (resumit Ulpianus *in seq. L. IX. si fundus villa fuit accessio? Videamus ne etiam fundi ususfructus extinguatur? et idem dicendum est, ut non extinguatur.* Insuper compatronum ex sola aedificationis causa patronatu gaudere post reaedificationem una cum reaedificatore, tenet cum Lam-

---

(1) In Cap. III, *de jurep. n.* 57. — (2) Roch. de Curte v. *Ecclesiam fundavit* n. 4, et 5. Lambert.lib. 1. par. 1.q. 3.art.6.— (3) L. *arbitrum* 43. D. *fam. ercisc.* et L. *si convenerit* 14. D. *pro socio* —(4) Glos. in cit. cap. III. et Vivianus Par. I. Lib. 2. cap. 5. n. 6. —(5) Alexander III. In cap. *consuluit*. VII. *de Judaeis*— (6) L. *fundi* 8. D. *quibus modis* ususf. *amit.*

bertino Vivianus(1) ob jus individuum, et solidum in simultanea confundatione primitus quaesitum, et vicissim comminicatum.

XXXIII. Si tamen tertiam duntaxat quotam patronatus reaedificator primaevus obtinuerit, fortasse ex pacto, et providentia in limine fundationis, qui solum non praestitisset, sed expensas tantummodo ad construendam ecclesiam, quaeritur, utrum is reaedificata per alium Ecclesia funditus desolata compatronus adhuc permaneat? Et negative respondendum videtur ob favorem libertatis Ecclesiae: quemadmodum in simili jure servitutum praedialium libertati potius favent responsa prudentum. *Nam rei mutatione interire ususfructum placet; veluti ususfructus mihi aedium legatus est, aedes corruerunt, vel exustae sunt; sine dubio extinguitur. An et areae? certissimum est, exustis aedibus nec areae, nec caementorum usumfructum deberi;* et ita Julianus, et Ulpianus senserunt (2). Placuit autem Papiniano *ei, qui amittit ususfructum; ex eo quod amittit, nihil accrescere*(3). Hac eadem ratione comprobari poterit sententia Viviani (4), quod patronatus ex dotatione quaesitus per jacturam dotis penitus amittatur, postque novam dotem ab alio constitutam antiquo patrono nequaquam competat.

XXXIV. Verum enimvero difficultate maxima non caret isthaec proposita patronatus extinctio propter dirutum aedificium, amissamque dotem. Quaevis enim partium distributio, et materiarum diversarum collatio in Ecclesia fundanda minime tollit jus individuum patronatus, unde promanat jus adcrescendi, et conjunctio, et confusio rationum ad omnes ac singulos, qui ad fundandam Ecclesiam semel concurrerint. Siquidem confusio et permixtio soli, aedificii, dotis unum fundatae Ecclesiae corpus efficit, et communionem inter compatronos causatur. Docente quippe Cajo, voluntas plurium dominorum miscentium materias sive ejusdem generis, sive diversas, commune totum corpus efficit: sed et si sine voluntate dominorum casu confusae sunt duorum materiae, idem juris esse dixit (5). Et quoniam difficilis est soli, aedificii, dotis separatio, quae Deo semel dicatae in usus profanos revocari et discindi nequeunt, eo vel maxime communio producitur inter confundatores. Tunc

---

(1) Loc. cit. n. 9.—(2) In L. *repeti* 5. D. *quibus modis ususfr. vel usus amitt.*—(3) L. *sicut*.3.§. 6. 2.D. eodem.—(4) Loc.cit.n. 11.—(5) In L. *adeo quidem* 7 §. 8; et 9. D.de adquir.rer.domin.

enim permixtione communionem produci, quum difficilis foret materiae separatio, secus si facilis, censuit Callistratus (1), et Ulpianus (2). Cur ergo dotator amissa dote patronatum non retinebit jure aedificationis, et fundationis, sibi communicato per confundatorem, et constructorem Ecclesiae?

Ex hactenus expositis exploratissima res est fundatoribus, ac dotatoribus reaedificantes, ac redotantes aequiparari: ipsoque jure communi patronatum justitiae in solidum adquirere ex praecipuis titulis tam primigeniae fundationis, ac dotationis, quam succedaneae, ac novae constructionis, et redotationis.

XXXV. Quid juris autem, inquies. si antiquam Ecclesiae dotem quis adauxerit, beneficiumque tenue ditaverit? Id e re nata nunc edisseram. Decretum Synodi Tridentinae primum proferre lubet (3). his verbis conceptum: *Patronatus quicumque in Ecclesiis, et quibuscumque aliis beneficiis, etiam dignitatibus antea liberis adquisiti a quadraginta annis citra, et in futurum adquirendi*, *seu* ex augmento dotis, *seu ex nova constructione, vel alia simili causa*, etiam *auctoritate Sedis Apostolicae ab eisdem Ordinariis uti Delegatis qui nullius in his facultatibus, aut privilegiis impediantur, diligenter cognoscantur, et quos non repererint ob maxime* evidentem *Ecclesiae, vel beneficiis, seu necessitatem legittime constitutos esse, in totum revocentur: atque beneficia hujusmodi sine damno illa possidentium, et restituto patronis eo, quod ab eis idcirco datum est, in pristinum libertatis statum reducant, non obstantibus privilegiis, constitutionibus, et consuetudinibus etiam immemorabilibus.* Patres itaque Tridentini *augmentum* dotis evidenter Ecclesiae *necessarium* duntaxat probarunt, ceteris posthabitis. Cum vero verbum nullum de quantitate augmenti fecerint, eam operae pretium est disquirere ex constitutionibus praeviis Summorum Pontificum.

XXXVI. Innocentius VIII. *in sua constitut.* IV. edita x Kal. Septemb. 1485, quae incipit *cum ab Apostolica Sede*, gratiosas patronatus concessiones ab annis 25 per Sedem Apostolicam expeditas: et Hadrianus VI *in constit.* IV. quae incipit

(1) In L. *locus* 12. §. un. D. *de adquir. rer. dom* — (2) In L. *idem Pomponius* 5. §. 1. D. *de rei vindicat.* — (3) Cit. sess. XXV. cap. 9. de ref.

Sanctissimus, seu verius in sua Cancellariae regula publicata die 9. Decembris 1522. privilegia patronatuum omnia a primo anno Pontificatus Innocentii VIII, scilicet 1484, ob quamlibet causam quibuscumque largita revocavit, exceptis iis, qui *fructus beneficii, vel Ecclesiae ad medietatem veri valoris* secundum communem aestimationem de propriis bonis *auxerint*, vel Ecclesiam de novo aedificaverint, vel funditus reaedificaverint, vel fundos concesserint. Puta qui summam antiquae doti coaequalem saltem non dederint: medietas enim ista refertur ad totum e dote antiqua, et nova accessione conflatum, adeout alterutra medietatem constituat, juxta receptissimam DD. interpretationem, quam Rota praesertim Romana sequuta est(1).

XXXVII. Patronatus sic reservatus ex dotis incremento antiquam dotem vel aequante, vel exuperante a pragmaticis dicitur *ex causa onerosa* promanare, et competens *ex titulo justitiae*, ac *jure* etiam *communi*. Quem proinde patronatum nedum privilegio Summi Pontificis, (XXXVIII) verum etiam ordinario Episcopi adsensu posse reservari, tenent Abbas (2), Lambertinus (3), Lotterius (4), Cardinalis de Luca (5), Pitonius (6), ceteri Doctorum gravissimi. Et recte quidem: in prolatis enim constitutionibus Innocentii VIII, et Hadriani VI aeque rata habetur patronatus concessio ex causa novae fundamentalis aedificationis, vel reaedificationis, quam augmenti dotis usque ad medietatem. Profecto si augmentum ingens fuerit, excedatque, vel saltem coaequet antiquam dotem, quae incongua et insufficiens foret Ecclesie, tunc procul dubio aequipollet integrae dotationi: quoniam paria sunt Ecclesiam esse vel penitus indotatam, vel insufficienter dotatam. Quod probavit etiam Rota coram Coccino (7). Idque consentaneum decreto Tridentino esse videtur, dummodo augmentum ejusmodi praeseferat evidentem Ecclesiae necessitatem ex insufficientia prioris dotis resultantem. Nam Ordinarius Loci, quemadmodum vi talis decreti revocare potest patronatus sine evidenti Ecclesiae necessitate constitutos ex augmento dotis, puta modico, et infra medietatem, ita eos e contrario valet ratos habere, quos ex augmento

(1) Dec. 518. par. 6. recent: dec. 29. par. 7. dec. 492. par. 13. et passim. — (2) Lib. 2. cons. 28. — (3) Lib. 1. par. 1. q. 6. art. 6. — (4) Lib. 2. q. 8. n. 32. —(5) Disc. 65. *de jurep.* n. 26. — (6) Tom. 1. *discept: eccl.* 33. n. 16. et 17. —(7) Dec. 1056. n. 8.

dotis egregio aliquis legitime quaesiverit ob manifestam Ecclesiae egestatem. Nec patronatum heic sola Sedis Apostolicae auctoritate constitui ullimòde exprimit Concilium, quod de patronatibus generatim loquitur ex dotis augmento constitutis *legittime*, puta post agnitam a loci Ordinario necessitatem Ecclesiae, et prioris dotis fructus oneribus Ecclesiae ferendis, ministrisque sustentandis impares. Idque satis etiam innuit auctoritas Sedis Apostolicae, quam delegavit Episcopis Concilium per illa verba: *etiam auctoritate Sedis Apostolicae* quibus sane verbis superadditam fuisse ordinariae jurisdictioni potestatem quoque delegatam ad irritandas concessiones patronatuum privilegio Romanae Sedis expiscatas, et sine potestate delegata ordinariam jam Episcopos obtinere juxta mentem Concilii, nemo est qui non videat. Ordinariam vero auctoritatem usurpari pro revocandis patronatibus auctoritate pariter ordinaria, sed illegittime constitutis, quis inficiari poterit? Exploratum propterea est patronatum justitiae de communi, et pubblico jure per Tridentinum constituto posse auctoritate ordinaria Episcoporum constituti ex augmento dotis vel usque, vel supra medietatem, quoties urgeat Ecclesiae paupertas evidens.

XXXIX. Et quamvis refragentur Garzia (1), Aloysius Riccius (2), Barbosa (3), et ceteri opinantes sine privilegio Sedis Romanae nullam, irritamque esse patronatus reservationem ex quovis augmento dotis; dicendum est sententiam hanc obtinere, quoties vel augmentum dotis tenue fuerit, et infra medietatem, vel necessitas Ecclesiae, quae sufficienter dotata sit, minime urgeat. Hisce enim casibus nequit Ordinarius liberam Ecclesiam in servitutem redigere, adversantibus juris publici regulis: quibus per privilegium, ac dispensationem derogare, soli Romano Pontifici fas est, praetereaque nemini.

XL. *Benefactores* hinc maxime distinguendi a fundatoribus et dotatoribus. *Benefactor* habetur quicumque vel dotem insufficientem in limine fundationis, vel augmentum dotis Ecclesiae jam fundatae, et competenter dotatae adsignet, vel collabentes parietes Ecclesiae haud funditus destructae reficiat: quem exinde patronum non effici, docent unanimiter Docto-

(1) Par. IV. cap. 9. n. 84. — (2) In prax par. 1. resol. 183. — (3) De *potest. Episc.* alleg. 70. n. 16.

res ex canonibus jam productis (1). *Nam conveniens non videtur, quod juspatronatus ad beneficia ecclesiastica pro nulla, seu levi, et facili causa adquiratur, et praesertim cum juris alieni praejudicio,* ait Innocentius VIII (2).

XLI. Quoties vel dos permanens augetur, vel Ecclesia per partes redintegratur, ac reficitur, eadem adhuc esse moraliter non alia censetur: Glos. *in cap. quoniam III. ver. fundationis de jurepatr. Quemadmodum navis si adeo saepe refecta esset, ut nulla tabula eadem permaneret, quae non nova fuisset, nihilominus eandem navem esse existimari. Quod si quis putaret, partibus commutatis aliam rem fieri, fore ut ex ejus ratione nos ipsi non iidem essemus, qui abhinc anno fuissemus: propterea quod, ut Philosophi dicerent, ex quibus particulis minimis consisteremus, hae quotidie ex nostro corpore decederent, aliaeque extrinsecus in earum locum succederent. Quapropter cujus rei species eadem consisteret, rem quoqae eamdem esse* existimavit Alfenus (3).

XLII. Vivianus (4) tunc opinatur Ecclesiam penitus destructam, quando si ea reaedificetur, indiget nova consecratione, secundum textum (5). Verum si prolata inibi epistola Vigilii Papae ad Eleutherium inspiciatur, alia omnino apparebit ratio, quam Pontifex adhibuit ad consecrationem Ecclesiae instauratae iterandam. Etenim si motum, violatumque fuisset Altare principale, parietibus etiam illaesis, reconsecrandam Ecclesiam: secus si Altare immoto, inviolatoque parietes corruissent, ac restituti essent, scripsit Vigilius (6). Cui consonat apocrypha epistola Hygini Papae, qui secundo saeculo floruit, per Gratianum producta (7). Talemque disciplinam viguisse usque ad saeculum undecimum ostendit S. Anselmus (8). Ubi omnes concordare in hoc scripsit, quod violato principali altare, tota Ecclesia cum altare iterum consecranda esset; quum altare

---

(1) Rochus ver. *et dotavit* q. 3. Lambert. par. 1. lib. 1. q. 6. art. 1. et seq: Garzias *de benefic.* par. 5. cap. 9. n. 122: Barbosa super cap. 12. sess. XIV. Conc. Trid. n. 12: Card. de Luca de jurep. disc. 11. n. 2. — (2) In cit. const. §. 2.

(3) L. *proponebatur* 76. D. *de judiciis* — (4) Part. 1. Lib. 2. cap. 5. n. 6. — (5) In Can. *de fabrica* 24. de *consecrat.* dist. 1. — (6) In Cit. can. *de fabrica* — (7) In Can. 19. ead. de consecr. — (8) Epist. CLIX. lib. 3.

non fiat propter Ecclesiam, sed Ecclesia propter altare. Quisnam vero ei, qui a fundamentis dirutam Ecclesiam immoto solum altare, immotisque reliquiis restituerit, patronatum denegabit? Ecquis parietes haud integros reficienti patronatum largietur ob altaris diruti restaurationem? Necessitas ergo reiterandae consecrationis secundum textum epistolae Vigilianae a Viviano prolatum haud recte dirigit patronatum reaedificatione adquirendum. Aptiores tamen erunt decretales Alexandri III (1), et Innocentii III (2), qui veteri jam abrogata disciplina distinxerunt consecrationem altaris a consecratione Ecclesiae; declarantque ob altaris motionem, seu enormem lapidis consecrati fracturam altare solum denuo consecrari, nullatenus vero Ecclesiam, cujus parietes permanserint illaesi: *licet id* (ait Alexander) *quidam canones innuere videantur*:

Quoniam vero bonis nedum propriis, sed alienis etiam, et modo voluntarie, modo coacte fundantur, dotantur, reaedificantur Ecclesiae; par est ad coronidem capituli, quo de agitur, has expendere circumstantias.

XLIII. Propriis quidem bonis, non vero alienis Ecclesiam, vel beneficium fundare, construere, dotare eum debere, qui patronatum cupiat adipisci, animadvertere juvat (3); ad planius intelligenda, quae inde deducuntur, consectaria. Quandoquidem nonnisi facultates suas in Ecclesiam conferentibus, et liberalitatem exercentibus retributio justa debetur, et vicissitudo juris patronatus (4).

XLIV. Si propterea quis Ecclesiam fundaverit, ac dotaverit pro alienae voluntatis exequutione tanquam nudus minister, et mandatarius, non efficitur proculdubio patronus quoniam ejusmodi actus fundationis, ac dotationis mandanti, bonaque sua conferenti, non exequenti, vel res alienas impendenti tribuitur (5).

XLV. At heredem mandantis excipe. Qui licet fundationem Ecclesiae de bonis hereditariis adimpleat juxta testatoris voluntatem, patronatum nanciscitur nedum jure defuncti, cujus per-

---

(1) In Cap. 1. *de consecr. Eccl.* — (2) In Cap. VI. eod. tit. — (3) Can. *noverint* X. q. 1. can. *quicumque*, et can. *filiis* XVI. q. 7. — (4) Dict. can. *quicumque* — (5) Rota dec. 220. par. 6. rec. Card. de Luca disc. 55. *de jurepat.* n. 12, et 13.

sonam heres ipse repraesentat, ac sustinet (1), verum suo etiam jure, utpote qui per aditionem bona hereditatis omnia suum efficit patrimonium (2).

XLVI. Eodem jure monasterium de redditibus ecclesiasticis constructum tradi, et subjici (in vim patronatus) eidem Ecclesiae, cujus erant redditus, decrevit VIII Synodus (3) apud Gratian (4). Et Alexander III Eboracensi Archiepiscopo rescripsit in nova Ecclesia intra fines antiquae Parochialis aedificata, deque obventionibus ejusdem villae dotata honorem competentem, et praesentationem parochi filialis praesertim, rectori matricis Ecclesiae reservari debere (5). Quamobrem Ecclesiae decimis fundatae patronatum is nanciscitur, ad quem decimae pertinebant (6). Consentaneum hoc est sententiae Sabini, et Cassii veterum jureconsultorum, qui putarunt contra Nervam, et Proculum speciem ex aliena materia nomine suo factam ab aliquo, non utique ad facientem, sed ad materiae dominum pertinere, quia sine materia nulla species effici possit: et recte quidem, ubi species ad materiam reverti possit (7).

XLVII. Si vero quis Ecclesiam, Cappellamve construxerit ex oblationibus, et eleemosynis fidelium, haec statum libertatis sortitur, adeo ut nec populus earum largitor, nec easdem colligens, aut expendens patronatum sibi vindicare queat: res enim oblatae, aut eleemosynaliter traditae fiunt Ecclesiae, quae de suis proinde bonis dicitur constructa, populusque in tradendis eleemosynis animum habere non praesumitur reservandi patronatum: alias nulla foret libera Ecclesia, quum omnes eleemosynis fidelium constructae fere censeantur (8).

XLVIII. Itidem si quis per hostium debellationem recuperaverit bona Ecclesiae, patronatus ipso jure non efficitur sine privilegio apostolico, de quo *in seq. cap.*, quoniam amissae res

(1) L. *hereditas* 34. D. *de adquir. rer. dom.*—(2) L. *per procuratorem* 89. D. *de adquir. hered.*— (3) Can. XV.—(4) In Can. *apostolicos* 13. in fine XII. q. 2. — (5) Cap. ad *audientiam* 3. *de Eccl. aedif.*— (6) Roch. de Curte *ver. et dotavit num.* 26. Felin. *in cap. cum venerabilis num.* 37 *de except.* Piton. *tom. 1. discept. Eccl.* 22. *num.* 24. — (7) L. *adeo quidem* 7. §. 7. D. *de adquir. rer. dom.* — (8) Card. Petra *in const.* 1. *Anastasii IV. tom.* 2. *sect.* 2. *num.* 35. Card. de Luca *de Parochis disc.* 42. *num.* 5. Piton. *de contr. patr. all.* 54. *num.* 23.

Ecclesiam ipsam communi jure postliminii revertuntur, et una cum libertate civium, devictis hostibus, in pristinum statum restaurantur (1). Sane *ubi paganorum, et incredulorum furor in causa est, quantalibet praetereant tempora, juri non praejudicant Ecclesiarum: quae corporalia nescientes arma solum Dominum, et propugnatorem suum, quando ei placuerit misereri, patienter expectant*, ait Joannes PP. VIII Paulo Episcopo in Germania, et Pannonia legato rescribens (2). Hispaniarum Reges patronatum Ecclesiarum in Regnis suis ob expulsionem hostium non obtinuisse, nisi praevia earumdem reaedificatione, et dotatione, contestantur Solorzanus (3), Guttierez (4), et Vasquez (5). Quapropter Alexander VIII (audito particularis Congregationis Cardinalium judicio anno 1690) Venetus Republicae Venetiarum, quod Turcas ab Illyrico extrudisset, patronatum noluit indulgere super Ecclesias Cathedrales e manibus hostium liberatas, nisi easdem dotassent: reliquas vero inferiores Ecclesias una cum beneficiis omnibus liberae collationi Ordinariorum vindicatas voluit, ut refert Pitonius (6). Quoniam hostem pugnantem *necessitas* tuendae religionis, non voluntas belligerandi perimit, ut Divus Augustinus (7): *Et Christus ideo tributa Caesari monuit reddi, quia propter bella* necessario *militi stipendium debetur*, idem Sanctus ait (8).

XLIX. Et generatim quicumque ad Ecclesias fundandas, vel dotandas necessitate, non voluntate fertur, patronatu dignus fere non est. Nam satis non est benefacere, nisi id ex bono fonte, hoc est ex bona voluntate proficiscatur, inquam cum D. Ambrosio (9), et justitia ex opere non consummatur, nisi et voluntas adfuerit, ait Chrysostomus (10). Quare quum post sacrilegas laicorum invasiones olim iteratis Conciliorum canonibus anathematizatas plurimi poenitentia et religione ducti

---

(1) Can. *prima actione.* 13. XVI. q. 5. — (2) In Can. *porro* 14. ead. Caus. et quaest. — (3) Lib. III. de jur. Indiar. cap. 2. — (4) Lib. 3. pract. quaest. 13. §. *verumtamen* — (5) Lib. 1. controv. illustr. cap. 22. n. 15.

(6) In *cit. discept. Eccl.* 22. n. 23. — (7) Epist. CCVII. ad Bonifacium in can. *noli existimare* 3. XXIII. q. 1. — (8) In Can. *quid culpatur* 4. ead. Caus. et qu. — (9) In Can. *non satis* 14. dist. 86. — (10) In Can. *sicut enim* 10. XXXII. q. 5.

restituere expoliatis Ecclesiis deberent possessiones, decimas, et quidquid juris ecclesiastici impie rapuerant Ecclesias, et Monasteria fundare vel dotare, patronatus adquirendi studio; alisque Monachis et Clericis potius, quam Ecclesiis rapinam, furtumve perpessis, ea reddere, excusando necessitatem restitutionis quaesito colore donationis, et liberalitatis, Urbanus II saeculo undecimo sanxit, ne quis clericorum, vel monachorum inconsulto Episcopo in posterum possessiones, et res ecclesiasticas acciperet, tametsi ad vitandum scandalum ratas quidem habuit praeteritas rerum adquisitiones, quas aliter eo usque fecissent monachi, et clerici, prout potuissent (1). Quod sequenti saeculo duodecimo Alexander III etiam comprobavit (2) ibi: *Nullus Laicus decimas, aut Ecclesiam, aut quidquid ecclesiastici juris est, sine concessione sui Pontificis, monasteriis, vel canonicis conferat.* Porro Episcopus patronum haud habebit illum, qui res Ecclesiae debitas in fundationem, aut dotationem Ecclesiae addicat.

L. Hinc etiam intelligimus, cur heredem, qui fundationem, vel dotationem a testatore demandatam neglexerit, praecise viribus praeturae compulsum ad eam perficiendam, patronatu indignum habeant Doctores laudati apud Card. de Luca (3). Quemadmodum *qui compulsus adiit hereditatem, sicuti ceteris commodis caret, ita hoc quoque casu, ne possit poenitendo* (hoc est ultro postmodum adeundo) *quartam Trebellianicam retinere*, ex traditis per Hermogenianum *in L. nam quod ad jus pubblicum* 14. §. *qui compulsus D. ad S. C. Trebellian.* Siquidem bona defuncti vi piae dispositionis ad Ecclesiam ipso jure pertinent, et heres, quem Justinianus mandavit cogi debere ad complendam oratorii constructionem intra quinque annos, xenodochii autem, ceterorumque locorum piorum intra annum (*Nov.* 131 *cap.* 10) ob spretam testatotoris voluntatem, dilatumque legati pii implementum poena potius, quam beneficio patronatus afficiendus est, et damnum sentire debet amissi patronatus ob injuriosam inficiationem legati pii. *Mixta enim est actio contra eos, qui relicta sacrosanctis Ecclesiis, vel aliis venerabilibus locis, legati, vel fi-*

---

(1) Cap. I. *de capel. monach.* in prima collect. Decretal: et can. *congregato* 2. XVI. q. 7. — (2) In Cap. *nullus* 17. *de jurepat.* — (3) Discurs. 14. n. 6. et seq: et disc. 55. n. 13, *de jurep.*

d. icommissi nomine, dare distulerint, usque adeo ut etiam in judicium vocarentur: tunc enim et ipsam rem, vel pecuniam, quae relicta est, dare compelluntur: et aliud tantum pro poena, et ideo in duplum fit condemnatio, ex jure Justinianaeo (1). Quonam igitur jure heres legatam fundationem, vel dotationem inficians, ac differens secundum leges ab Ecclesia honorem, utilitatemque patronatus obtinebit, qui Ecclesiae injuriam, et damnum intulit, poenamque promeruit inficiationis? Quodnam ab isto herede patrocinium Ecclesia expectabit, quem experta fuerit acerrimum adversarium? Clericus contra Ecclesiam postulare praesumens tanquam ingratus beneficio in ea jam obtento expoliatur juxta decretalem Gregorii IX (2): quo magis igitur quaerendo patronatus jure privabitur heres iste cum Ecclesia contendens in judicio? Nihilominus alii malunt patronatum indulgere illi etiam, qui beneficium coactus fundaverit (3): dummodo expensas litis, et damnà Ecclesiae illata reficiat.

Utrum vero ad patronatum ex fundatione, et dotatione adquirendum necessaria sit expressa reservatio, et adsensus Episcopi, opportunius *in seq. cap.* mox discutietur,

CAP. VI:

DE ADSENSU DIOECESANI, ET LEGIBUS FUNDATIONIS.

I. Sine auctoritate Episcopi ecclesiam, vel cappellam aedificare vetitum.

II. Qui tamen cum adsensu Episcopi eam construxerit, eo ipso patronus efficitur.

III. Dummodo non declaraverit nullum patronatum sibi velle retinere.

IV. Ecclesiam consentiente Episcopo fundanti nequit Episcopus patronatum denegare.

V. Ob novam vero constructionem, egregiumque dotis augmentum debet ante expendi necessitas, vel utilitas ecclesiae; et patronatus expresse reservari.

---

(1) In §. *vi autem* 19. Instit. *de actionibus* — (2) In Cap. III. et fin. *de postulando* — (3) Lambertin. part. 4. q. 4. art. 6. n. 7. Vivian. Lib. II. cap. 3. n. 11.

VI. Ubi neglexerit fundator conditiones in limine fundationis explicare, aliae non competunt, quam juri communi consentaneae; nisi expresse caverit de conditionibus post explicandis.

VII. At in limine fundationis poterit is conditiones juri etiam communi adversas fere apponere.

VIII. Puta qualitatem gentilitiam, vel familiarem patronatus, exclusa hereditaria.

IX. Amovibilitatem beneficiarii, et cappellani ad libitum, et rectoris etiam cum cura animarum.

X. Onus recitandi parvum officium, non horas diurnas.

XI. Aetatem beneficiarii infra XIV. *annum.*

XII. Retentionem plurium beneficiorum incompatibilium sub eodem quoque tecto.

XIII. Translationem beneficii una ad aliam ecclesiam.

XIV. Institutionem parochialis ecclesiae sine concursu.

XV. Institutionem ordinariam exclusis pontificiis reservationibus.

XVI. Exclusoque jure devolutionis.

XVII. Quatuor, vel sex menses ad praesentandum coarctare, aut protrahere.

XVIII. Visitationem ecclesiae in temporalibus Ordinario inhibere.

XIX. Divisionem beneficii unius inter duos beneficiarios mittere.

XX. Pensionem annuam, vel fructus vacantes patroni reperservare.

XXI. Institutionem quoque ipsius fundatoris, vel patroni

XXII. Et jus nominandi ad beneficium vacaturum,

XXIII. Qualitates demum omnes a statuto loci, vel summo Pontifice superadditas excludere.

XXIV. Hujuscemodi conditiones innuunt patronatus jus esse singulare.

XXV. Quod ad alias conditiones a jure aberrantes minime extendendum est auctoritate ordinaria.

XXVI. Siquidem a dioecesana lege, seu episcopali jurisdictione fundator nequit ecclesiam eximere.

XXVII. Nec vim institutionis tribuere praesentationi beneficiariorum.

XXVIII. Nec alteri, quam Episcopo jus instituendi reservare.
XXIX. Nec naturam rei profanae fructibus ecclesiasticis vindicare, aut conservare.
XXX. Nec Abbatis praesentationem in ecclesia conventuali.
XXXI. Nec aetatem minorare ad clericatum assumendum praescriptam jure Concordatorum.
XXXII. Nec turpes, impossibiles, naturam beneficii destruentes conditiones.
XXXIII. Conditiones istiusmodi illegitimae pro non appositis habentur.
XXXIV. Quas Episcopus moderari, et rejicere potest, ac debet.
XXXV. Et ubi rejiciantur, atque irritentur, dispositio fundatoris simul vitiatur, quoties ea conditionalis fuerit, secus si modalis.
XXXVI. Dubitatur tamen, an rescindi valeat modalis dispositio.
XXXVII. Re integra ante constructionem ecclesiae hinc debent fundationis leges constitui cum adsensu Episcopi.
XXXVIII. Quamvis fundationem praecedere, et subsequi possit adsensus episcopalis.
XXXIX. Tenor adsensus Episcopi magis, quam fundationis attendendus.
XL. Adsensus enim, et erectionis decretum formam fundationi tribuit, et naturam contractus innominati.
XLI. In quo sane contractu abest simoniae labes.
XLII. Condictas fundationis leges nec Episcopus, nec fundator potest, alterutro abnuente, violare.
XLIII. Etiamsi Episcopus generatim adsensum suum praestiterit fundationi, quae conditiones exorbitantes continebat.
XLIV. In favorem tamen ecclesiae fundator Episcopo consentiente legem fundationis recte abrogat.
XLV. Et quoties jus alicui quaesitum non tollat, fere licet fundatori ante adsensum episcopalem suam variare dispositionem.
XLVI. Quemadmodum et patronatum exercere liberum a vinculis fundationis.
XLVII. Et in ambiguis voluntatem suam declarare.

XLVIII. At succedentes patroni violare nequaquam possunt fundationis legem.
XLIX. Quae omnino servanda est in claris, contraria non obstante observantia.
L. Per observantiam tamen probatur amissa fundatio, dubiaque declaratur.
LI. Itemque adsensus Ordinarii per observantiam praesumitur.
LII. Munera, nisi fundator obtulerit, Dioecesanus nequit sibi reservare.
LIII. Dioecesani nomine heic intelligitur Episcopus, et Abbas cum territorio separato.
LIV. Non autem Praelatus sine territorio separato.
LV. Nec Cardinalis titularis in Ecclesia intra Urbem,
LVI. Nec Vicarius Episcopi sine speciali mandato.
LVII. Vicarius tamen Capitularis adsensum super reservatione patronatus impertitur.
LVIII. Itemque Vicarius Apostolicus.

I. Fundationi, ac dotationi Ecclesiae, vel Cappellae, et cujuslibet ecclesiastici beneficii omnino debet accedere secundum canones, ac leges auctoritas Episcopi, seu Dioecesani, ut patronatus exinde possit oriri. Quam irrequisito, spretove Episcopo quivis attentaverit, erectionem altaris, aut Ecclesiae, eam omni tempore illicitam, atque a primis usque saeculis universaliter vetitam fuisse sub poena depositionis quod ad ecclesiasticos, et excommunicationis quod ad laicos, liquet ex *can.* XXX. *vulgo Apostolorum*. Unde promanavit in Gallicanam Ecclesiam sexto saeculo canon Aurelianensis, aedificationes Ecclesiarum prohibens, antequam Dioecesanus Episcopus eas probasset, riteque praefinivisset (1): qui perperam a scribentibus laudatur ad universalem hujusce articuli ostendendam disciplinam. Tum in Dioeceses orientales prodiverunt consentaneae Justiniani sanctiones (2), atque in occidentales Capitularia Caroli M. (3), ut nullus praeter voluntatem Episcopi fabricaret monasterii, ecclesiae, aut cujuslibet oratorii domum. Qui vero Ecclesiam,

(1) Can. *nemo Ecclesia* 9. de cons. dist. I. — (2) Nov. LXVII cap. I. et CXXXI. cap. 7. — (3) Lib. V. cap. 228. et lib. VII. cap. 13.

capellamve auctoritate propria construxerit, etiamsi exemptus sit, eam Episcopus ut liberam sibi vindicabit: Innocentius enim III. rescripsit in jus Colubriensis Ecclesiae, quae episcopalis erat, revocandas ecclesias a monasterio S. Crucis auctoritate propria fundatae, nec monasterium praescriptione, aliave defensione legitima eas sibi retinere posse (1). Vel eandem ipsemet Episcopus demolietur, tametsi aedificator Episcopo nolente demolitionem adgredi nequeat (2). E contrario *si quis Ecclesiam cum adsensu Dioecesani construxit, ex eo jus patronatus adquirit* (3).(II) Quibus ex verbis Doctores unanimi consensione concludunt fundatorem, ubi semel ab Episcopo licentiam aedificandae Ecclesiae obtinuerit, ipso jure, ipsoque facto patronatum justitiae adipisci post perfectam constructionem, ac dotationem, etiamsi illum sibi expresse non reservaverit (III.), dummodo palam haud renunciaverit eundem, ecclesiamque liberam velle minime declaraverit (4). In dubio hinc praesumptio juris urget contra Ecclesiae libertatem. Quum fundatores Ecclesiae S. Nicolai Sabinensis Dioecesis liberam eam esse volentes nihil juris in ea retinere dixissent, et rector illius monumentum ad futuram rei memoriam expostulasset, Innocentius III prudentissime rescripsit judici Sabinensi, ut monitis fundatoribus, eorumve heredibus testes desuper audiret, ipsorumque dicta in publicam instrumenti scripturam redigeret (5). Ob eam puta rationem, ne procedente tempore ad patronatum vindicandum, exercendumque insurgeret, quem in limine fundationis haud remissum, sibique ob id tacite reservatum asserere possent, probatione in contrarium deficiente. Profecto canones, et leges nullibi super patronatus reservatione, sed super Ecclesiae constructione, ac dedicatione tantum auctoritatem Episcopi exposcunt: atque fundatores jugiter ut patronos agnoscunt: (IV.) utpote quibus Episcopus jura patronatus nullimode queat denegare, postquam iis facultatem semel accomodaverit aedificandi, ac dotandi. Quin Episcopo renuente fundationem oblatam admittere, aut patronatum reservare, fas est ad Metropolitanam, vel Romanam Sedem recurrere, ab eaque vel assen-

(1) Cap. *cum olim* 14. §. *insuper de privileg.* — (2) Lambert. lib. 1. par. 1. qu. 2. art. 18. et Vivian. part. 1. lib. 2. cap. 1. n. 23. — (3) Cap. Nobis XXV. *de jurep.* — (4) Vivian. lib. II. cap. 1. n. 9. — (5) Cap. *significavit* XLI. *de testibus.*

sum juris obtinere directe, vel ut Episcopus ad assentiendum compellatur (1). Namque *indultum a jure beneficium non est alicui auferendum* (2). Eodemque jure pro Ecclesia reaedificanda patronum haud indigere novo Episcopi adsensu, docet Vivianus (3).

At discrimen observandum est inter primigeniae fundationis, ac dotationis titulum, titulumque novae constructionis, et augmenti dotis (IV.) In hoc enim posteriori tantum casu necessitas maxime evidens Ecclesiae, vel beneficii, vel dignitatis concurrere debet coram Episcopo liquidanda, ut patronatus reaedificanti, dotemve augenti possit legitime constitui juxta decretum Tridentini prolatum in superiori *cap. num. XXX; et* XXXV. Ideoque necessaria hoc in casu videtur expressa patronatus reservatio cum adsensu Episcopi per contractum, et ultro citroque obligatorium, ad evitandas dubietates utriusque partis, et controversias, quae multifariae suboriuntur nedum inter Episcopos Ecclesiarum, verum etiam inter fundatorum heredes, ceterosque interesse habentes super pertinentia, vel quasi possessione patronatus. Duo proinde debent copulative concurrere, ut reaedificator patronatum adquirat: primum scilicet expressio animi, quod reaedificationem faciat ob finem adipiscendi patronatus, alias id charitati potius, animoque benefaciendi tribueretur: et secundum, quod Ecclesia funditus eversa necessitatem patiatur largiendi patronatum reaedificatori, benefactoribus deficientibus (4).

VI. Qui enim omissis conventionibus, legibusque fundationis nullimode expressis per constructionem Ecclesiae perfectam evadit patronus, contentus erit iis tantummodo praerogativis, quae jus commune indulget, longe minores aliis, quas potuisset in limine fundationis sibimet reservare. Ex intervallo post completam fundationem nonnisi conditiones juri consonas posse a fundatore apponi, speciatim asseruit Vivianus (5), Card. de

---

(1) *Cap. nullus* 17. *de jurepatron.* Lambert. *par.* 2 *lib.* 1. *quaest.* 1. *art.* 20: Lotter. *lib.* 1 *quaest.* 32. *num.* 17. Aloys. Ricc. *part.* 1. *dec. Archiep. Cur. Neap. decis.* 29. *num.* 7. *et* 13. Piton. *in supplem. alleg.* 100. *de contr. patr. num.* 16. — (2) Cap. *indultum* XV. de reg. jur. in VI. — (3) Lib. III. cap. 5. n. 6. — (4) Card. de Luca *in sum. jurispat.* n. 19. — (5) Lib. II. cap, 8. n. 10.

Luca (1), Rota (2). Quemadmodum post liberam rei traditionem amplius non licet donatori conditionem, modumve invito praesertim superaddere: quia *perfecta donatio conditiones postea non capit* (3): profecto quae a juri communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt traenda, inquies cum Bonifacio VIII (4). Si tamen fundator in limine fundationis assentiente Ordinario facultatem sibi retinuerit disponendi de patronatus juribus, et praerogativis in testamento; posse adhuc extra limen fundationis conditiones praescribere a communi jure dissentaneas tenet Pitonius (5). Quidquid alii senserint (6). Quemadmodum in ipso fundationis limine quivissent.

VII. Limen fundationis dicitur actus, initiumque dotandi, et fundandi Ecclesiam, illudque temporis spatium, quo voluntatem construendi, et dotandi Ecclesiam, aut instrumento publico, aut testamento aliquis declaret, vel Dioecesanum requirat ad piam ejusmodi voluntatem probandam, suumque decretum erectionis interponendum, prout in tractatu *de beneficiis cap. III.* expositum est. Sic porro beneficium ecclesiasticum oriri, illudque de non esse ad esse reduci ajunt Pragmatici. In ipso inquam limine fundationis fundator leges sibi placitas potest praescribere, quas praeterire, vel contemnere, vel abrogare nefas (7). Non aliter quam *legem, quam rebus tuis donando dixisti, sive stipulatione tibi prospexisti, ex stipulatu, sive non praescriptis verbis hanc impleri* oportet (8). Etiamsi eaedem conditiones a jure communi, et constitutionibus ecclesiasticis exorbitarent, discreparentque (9). Quoniam lex generalis haud complectitur casus peculiares a lege fundationis aliter prae-

---

(1) Disc. 15. *de jurep*. n. 6; et 12, — (2) Decis. XXVI. n. 10. par. 10. rec. —(3) L. *perfecta* 4. Cod. *de donationibus quae sub modo. vel conditione, vel certo tempore conficiuntur* —(4) In Cap. *quae a jure* 28. *de reg*. jur. in VI. — (5) De *controv. patr*. alleg. 82. n. 8. — (6) Addentes ad dec. 54. coram Pamphilo n. 5.

(7) *Can. rationis ordo non patitur* 34. XVI, *qu*. 7, *l. si quis donaverit 15. Cod. de sacros. Eccles. l. 45. Cod. de Episc. et Clericis*, Rota *in Valentina beneficii coram Emerix jun. dec. 1241 num. 6, apud Piton. de contr. patr. alleg. 66. num. 24* — (8) L. IX; et XXII. C. *de donationibus* — (9) Glos. in Cap. *cum dilectus* ver. *praesentare de jurep*. Fagnanus in Cap. *cum in cunctis* n. 72. *de elect.*

scriptos, ex juris axiomate (1). Aliquid sane praeter communes regulas debet fundatoribus Ecclesiarum indulgeri, liberalitatis eorum provocandae gratia.

VIII. Hinc ex. gr. potest primo fundator patronatum praeoptare gentilitium, et familiarem, exclusis heredibus, licet jus commune ad heredes illum fere transmittat (2), de quo inferius *in cap. de success. patronorum.*

IX. Perpetuam insuper institutionem beneficii potest fundator temporariam reddere, sicque manuale beneficium fundare cum facultate amovendi beneficiarium ad patroni libitum, etiam sine causa, contra communem perpetuitatis regulam (3). Cujusmodi amovibilitate non destrui naturam beneficii perpetuam censent Doctores, istamque salvam permanere habitualiter in eo, quod beneficiarius illud obtineat possidendum ad tempus indefinitum atque incertum: ideoque in perpetuum valeat detinere, nisi amoveatur (4). Quidquid contra senserint Navar., Stephanus de Cais (5), Philippus de Saracenis (6), Sanchez (7), Pitonius (8). Qui tamen variavit, prioremque sententiam amplexus est (9). Quare si velit fundator Clericos de sanguine suo, familiave patronorum esse perpetuos ad vitam beneficiarios, illisque nonnisi deficientibus, extraneos debere institui amovibiliter, donec aliquis de familia clericalem statum assumpserit, id eo magis indulgendum: quemadmodum indulsit sacra Congregatio Concilii in una Gennensi beneficii 29. Aprilis 1713. *super art.* 2, *et* 3: apud Pitonium. *de controv. patronorum alleg.* 54. *num.* 18. Qui *in cit. supplem. alleg.* 100. *de controver. patronorum num.* 30, *et* 38, expressim tenet pactum amovibilitatis inter Episcopum et fundatorem conventum, in Ecclesiis etiam curatis esse validum, et dummodo ante certioretur Episcopus, quam

(1) In L. *cum in testamento* §. fin. D. *de heredibus instit.*

(2) Clement. *plures* II. *de jurep.* — (3) In Cap. *consultationibus* X: et cap. *querimoniam* IX. *de jurep.* Glos in Can. *pastoralis* VII. q. 1. *gubernare.*

(4) Garzia *par.* 1 *cap.* 2 *num.* 79, Lara *de annivers. et capellaniis lib.* 2 *cap.* 1 *num.* 7, Corrad. *in prax. beneficiaria lib.* 1. *cap.* 6 *num.* 280. — (5) In Cap. fin. de *elect.* in VI. — (6) In rub. de jurep. — (7) Lib. 2. cons. mor. cap. 2. dub. 31. n. 1. — (8) *De controver. patr.* alleg. 24. n. 4. 10. et seq. — (9) Alleg. 49. n. 42: et in suppl. alleg, 100, n. 30, et 38.

Parochus amoveatur, illud exerceri posse, dissentiente licet Ordinario. Suamque sententiam comprobat decreto Sac. Congr. Episcoporum, et Regularium in Leodien. Parochialis 2 Septembr. 1712, et 3. Februar. 1713. Quoniam vero Bonifacius VIII *in cap, un. de capell. monachor. in.* 6, mavult perpetuos ad curam animarum exercendam presbyteros in Ecclesiis etiam Regularium, quos Monachi praesentarent, non obstante quovis statuto vel consuetudine: permulti Doctores censent sine auctoritate Sedis Apostolicae non posse in fundatione caveri, ut parochus ad nutum patroni sit amovibilis, Episcopo etiam irrequisito (1).

X. Eximere item valet beneficiarium ab onere recitandi horas canonicas, eumque parvo solum officio B. Virginis quotidie persolvendo adstringere, ex eodem decreto Sacrae Congregationis (2).

XI. Clericum septennem praesentationi acceptandae, atque institutioni obtinendae idoneum reddere, contra generalem Tridentini sanctionem (3), ex eodem Sac. Congr. decreto *super. art. VI.*

XII. Pluralitatem, et incompatibilitatem quoque sub tecto excludere contra generales canonum regulas in tractatu *de beneficiis* traditas (4) ex eodem decreto *in Penn. super art. V.*

XIII. Et facultatem transferendi beneficium de una ad aliam Ecclesiam cum consensu Ordinarii pro tempore, ex eodem decreto Sac. Congregationis *super dubio* IX.

XIV. Forma concursus per Tridentinum constituta minime servatur in Parochiis de jurepatronatus, utpote quam excludit jus praesentationis fundatori reservatum, minimeque sublatum a Triden. (5), per generalem quorumlibet privilegiorum derogationem, ut Sacra Congregatio ejusdem Concilii interpres declaravit, laudata per Barbosam (6).

XV. Reservationes quoque pontificiae nedum expresse, verum etiam tacite amoventur, et excluduntur in limine fundatio-

---

(1) Fagnan. *in cap. ex parte num. 9, et seq. de offic. Vicar,* Rot. *decis. 309. par. 11. div. et coram Coccin. decis. 2038 nu. 17.* — (2) In cit. Pennen. — (3) Sess. XXV. de ref. cap. 6. — (4) Cap. XXI. n. 84 et seq. — (5) Sess. XXIV. de ref. cap. 18. — (6) *Super eod. cap. Trid. num. 147.* Garz. *par. 9 cap. 2. num. 270,* et Corrad. *in prax, benefic. lib. 3. cap. 3. num.* 5).

nis in patronatu etiam ecclesiastico: ut pluribus Rotae decisionibus receptum comprobat Pitonius (1). Et quotiescunque reservationes licet fundationi posteriores sunt cum eadem fundatione incompatibiles, exclusas eas praesumit idem Auctor (2). Quin legem hanc fundationis exclusivam reservationis non contra, sed secundum jus, naturalemque statum beneficiorum esse censuit Rota coram Molines (3).

XVI. Devolutionem quoque juris conferendi, et instituendi ad Papam, negligente Ordinario, prohiberi posse in limine fundationis, quidquid aliter statuerit jus commune (4) haud improbat Rota (5).

XVII. Itidem quod patroni non arctentur tempore quadrimestris, vel semestris ad praesentandum per canones constituto: hanc enim conditionem a fundatore volitam valere pro Ecclesiis non curatis, tenet Cardinalis de Luca (6). Ne tamen indefinite perduret vacatio, post lapsos quatuor, vel sex menses poterit Ordinarius arbitrio boni viri tempus praefigere, intra quod explenda sit praesentatio sub poena devolutionis (7). Et e contrario poterit collatori tempus ad instituendum, puta semestrem, coarctare fundator juxta exemplum a Rota probatum apud Pitonium (8).

XVIII. Visitatio item Ecclesiae quod ad temporalia potest in fundationis limine demandari, ne fiat ab Episcopo (9), ubi attribuitur Episcopis generatim privative facultas visitandi quaslibet ecclesias, et loca pia *nisi secus forte in fundatione, et ordinatione talis Ecclesiae, seu fabricae cautum esset.*

XIX. Et quamvis beneficia ecclesiastica non patiantur divisionem, secus quam laicales cappellaniae (ex rubrica Decretalium, *ut beneficia sine deminutione conferantur*) quum *una ecclesia unius debeat esse rectoris* (10): in pluribus fundationibus animadverti constitutum, tam uni, quam duobus de familia clericis debere beneficium concedi per canonicam insti-

---

(1) Alleg. 21. *de controv. patr.* n. 2. — (2) Alleg. 48. n. 15. — (3) In Parmen. benef. 27. Junii 1703. penes eundem Piton. ibidem n. 54. — (4) In Cap. II. de *concess. praeben.* — (5) Ibidem n. 58. — (6) De *jurep.* disc. 93. n. 8. — (7) Piton. *discept. eccl.* 22. n. 40. — (8) De *controv. patr.* alleg. 48. n. 57.

(9) Trident. sess. XXII. cap. 9. — (10) Cap. *quoniam* III. de *jurep.* Amostaz de *caussis* piis Lib. III. cap. 7; n. 43. et 44. —

tutionem, et recte *ex cap. majoribus*, *et cap. vacante de praeben.*

XX. Licita item est reservatio fructuum Ecclesiae vacantium in favorem patroni (1) nec non annuae fructuum portionis (2).

XXI. Quod institui debeat fundator in beneficio pactum valet sine labe simoniae (3), quidquid aliter senserit Fagnanus (4). In ista enim decretali Innocentius III eum rejicit tanquam simoniacum, qui bona temporalia ecclesiae receptitiae, vel collegiatae offert sub expressa conditione retinendi ea ad vitam, atque in canonicum admittatur. Alias quodlibet jus praesentandi labem simoniacam praeseferret: quod nullus Doctorum affirmare ausus est contra vetustissimam universalis Ecclesiae praxim: parum enim interest in crimine simoniae, utrum obtineatur beneficium oblatione rei temporalis facta per alium, an per semetipsum (5).

XXII. Jus nominandi ad beneficium vacaturum posse in limine fundationis reservari, et eligendi successorem in beneficio definit Rota (6) contra regulam juris communis (7).

XXIII. Qualitates tandem universas ex indultis Pontificiis, vel statutis locorum, aut legibus municipalibus supervenientes potest excludere fundator, quae ad naturam beneficii ecclesiastici non pertinet (8).

XXIV. Ex hactenus recensitis conditionibus, et legibus fundationum *jus singulare* in patronatu inesse agnoscitur, quod (juxta Pauli definitionem) contra tenorem rationis propter aliquam utilitatem auctoritate constituentium introductum est (5), non quia paullulum aberrat a regulis communibus: nam Ulpia-

---

(1) Glossa in Cap. *generali* de *elect.* in VI. ver. *fundatione* ex dict. Cap. II. n. 131, et seq. — (2) Cap. *praeterea* XXIII. de *jurep.* — (3) Glossa in can. *neminem* dist. 70. ver. *sive possiones*: Ciarlin. controv. 69. n. 14. Pax Jordan. Lib. X. tit, II. n. 9. et seq. Roch. de Curt. ver. *honorificum* qu. 15. — (4) In Cap. *tua de simonia* n. 3.

(5) Cap. *ex insinuatione*; et cap. *a nobis de simonia* — (6) *Decis. 107 num. 7. par. 11. rec.* et coram Buratto *dec. 21. num. 2, et 3*, Card. de Luca *de jurep. disc. 64 num. 34. et in summa num. 129.* — (7) In Cap. *consuluit* et cap. *illum de jurep*: et cap. fin. *de concess. praeb.* — (8) Rota dec. 665. n. 12. par. 18. rec. tom. 2: et dec. 183. n. 2. par. 6.

(5) L. *jus singulare* 12 D. *de legibus*

no docente *jura non in singulas personas*, *sed generaliter constituuntur* (1). Quo reflexerunt forlasse Patres Concilii Lateranen. sub Alexandro III, *qui can.* XVII. affirmarunt fundatores Ecclesiarum, et heredes eorum in potestate, quam obtinent, *Ecclesiam* hucusque sustinuisse *contra regulas*, puta communes antiquorum canonum.

XXV. Eaque propter extendi ad alios casus, et conditiones exorbitantes fere non debet jus istud *singulare* patronatus, ubi deficiat auctoritas constituentium, summorum puta Pontificum et Principum, aut mos rite receptus. Quod enim contra rationem juris generalis receptum est, non est producendum ad consequentias (2), atque in his, quae contra rationem juris constitutae sunt, non possumus sequi regulam juris, docente Juliano (3). Quod ergo canones, et leges expresse prohibent fundatoribus, piisque disponentibus, quodve jus positivum constituerit per caussam perpetuam, et immutabilem, fas non erit in limine fundationis etiam destruere, vel immutare cum adsensu Dioecesanorum, nisi auctoritas Romanae Sedis, et legislatoris, quae vim solvendi leges, et canones, quemadmodum et condendi habet (4). Non aliter quam *testandi caussa de pecunia sua legibus certis* (quae scilicet arbitrium illimitatum coarctant) *facultas est permissa; non autem jurisdictionis mutare formam, vel juri publico derogare cuiquam permissum est* (5).

XXVI. Ratio hinc fulget, cur nequeat fundator ordinariae potestati, ac jurisdictioni Episcoporum derogare: suamque ecclesiam a dioecesana lege,seu episcopali jurisdictione segregare et eximere: repugnat sane juri publico Ecclesiam intra dioecesim non subjacere dioecesano.Quod pluribus canonibus firmat Gratianus (6). Tametsi permittitur Ecclesiam immediate subjectam Metropolitano, vel Patriarchae, vel summo Pontifici fundare; sicque ab jurisdictione Ordinarii exemptam (7). Aut sub

(1) L. *jura* 8. D. *eod.*

(2) L. *quod vero* 14. D. *de legibus* et cap. *quae a jure* XXVII de *reg. jur.* in VI. — (3) In L. *in his* 15. D. eod. — (4) Lotter. *de re benefic.* Lib. I. q. 32. n. 19, et 33. Piton. in suppl. alleg. 100. n. 30. — (5) L. *testandi* 13. C. *de testamentis.*—(6) Caus. X. q. 1. *per totam.* — (7) Piton. de controv. patron. alleg. 24. n. 10. et discept. eccl. 22. n. 42; e 25. n. 11.

immediata Regis protectione, quod ut indubium in limine fundationis praesupponit lex Concordatorum novissimorum (1), et definitur ex Trid. (2).

XXVII. Eademque ratione per fundatorem non potest institutio Episcopi submoveri, eatenus ut nominatio, et praesentatio beneficiarii vim obtineat institutionis sine ulla cognitione, et adprobatione Episcopi pro tempore (3), quum laicus omnino sit incapax jure instituendi (4). (XXVIII.) Et generatim institutio non potest, nisi Episcopo reservari (5), quemadmodum et ecclesiastica jurisdictio.

XXIX. Quod beneficiarius, expletis oneribus in fundatione praescriptis, de reliquis fructibus beneficii, aeque ac de patrimonialibus disponeret tam inter vivos, quam caussa mortis, saepe laudata S. Congr. Concilii in dicta Pennensi beneficii super *condit. V.* censuit non esse admittendam, ut citatus Pitonius refert (6). Repugnat sane fructibus ecclesiasticis natura rei profanae, de quibus *in tract. de benefic. cap. XVII. et XVIII.*

XXX. Nec praesentationem Abbatis in Ecclesia Conventuali posse per Episcopos reservari fundatoribus, concludunt DD. *ex cap. nobis fuit XXV, de jurepatr.* Ubi Clemens III. non electioni faciendae in conventuali Ecclesia, sed jam factae honestius patroni postulari adsensum mandavit. Et Gregorius IX ad Abbatem Cluniacensem rescripsit, jus eligendi in Collegiata Ecclesia minime pertinere ad laicum etiam patronum, ob idque Prioratum S. Pancratii ab ipso Abbate libere ordinandum fore, non obstante compositione, qua Praelatus cum Capitulo adjudicaverat jus eligendi Comiti de Varenna patrono illius Ecclesiae (7). Hinc a summo tantum Pontifice posse in Monasterii fundatione jus praesentandi Abbatis reservari, recte docuit Glossa communiter recepta (8). Secus, ubi reservetur jus praesentan-

---

(1) Cap. V. art. 1. — (2) Sess. XXV. de refor. cap. 8. —(3) *Cap. praeterea 4, cap. cum laici* 10. *cap. consuluit 15, cap. transmissae 31 de jurep.* Rota *decis.* 309 *num. 1, et dec.* 318. *num.* 2. *par.* 2 *div.*—(4) Piton. *de controv. patr.* 28. alleg, 100, n. 34. — (5) Trid. sess. XIV. cap. 12. de ref. (6) Dict. alleg. 54. n, 18.

(7) Cap. *sacrosancta 51 de elect.*— (8) In cit. cap. *nobis* ver. *nisi aliter.*

di monachos, vel moniales, quod licite fieri auctoritate Ordinarii, scribunt Federicus de Senis, aliique (1).

XXXI. Aetas etiam quatuordecim annorum incoeptorum pro beneficiis simplicibus obtinendis praescripta per Tridentinum (2), nequit mutari, aut minorari per novos beneficiorum fundatores ad finem arctandi personas natu minores, quibus passivum juspatronatus reservandum, ad primam clericalem Tonsuram: laudata enim lex Concordatorum (3) nonnisi pro beneficiis antiquissimis ante Concilium Tridentinum fundatis eosdem natu minores saltem septennes vigore patronatus passivi ad beneficia vacantia jus habentes; uti arctatos ad clericatum suscipiendum admittit; ceteros amandat, nisi aetatem legitimam, aliaque requisita ordinandorum praeferant.

XXXII. Turpes tandem conditiones honestati, et hierarchiae decori adversantes, atque impossibiles tam de facto, quam de jure generatim fas nequaquam est fundatori demandare, nec Episcopo admittere: puta quod clericus quantumvis indignus, vel criminosus in vacanti beneficio instituatur: quod in Ecclesia Parochiali praesentari, et institui possit sine ullo examine quivis praesbyter, etiam non idoneus exercendae curae animarum: quod onus alendi histriones beneficiarius ferat. *Quae enim facta laedunt pietatem, existimationem, verecundiam nostram, et contra bonos mores fiunt, ea nos facere non posse credendum est* cum Papiniano (4). Quibus adnumerantur etiam conditiones derisoriae, ex Marciano (5). Praetereaque naturam, et substantiam beneficii ecclesiastici destruentes (6). Cujusmodi sunt, quod laicae personae conferatur beneficium: quod bona in dotem Ecclesiae adsignata permaneant laicalia: quod nullum spirituale officium obire teneatur beneficiarius: quod nullam redditunm partem is sibi percipiat.

XXXIII. Conditiones istae, ceterae id genus adjectae in limine fundationis contra canones; praesertim Tridentinos, et contra constitutiones ecclesiasticam tuentes disciplinam, irritae

(1) *Cons.* 65 *num.* 2 Lambertin, *part.* 1. *lib.* 2 *q,* 5 *art.* 5. Vivian. *lib.* 5. *cap.* 7. *num.* 14. Rota *coram Cavalerio dec.* 445. *num.* 4.— (2) Sess. XXIII. de ref. *cap.* 6.—(3) Cap. IV. art. 3.

(4) In L. *filius* 15. D. *de conditionibus instit.*—(5) In L. *Conditiones* 14. D. *eod. tit.* — (6) Lambert. Lib. I. par. 1. q. 9. art. 4.

sunt, nulliusque momenti, adeout pro non appositis fere habeantur (1): etiamsi easdem haud improbaverit, sed immo admiserit Episcopus. Quae enim *contra jus* fiunt, debent utique pro *infectis* haberi, juxta regulam Bonifacii VIII (2). Jus porro publicum pactis privatorum, eorum scilicet omnium, qui nullam dispensandi, ac derogandi legibus potestatem habent, tolli nequit (3), nec quidquam ex sollemni jure privatorum conventione immutandum est (4). Cur autem doctissimo Pitonio (5), visi sint Episcopi eamdem, ac Papa potestatem habere in reservando justitiae patronatu, praeterquam indulgendi praesentationem Abbatis in Ecclesia conventuali, non video satis.

XXXIV. Ratio hinc patet, cur conditiones contra generalem Ecclesiae disciplinam a fundatoribus volitas queat Episcopus rejicere: et magis attendantur leges fundationis ab Episcopo erectionis decreto, seu adsensu praefinitae, quam voluntas fundatoris in testamento, seu instrumento explicita ex trito pragmaticorum axiomate: *propterea quod laicis etiam religiosis super Ecclesiis, et personis ecclesiasticis nulla sit attributa facultas; quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi, in quibus si quid motu proprio statutum fuerit, quod Ecclesiarum etiam respiciat commodum, et favorem, nullius firmitatis existit, nisi ab Ecclesia* (*puta ab ecclesiastica potestate fuerit adprobatum* (6). Sane fundationis legem instituit fundator, firmat vero ac perficit Ordinarius, tanquam privativus titulorum ecclesiasticorum erector, ex supra traditis *num.* 1: ne domum Dei pravis hominum subditorum placitis irreparabiles irrepant errores, ac turbae. *Multi enim simulantes fundare quasi orationis domos, suis medentur languoribus, non orthodoxarum ecclesiarum aedificatores facti sed speluncarum illicitarum*, quod et detestatus est Justinianus *Nov.* LXVII. *cap.* 1.

XXXV. Utrum vero conditiones istiusmodi exorbitantes, atque a Dioecesano amandatae vitientur ipsae tantum, an fundationem, piamque dispositionem simul corrumpant, dissolvant-

(1) Can. 1. et seq. X. q. 1. Panimol. dec. 21. n. 26. — (2) In Cap. *quae contra jus* 64. *de reg. jur.* in VI. — (3) L. jus publicum 39. D. *de pactis*: et cap. *si diligenti* 12. *de foro comp.* — (4) L. 28. D. *de reg. jur.* — (5) Disc. eccl. 22. n. 25.
(6) Cap. *Ecclesia S. Mariae* X. *de constitutionibus.*

que, utillimum est nunc disquirere. Easdem solas vitiari ob piae caussae favorem, Ecclesiaeque utilitatem, plurimi Doctorum tenent post Barbosam (1), quum utile fere non debeat per inutile vitiari (2), et non solent, quae abundant, vitiare scripturas, ait Ulpianus (3). Alii aliter sentiunt ob vim legis initam voluntati praesertim supremae cujusque de re sua disponentis, ex rescripto Constantini M. (4) et Divi Gregorii M. (5). Quos inter altercantes media sententia, qualitatem conditionum distinguens videtur amplectenda, duce Alexandro III (6). *Cum alicui ecclesiae* (ait Alexander) *possessio quaelibet interposita conditione donatur, a donatore donum postea revocari non potest; nisi forte tali sit conditione collatum, quod ea cessante debeat revocari.* At quoniam qualis reapse conditio revocationem actus causetur, nec ne, silentio praeteriit Alexander; necessum est cum Jureconsultis *modum a conditione* distinguere, seu dispositionem *modalem* a dispositione strictim *conditionali* (7). Disponere *sub modo* aliquis intelligitur, dum dotem, vel fundum Ecclesiae adsignet, donetve, *ut* patronatus sibi reservetur cum his, et illis praerogativis: quo casu jus eo ipso quaesitum super bonis donatis Ecclesiae putatur ante patronatus admissionem. *Sub conditione* autem, ubi bona in beneficii fundationem, aut dotationem donaverit, *si* patronatus cum his, et his juribus concedatur: quatenus nullum jus interim Ecclesiae quaeratur, nisi post impletam conditionem, seu post admissum, et quaesitum donanti patronatum: cujusmodi effectum potissimum induci per clausulam *non aliter, nec alio modo*, quae enixam demonstret voluntatem disponentis, notat Panormitanus (8). Quum igitur particula *si* conditionem, particula *ut* modum regulariter indicet, parem non dicemus eum, qui fundationem fecerit, *si* talia patronatus jura reserventur; et eum, qui fundaverit, *ut* talia jura sibi quaerat: quemadmodum

(1) *De potest. Episc.* alleg. 72. n. 187. — (2) Cap. utile XXXVII. *de reg. jur.* in VI.—(3) In L. *non solent* 94 D. eod. — (4) In L. 1. C. de *sacros. Eccl.*— (5) In Can. *ultima voluntas* 4. XIII. q. 2. — (6) In Cap. *verum* 4. *de condit. appositis*.

(7) L. *demonstratio* 18. §. 4. D. de *conditionibus*; L. 1; *totoq. tit.* C. *de his, quae sub modo*.

(8) In Cap. *nobis* n. 6. *de jurep.* et Duran. de *mod*, et *condit. impossib.* par. II. cap. 2. n. 110.

parem Scaevola non dixit eum, cui ita datum sit, *si monumentum fecerit*, et eum, cui datum est, *ut monumentum faciat* (1). Et quoniam verba conditionalia pro modalibus, et e converso passim usurpantur, et modus pro conditione (2), Doctores in re nostra scribentes *modum* solent *conditionem resolutivam* nuncupare, *conditionem* vero *suspensivam*. Haec suspensiva adeo impedit, et suspendit ortum juris quaerendi in favorem Ecclesiae, ut conditione deficiente dispositio evanescat: sed resolutiva eatenus praesupponit jus Ecclesiae quaesitum, ut etiamsi conditionis implementum non extiterit, avelli, et revocari nequeat (3), ob favorem scilicet causae piae, et praesumptam pii disponentis voluntatem alibi animadversam.

XXXVI. Negotium nihilominus facessit actio rescissoria, quae jure competit ad resolvendam, retractandamque donationem, seu quamlibet dispositionem contra eum, per quem steterit, quominus modus, seu conditio modalis, ac resolutiva impleatur: namque modum, aeque ac conditionem, esse observandum atque implendum sub poena rescissionis rescripsit Antoninus Imperator (4): minimeque impleto modo resolutionem, rescissionemque actus antea validi postulari posse, non nullitatem dispositionis, tradidit Javolenus (5).

XXXVII. Ut hujusmodi vitentur ambages, non debet Episcopus primum Ecclesiae construendae lapidem ponere, vel Capellae, aut beneficii fundationem, dotationemve permittere, nisi leges fundationis ante praefiniverit, et condixerit cum fundatore (6).

XXXVIII. Tametsi adsensus Ordinarii et praecedere, et concomitari, et subsequi fundationem potest (7): ex intervallo etiam post fundatoris mortem absque novo heredis consensu: propterea quod heres piam defuncti voluntatem retractare nequit, sed eam perficere, atque implere compellitur (8).

(1) L. *eas causas* 80. D. *de condit, et demonst.* — (2) L. *Titio* 71. §. 1, L. *libertis* 108. D. *de conditionib.* L. 2. C. de his, *quae sub modo* — (3) Barbosa *de potest. Episc.* alleg. 72. n. 187: Piton. *discept. eccl.* 25. n. 10; et *de controv. patron.* alleg. 31. n. 35. — (4) L. 1. C. *de his, quae sub modo* — (5) In L. *quibus diebus* 40. §. *fin.* D. *de condit.* — (6) Arg. cit. can. *nemo Ecclesiam* de cons. dist. 1: Nov. LXVII. cap. 1: Ventriglia in prax. par. 2. annot. 17. §. 1. — (7) Rota dec. 316. n. 14. par. 10. rec. — (8) L. 46. C. *de Episcop. et Cler.*

XXXIX. Quoties enim conditiones nedum resolutivas, sed suspensivas etiam a fundatore volitas Episcopus rejecerit, vel refraenaverit, ipso fundatore haud reclamante, renunciatum vetitis conditionibus exinde videtur tacito saltem consensu ejusdem: qui enim tacet, consentire videtur (1). Eoque magis praevalebit voluntati fundatoris conditiones illicitas proponenti decretum erectionis, ac tenor adsensus Ordinarii, ubi limitationibus, ac moderationibus episcopalibus fundator expresse consenserit.

XL. Utroque enim casu fundatio formam ab erectione Dioecesani accipiens sortitur naturam contractus innominati ultro, citroque obligatorii, omnino inviolabilis, atque in perpetuum servandi (2): quum ex diversis animi motibus hinc fundator, hinc Episcopus in unum consentiant, in unamque sententiam decurrant. Siquidem *contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur* (3). (XLI.) Nihilominus omnem simoniae labem ab istiusmodi contractu abesse, et conventione reservandi patronatus ob fundationem dotationemque Ecclesiae, non est qui dubitet (4). Sane tam fundatio, et dotatio, quam jus patronatus est quid temporale, tametsi adnexum spirituali. Et hoc in remunerationem piae fidelium liberalitatis jure merito deberi, Patres Ecclesiae per tot saecula et verbis, et factis tradiderunt.

XLII. Quod proinde serventur adamussim leges fundationis rite iustitutae, suadet aequitas naturalis. Quid tam congruum fidei humanae, quam ea, quae inter eos placuerunt, servare? (5). *Isque natura debet, quem jure gentium dare oportet, cujus fidem secuti sumus*, ait Paullus (6). Fas ergo non erit condictas, conventasque semel conditiones fundationis Episcopo, si fundator abnuat, et vicissim fundatori, si adversetur Episcopus, violare, aut perrumpere (7). Nam quod semel placuit, amplius displicere non potest (8), Ratio ob id postulat, inquam

(1) Cap. *qui tacet* 43. *de reg. jur.* in VI.
(2) Franc. Ansaldus Cons. 36. n. 34. et cons. 22. n. 74. Card. de Luca disc. 80 *de jurep.* n. 8. (3) Cap. *contractus* 85. *de reg. jur.* in VI. — (4) Piton. alleg. 54. n. 14: et supra. n. 21. — (5) L. *hujus edicti* 1. D. *de pactis* — (6) In L. *cum amplius* 84. D. *de reg. jur.* — (7) Epist. Pelagii Papae in Can. *Eleutherius* 30. XVIII. q. 2. — (8) Cap. *quod semel* 21. *de reg, jur*, in VI.

cum Patribus Tridentinis (1). *ut illis, quae bene constituta sunt, contrariis ordinationibus non detrahatur.* Quando igitur ex beneficiorum quorumcumque erectione seu fundatione qualitates aliquae requiruntur, seu certa illis onera sunt injuncta, in beneficiorum collatione, seu in quacunque alia dispositione eis non derogetur.

XLIII. Si propterea Ordinarius in decreto erectionis suum fundationi adsensum absolute, indistincteque praestiterit, seque generatim ad testamentum, vel instrumentum, aut libellum fundatoris retulerit, suam cum voluntate fundatoris conformasse praesumitur, cunctasque illius conditiones, licet exorbitantes adprobasse irrevocabiliter (2). Quin etiamsi Episcopus eo pacto adprobaverit generatim conditiones a fundatore volitas, cum clausula, *dummodo* sacris canonibus, et Summorum Pontificum decretis non adversentur, adhuc eas, quae juri simpliciter adversentur, admissas censeri putat idem Piton. (3).

XLIV. Verumtamen adsentiente Ordinario nec prohibetur fundator in favorem Ecclesiae, et jurisdictionis episcopalis tollere, et mutare, quae in limine fundationis rite disposuerit (4). Nihil sane tam naturale est, quam eo genere quidque dissolvere, quo colligatum est (6). Quodque in favorem Ecclesiae constitutum est, ad laesionem ejus non debet dispositum videri, nec retorqueri in odium (6).

XLV. Antequam vero ad fundationem accesserit adsensus Ordinarii, potest voluntatem suam fundator fere immutare, et revocare ad sui libitum, dummodo jus quaesitum non sit alicui, puta capellae, vel Ecclesiae super rebus inter vivos irrevocabiliter donatis, vel certae personae, aut familiae super patronatu reservato cum pacto non revocandi, nec numquam controveniendi (7). Nam *mutare consilium quis non potest in alterius detrimentum* (8).

XLVI. Cessante autem alterius praejudicio, suis fere legi-

---

(1) Sess. XXV. de ref. cap. 5. — (2) Piton. de controv. patr. alleg. 75. n. 44. — (3) Alleg. 80. n. 5. — (4) Rota dec. 594. n. 3. par. V. rec. tom. 2: Lambertin. lib. 1. par. 1. qu. 9. art. 2. n. 18. Card. de Luca *de jurep.* disc. 18. n. 4. — (5) L. *nihil* 35. D. *de reg. jur.* — (6) L. *quod favore* 6. Cod. *de legibus.*

(7) Piton. *de controv. patron.* alleg. 40. n. 22. — (8) Cap. *mutare* 33. de reg. jur. in VI.

bus, sive ante, sive post episcopalem adsensum fundator haud obstringitur, qui valet ob id praesentare clericum qualitates in fundatione praescriptas non habentem, aliaque onera, et requisita abrogare, et contemnere: aut patronatum hereditarium convertere in familiarem, aut gentilitium, vel ei superaddere patronatum passivum (1) (XLVII.) Eoque magis suam voluntatem in casibus ambiguis declarare tam verbis, quam factis. Nam talem praesumitur voluisse legem fundator, qualem is exercuit primus, atque ad actum deduxit (2), initiumque dat observantiae interpretativae, per quam fundatoris dubia voluntas declaratur (3). *Optima enim est legum interpres consuetudo*, ex regula Callistrati (4).

XLVIII. Patroni autem succedentes fundatori, sive jure hereditario, sive specialis vocationis, nullimode queunt voluntatem fundatoris, ejusque leges variare, tam ante, quam post Dioecesani adsensum: sed eam ut legem observare, ac custodire coguntur (5). (XLIX.) Quoties propterea lex fundationis aperte adversetur vel verbis, vel factis patronorum, nec interpretatio, neque observantia eorum quantumvis longaeva locum poterit obtinere (6): *quod enim non ratione introductum, sed errore primum, deinde consuetudine obtentum est, in aliis similibus non obtinet*, inquam cum Celso (7).

L. Attamen si lex fundationis fortasse deperiverit, per observantiam diuturnam, ejusque enunciativas utique probatur (8). Profectò *ea, quae longa consuetudine comprobata sunt, ac per annos plurimos observata, non minus quam ea, quae scripta sunt jura, servantur*, ait Hermogenianus (9). Quemadmodum in rebus dubiis obscuram fundationis legem observantia bene interpretatur, ex supradictis *num. XLVII.*

---

(1) Rota in *Ariano benef.* dec. 122. par. II. rec. et coram Cavalerio dec. 365; Tondutus de *pensionibus* dec. 5. n. 3. et 4. Vivian. dec. 15. n. 22. — (2) Rota dec. 144. n. 14. part. 19. rec.

(3) Piton. *de contr. patr.* alleg. 68. n. 5. — (4) In L. si *de interpretatione* 37. D. de *legibus*.

(5) Rota apud Piton. *de controv. patr.* post alleg. 52. n. 6. — (6) Piton. *alleg.* 17. n. 19. — (7) In L. *quod non ratione* 39 D. *de legib.* — (8) Rota dec. 349. n. 13. part. 17. rec. *coram Seraphino*: dec. 1141. n. 5. et apud Vivian. dec. 41. n. 12. — (9) In L. *sed et ea* 35. D. *de legibus*.

Quin ex actu etiam nullo, suumque effectum non sortito etiam desumit observantiam interpretativam Rota (1) (LI.) Eodemque jure probatur adsensus Ordinarii *praesumptus* ex longi temporis observantia, et cursu : quemadmodum et *tacitus* seu virtualis deductus ab institutionibus per Dioecesanum rite confectis beneficiariorum, quos fundator , heresve illius praesentassent (2).

LII. Munera, nisi fundator sponte constituerit, sibi Episcopus in decreto erectionis, et adsensus nequit reservare. Placuit sane Patribus in Concilio Bracarensi II, et Wormaciensi, *ut quoties ab aliquo fidelium ad consecrandas Ecclesias Episcopi invitantur , non quasi ex debito munus aliquod a fundatore requirant : sed si ipse quidem ex suo voto obtulerit, non respuatur: si vero aut paupertas illum, aut necessitas retinet , nihil exigatur ab illo* (3). Aliud esse munus istud a convivio, et expensis victualibus , seu procuratione, observat Glossa (4). Aliudque item a cathedratico, seu sinodatico, quod super omnes ecclesias , capellas , et beneficia tam simplicia, quam de jurepatronatus ab omnibus beneficiariis fere persolvi Episcopo debere in honorem cathedrae episcopalis, nisi obstiterit privilegium exemptionis, aut immemorabilis observantia, tenent Ricc. (5), Pignatell. (6), et Monacell. (7).

LIII. Non Episcopo soli, sed Praelato etiam, qui episcopalem habeat jurisdictionem in territorio seperato, facultatem erigendi beneficia ecclesiastica , fundationis leges admittendi, et patronatus jura reservandi competere , communis est Doctorum sententia. Nam Clemens III (8) patronatum justitiae concessit cuilibet cum adsensu *Dioecesani* ecclesiam construenti. Illudque *caput* nullatenus correxit Tridentina Synodus. Appellatione *Diocesani* et Episcopum et loci Ordinarium episcopali jurisdictione utentem cum territorio separato duntaxat intelligi, censuit Glossa (9), Fagnanus (10), Lotterius (11), et Rota (12).

(1) In *Majoricen jurisp.* 16. Maji. 1704. §. *fortius* coram *Muto*, et alibi: Piton. *de controv. patr.* alleg. 95. n. 8. — (2) Card. de Luca disc. 55. *jurep.* n. 10.—(3) Can. *placuit* 1. caus. 1. q. 2. (4) In eodem can. ver. *munus aliquod.*—(5) Par. III. dec. 22. (6) Tom. I. consult. 285. — (7) Part. II. tit. 14. n. 4. — (8) Cap. nobis XXV. *de jurep.*— (9) In Clem. I. *de for. comp*, ver. *Dioecesanis.* — (10) In Cap. *cum olim de praescriptione* n. 19. (11) Lib. I. *de re benefic.* q. 5. n. 46, et seq. (12) Dec. 324. n. 1 par. 1. rec.

LIV. Secus vero dicendum de aliis inferioribus Praelatis *Nullius* etiam Dioecesis sine territorio separato. (1) Qui nec beneficiis erigendis, nec patronatibus reservandis adsensum ordinarium accomodare potuerunt: nisi id juris ex antiquissima, et antiquissima, et immemorabili possessione praescripserint, unde privilegium pontificium allegare valeant (2).

LV. Quare ad Cardinales quoque in Ecclesiis Urbis Romae titularibus ejusmodi auctoritatem erigendi, et assentiendi novis fundationibus minime pertinere, sed utique ad Cardinalem Vicarium, tradit Pitonius (3).

LVI. Verum sede vacante Vicarius Capitularis nedum erigendi beneficia, sed reservandi etiam patronatus facultate potitur (4). Nullibi enim adempta, vel limitata speciatim est haec potestas Capitulo Ecclesiae viduatae, quod in universam fere succedit jurisdictionem Episcopi tam voluntariam, quam contentiosam, quae a potestate ordinis non pendeat, in iis etiam quae speciatim Episcopis conceduntur, Praelatisque inferioribus denegantur, dummodo non fuerint speciatim excepta (4).

LVII. Vicarium pariter generalem Episcopi sine speciali mandato hac facultate destitui, tenent communiter DD. (6). Non enim continet generalis commissio officii voluntariam jurisdictionem pontificalem super beneficiis aut erigendis, aut conferendis, aut permutandis, aut uniendis (7). Reservatio autem patronatus, et adsensus dioecesani super Ecclesiarum fundationibus tanquam accessorius ad fundationem sequi debet naturam principalis (8). Connectitur praeterea isti adsensui dispensatio juris communis, ubi adprobandae sint conditiones per fundatorem

---

(1) Glossa in *Clemen. I. de for. comp. ver. Dioecesanis:* Rota Dec. 324. n. 1. par. 1. rec. — (2) Lotter. dic. lib. 1. quaest. 5. n. 48. — (3) Alleg. 41. *de controv. patr.* n. 8. — (4) Steph. Quaranta *in summ. bullar. ver. Capitulum sede vacante*, Ventrigl. *in prax. par.* 2 *adnot.* 15. §. 1. *num.* 61. Garz. *de benefic. par.* 5 *cap.* 9. *num.* 79. — (5) Cap. *si Episcopus III. de suppl. negl. Praelat.* et Cap. un. *ne sede vacante aliquid innov. in VI* (6) Vivian. *lib.* 1. *cap.* 2 *num.* 35, Pellegr, *in prax, Vicar, par.* 1 *sect.* 2 *subs.* 2 *num.* 17, *et seqq.* Ventrigl. *in prax. par.* 2 *annot.* 14. §. 1. *num.* 14. Barbosa *de pot. Episc. alleg*, 54. *num.* 74. —(7) Cap. cum *in generali* III. *de offic. Vicar.* in VI, et Cap. *quaesitum de rer. permut.* — (8) Cap. *Accessorium de reg. jus* in VI; Lotter. Lib. II. q. 7. n. 3.

volitae contra regulas communes: quam haud obtinet Vicarius, et quilibet Praelatus Episcopo inferior, subordinatam, et limitatam, mutilamque iurisdictionem exercens in Dioecesi Episcopi (1). Cum speciali tamen mandato Vicarius Episcopi adsensum recte praestabit super erectione beneficii: et patronatus reservatione. Quin praesumitur speciale mandatum praecessisse, quoties existentiam beneficii, et usum patronatus agnoverit observantia (2).

LVIII. At vero Vicarius Apostolicus adsensum fundationibus Ecclesiarum, et reservationibus patronatus indulgere poterit utpote cui majores dantur facultates, quam Vicario Capitulari (3).

CAP. VII.

DE PRAESCRIPTIONE QUADRAGENARIA, IMMEMORABILI, ET CENTENARIA.

I. Patronatus etiam praescriptione adquiritur.
II. Non tricennali. sed quadragenaria saltem.
III. Quae bonam fidem, justumque titulum, licet invalidum praeferat.
IV. Mala enim fides quovis tempore praescriptionem inficit.
V. Frequentia item actuum plusquam duorum debet ad praescribendum concurrere.
VI. Scientia quoque, et patientia interesse habentium, praesertim Episcopi, vel compatronorum.
VII. Quae praesumitur ex multiplicatis actibus possessoriis.
VIII. Dummodo sede vacante non acciderint.
IX. Contra compatronum praesentare negligentem non datur praescriptio, nisi contradixerit is primum, et adquieverit praescribenti.

---

(1) Rota coram Coccino Dec. 346. n. 7. Lotter. lib. 1. q. 24. n. 100. et seq. — (2) Rota *in Majoricen. benefic.* 28. Novembr. 1704 §. *minime, et* 11 Maii 1705 §. *quod autem* coram Muto, Piton. *de contr. patr alleg.* 95. *num.* 7. — (3) Nicolius in flosc. ver. *Vicarius* n. 21; et seq.

X. Nec contra successores sanguinis jure suo venientes ob negligentiam praedecessorum.

XI. Nec contra minores , aut menteeaptos ob negligentiam curatorum.

XII. Quadragenariam ab immemorabili , et centenaria distinctam in quaerendo patronatu non improbavit Synodus Tridentina.

XIII. Immemorabilis spatio aetatis humanae ordinario concluditur, testibusque senibus de visu probatur.

XIV. Minor idcirco est immemorabilis , quam centenaria, quae annos 91 saltem possessionis requirit.

XV. Utraque tamen eamdem fere vim habet potentissimam, excluditque necessitatem probandi requisita praescriptionis.

XVI. Tribuitque possessori patronatus praesumptivum titulum fundationis, et quemlibet alium magis proficuum.

XVII. Atque in adversarium transfert onus probandi praetensa possessionis vitia.

XVIII. Si vero pateat vitiosa immemorabilis origo ex claris probationibus, sua virtute destituitur immemorabilis.

XIX. Nam veritati cedit praesumptio tituli.

XX. At praesumptivae tituli deficientis conjecturae immemorabilem non vincunt.

XXI. Duplicem effectum centenaria , et immemorabilis, nimirum praescriptionem , et tituli praesumptionem cassatur.

XXII. Ubi corruat praesumptio tituli ob manifestum illius vitium. locus erit praescriptioni immemorabiti cum requisitorum probatione.

XXIII. Ad fundandam immemorabilem patronatus possessionem plures praesentationes effectum sortitae probari debent.

XXIV. Praetereaque memoriam ullius in contrarium non extare.

XXV. Communitates tamen, aliaeque personae potentes ad exactiorem probationem obstringuntur a Tridentino.

XXVI. Inter quas recensentur Magnates, et Barones.

XXII. Quadragenaria immemorabili non aequiparatur.

XXVIII. Quod Tridentinum hac in re cavit , et juri communi, municipali consonat.

I. *Praescriptio* itidem jure communi legitimum tribuit titulum adipiscendi patronatus. Nam Alexander III. praesentationem a patrono etiam putativo, qui patronatum quasi possidebat, ratam habuit (1). Et Innocentius III. probavit pariter institutionem presbyteri S. Salvatoris factam praevia populi electione, propterea quod sibi constiterat eundem populum in quasi possessione praesentandi ex *antiqua consuetudine*, quae praescriptionem causatur, existere, quando presbyterum elegit.

II. Contra ecclesiam, et quaelibet jura ecclesiastiaca *tricennalis* praescriptio quidem non admittitur: *quadragenaria* tamen quemlibet possessorem regulariter se posse tueri, Alexander III. rescripsit Archiepiscopo Salernitano (2). Et Anastasius Imperator jamdiu ante constituerat nullum jus privatum, vel *publicum* in quacumque causa, vel quacumque persona, quod quadraginta annorum extinctum esse jugi silentio, moveri amplius (3). Quoties igitur status beneficiorum, ecclesiarumque firmatus sit decursu quadraginta annorum continuo et pacifico, legitimaque ob id praescriptio fuerit completa; immutari non debet, etiamsi ante praescriptionis initium, post eamque completam aliqua turbatio contigerit, juxta Bonifacii VIII. decretalem (4).

III. Verum ut legitima inducatur praescriptio, suis omnibus qualitatibus, et canonicis requisitis praedita sit: ac potissimum bona fide, simul et justo titulo, ad elidendam contrariam juris praesumptionem, quae stat pro libertate ecclesiarum (5). *Ei enim, praescribit rem ecclesiasticam, si sibi non est contrarium jus commune, vel contra eum paesumptio non habeatur, sufficit* bona fides: *ubi tamen est ei jus commune contrarium, vel habetur praesumptio contra ipsum*, bona fides *non sufficit, sed est necessarium* titulus, *qui possessori caussam tribuat praescribendi:* nisi temporis allegetur praescriptio, cujus contrarii memoria non existat (6). Qui enim sine ullo titulo praesentationes beneficiariorum, aliosque patronatus actus exercent, ecclesiam esse liberam, aut illius patronatum scire

(1) In Cap. *consultationibus* XIX. *de jurep.* — (2) In Cap. *de quarta decimae* 4. *de praescript.* — (3) L. *omnes* 4. Cod. *de praescript.* 30; vel 40 ann. — (4) In Cap. *cum de beneficio* V. *de praeb. ac dignit.* in VI. — (5) Rota coram Io. Bapt. Coccino dec. 235. n. 2; et 3. — (6) Cap. I. *de praescript.* in VI.

debent esse non suum, sed alienum (1). Quemadmodum nullo justo titulo praecedente possidentes ratio juris quaerere dominium prohibet, et usucapionem induci (2). Titulus autem *justus* esse debet, non tamen validus: puta successio ad hereditatem putativi fundatoris, vel ejusdem emptio, donatio putativi patroni cum Ordinarii adsensu, privilegium nulliter a Sede Apostolica impetratum, cetera id genus. Profecto si validum, verumque titulum habeat possessor, quo patronatum canonice quaesiverit semel, praescriptio quid opus erit, quidve proderit? Quod jam nostrum est, amplius nostrum fieri non potest (3): et nonnisi una ex causa dominium unius rei posse nobis contingere, tradit Paullus (4). Si ergo verus patronus quasi possidet patronatum, ut heres fundatoris legitimus, ut emptor hereditatis, praediive cum adnexo patronatu, ut donatarius veri patroni, putativus patronus eumdem praescribet, si per longissimum tempus bona fide possideat pro herede, pro emptore, pro donato. Quo pertinent *rubricae IV; et seqq. lib. XLI*, Digestorum *pro emptore*, *pro herede*, *vel possessore*, *pro donato*, *pro legato*, *pro dote*, *pro suo*. Hujusmodi titulos pragmatici *coloratos* appellant, sine quibus bona fide possideri nequit res aliena.

IV. Possessor autem malae fidei ullo tempore non praescribit (5). Et quamvis propter vitandam hominum segnitiem, et longi temporis errorem, et confusionem tricennali, vel quadragenali praescriptioni vim legis vetera jura accomodassent, Alexander III. tamen speciatim censuit nulla dierum antiqua possessione aliquem juvari malae fidei possessorem (6). Et quoniam omne, quod non est ex fide, ex bona scilicet conscientia, peccatum est; Innocent. III. in Concilio generali clarius definivit, *ut nulla valeat absque bona fide praescriptio tam canonica, quam civilis: quum generaliter sit omni constutioni et consuetudini derogandum, quae absque mortali peccato non potest observari, utque praescribens in nulla temporis parte conscientiam habeat rei alienae* (7). Non sufficit er-

(1) L. fin. C. *unde vi* — (2) L. *nullo justo* 25. C. *de rei vindicat*; et L. 7. C. *de adquir, poss.* — (3) Inst. *de actionibus* §. sic *itaque* 14. — (4) In L. *possideri* 3. D. *de adq. vel amitt. poss.*
(5) Cap. *possessor* de reg. jur. in VI. — (6) Cap. *vigilanti*, V. *de praescript.* — (7) Cap. *quoniam fin.* eod. tit.

go secundum canones hodie praescriptionem bona fide incoeptam esse, quam superveniente mala fide minime interrumpi definiverat Justinianus (1), sed ob canonicam juris civilis correctionem ubique receptam a primo usque ad extremum quadragenariae monumentum bona fides continenter est necessaria in quasi possidendo jurepatronatus.

V. Ad quadragenariam praeterea praescriptionem legitime inducendam requiritur *actuum frequentia* continuatae, ac pacificae possessionis in decursu quadraginta annorum, *scientibus* et *patientibus* iis, quorum interest ne praescribatur (2). Et quia frequens dici nequit, quod semel vel bis accidit, plures idcirco duobus actibus esse necessarios ad praescribendum, arguit Cujacius (3). Quod enim semel, aut bis existit, praetereunt legislatores, ait Theophrastus a Paullo laudatus (4). Meritissimo hinc jure Innocentius III. quasi possessionem probavit clericorum, qui adfuerunt in electionibus trium Episcoporum Ecclesiae Sutrinae, irritamque pronunciavit novam electionem iis contradicentibus factam (5).

VI. Scientia insuper, et patientia interesse habentium, puta compatronorum in ecclesia de jurepatronatus, et Episcopi in ecclesia liberae collationis, ad praescribendum quoque debet concurrere. (VII.) Quae sane ex multiplicatis praesentationibus aliisque actibus possessoriis praesumitur (6). (VIII.) Episcopali tamen Sede vacante, quum ecclesia suo legitimo careat defensore, non currit praescriptio patronatus contra ecclesiam liberam, ob deficientem scientiam, et patientiam Praelati, cujus interest possessori praescribenti contradicere (7).

IX. In excludendo tamen compatrono a jure praesentandi satis non est quadragenaria praesentandi negligentia; cum pluribus praesentationibus ab alio patrono factis, quae suum

---

(1) Instit. *de usucapionibus* §. *diuturna* 12. — (2) Cap. *cum de beneficio V. de praeb. et dignit.* in VI: Gonzalez ad reg. VII. Glos. 7. n. 26. et seq. Piton. *de controv. patr.* alleg. 80. n. 12. — (3) Lib. 20. observ. cap. 1. L. 5; et 6. D. *de Legibus*—(4) In d. L. 6. et L. *antiqui* 3. D. *si pars hereditatis petatur.*—(5) Cap. *cum ecclesia* 3. de *caus. posses. et prop.* — (6) Rota dec. 533. n. 3. par. 1; et dec. 254. n. 3. par. 19. rec. Piton. *discept eccl.* 61. n. 28.—(7) *Cap. de quarta decimae* 4. *de praescript. cap.* 1. *et ult. ne Sede vacante aliquid innov.*

consequutae sint effectum, nisi illius compatroni contradictio concurrit, seu praesentatio aliquando facta et exclusa cum ejus postmodum adquiescentia (1). Quum praesentandi actus sint facultativi, per solam omissionem, et negligentiam minime praescribuntur sine actu positivo contradictionis mutuae, et sine animo deturbandi compatronum, suoque jure destituendi: at amittitur patronatus per negligentiam longeavam, et patientiam adversario deturbandi praestitam. Quemadmodum viam publicam populus non utendo amittere non potest, ut respondit Javolenus (2).

X. Eodemque jure in patronatu familiari, ac gentilitio non datur praescriptio ex patientia, et facto praedecessorum contra successores jure proprio venientes, quia his illi nequeunt inferre praejudicium: totque requiruntur praescriptiones legitimae cum suis requisitis omnibus, quot erunt personae de familia, et gente vocata. Harum quippe jus tolli praescriptione cur poterit, antequam ortum sit (3).

XI. Quemadmodum nec etiam contra patronum aetate minorem, aut mente destitutum ex negligentia tutoris, aut curatoris incipere praescriptionem, animadvertit Card. de Luca (4).

XII. Ex hactenus dictis liquet quonam jure, et quibus in casibus quadragenar[illegible] praescriptio suis legitimis requisitis praedita vim habeat dandi patronatum uni, alterique tollendi. Quadragenariam nunc praescriptionem distinguere oportet ab *immemorabili, et centenaria* possessione. Quod aperte innuunt Patres Tridentini (5), ubi consentanee ad praevios canones praeter fundationem, et dotationem admisere alium patronatus titulum *ex multiplicatis praesentationibus per antiquissimum temporis cursum, qui hominum memoriam excedat* (en possessionem immemorabilem): *aliasve secundum juris dispositionem:* eu praescriptionem immemorabili minorem, seu qua-

---

(1) Rota *dec.* 174. *num.* 10. *part.* 5. *rec.* et alibi apud Piton. *de controv. patr. alleg.* 66. *num.* 30, *et* 31. — (2) In L. *viam publicam* 2. D. *de via publica.*

(3) Cad. de Luca *de jure patron. disc.* 35. Rota *decis.* 220. *num.* 26. *par.* 11 *rec.* Peregrin. *de fideicom. art.* 41. *num.* 16. *et* 17 Piton. *alleg.* 11. *num.* 23.—(4) *Discurs.* 63 *de jurepatr. num.* 14, Rota apud Piton. *post alleg.* 20. *num* 28.—(5) In Cap. IX. sess. 25. de ref.

dragenariam, circa quam nihil innovatum in eadem Synodo. Quae illegitimus patronatus adquisitiones per viam quoque unionis, et privilegii apostolici in eodem decreto quum improbasset non modo post ipsius Concilii publicationem futuras, sed etiam praecedentes a quadraginta annis citra; consequenter praevias adquisitiones ob completam quadragenariam praescriptionem ratas habere indicavit a contrario sensu.

XIII. Immemorabilis inducitur tot spatio annorum, quot hominum vita fere perdurat: et inducta existimatur, quoties contra talem possessionem nullus hominum supersit, qui contrarium testificari valeat, ut tradit Glossa (1).

Quin Tridentinis Patribus sufficere visi sunt quinquaginta anni in laudato *cap.* 9: ubi ad probandam Communitatum, personarumque potentium immemorabilem possessionem continuatas requirunt praesentationes *non minori saltem*, *quam quinquaginta annorum spatio*. Quod spatium a die, in quo antiquior, et prima praesentatio facta sit cum institutione inde sequuta usque ad litem super existentia patronatus contestatam, fore computandum observat Vivianus (2). Testes autem de immemorabili deponentes saltem in aetate quinquaginta quatuor annorum constitutos esse requirit Rota coram Joan. Baptista Coccino. Itaque de visu, sensuque proprio testificari debent actus possessionis per intregrum spatium quadraginta annorum (3). Cujusmodi scientia de visu nequit in testibus incipere, nisi pubertatem si attigerint, seu ad quartumdecimum aetatis annum pervenerint (4).

XIV. Ad allegandam vero centenariam opus est ostendere praesentationes continuatas unum saltem supra nonaginta annos (5). Defectus enim temporis infra decennium modicus habetur, quum in jure longum tempus esse censeatur decen-

(1) Glos. in Cap. I. *de praescript.* in VI. — (2) Part. II. lib. II. cap. 5. n. 96.—(3) *Dec.* 345 *num.* 2. Antonius Aug. *in epist. de praescriptionibus num.* 26, *et* passim DD. *in cit. cap.* 1. *de praescript. in VI.* — (4) Glos. in Cap. I. ver. *memoria*
(5) Rota ibidem

nium (1). Intelligere hinc quisque valet *centenaria* immemorabili majorem, potentiorisque virtutis haberi (2).

XV. Altera tamen alteri fere aequipollet, et utraque privilegio per Principem ex certa scientia concesso aequiparatur (3), seu vice Principis fungitur jura dando, aeque ac tollendo. Tribuitque possessori praesumptionem juris, seu probationem lege probatam, quod ad legitima praescriptionis requisita praesertim bonae fidei, justique tituli (4). *Si enim tanti temporis allegetur praescriptio, cujus contrarii memoria non existat*, necesse non est requirere bonam fidem, nec titulum praescribendi, etiamsi jus commune sit contrarium, et contra possidentem, alias detur praesumptio, secundum Bonifacii VIII. regulam (5). Quemadmodum nec scientiam, nec patientiam eorum, quorum interesset possessorem excludere, nec generatim requisita praescriptionis legitimae (6).

XVI. Sane immemorabilis, et centenaria sine ullo alio requisito praesumptivum fundationis titulum, et magis proficuum, melioremque de mundo praesefert in caussis patronatus (7). Adeout probatum juspatronatus ex multiplicatis praesentationibus per tempus immemorabile censeatur habuisse originem ex fundatione, vel dotatione, ut S. Congregatio definivit (8). Quamobrem ubi summus Pontifex instituat aliquem in beneficio cum clausula; *dummodo constet esse de jurepatronatus ex fundatione, vel dotatione*, probare sufficit multiplicatas per

---

(1) *L.* 1. et 2. C. *quae sit longa consuetudo, tit. Instit. de usucapion:* Trobatius *de eff. immem. qu.* 3. *num* 138.—(2) Cravett. *de antiq, temporis par.* 4. §. *absolutis num.* 4. Thesaur. *quaest. forens. lib.* 2. *qu.* 27. *num.* 3. Card. de Luca *disc.* 93 *de jurisdict. num.*10 et 12.—(3) Cap. *super quibusdam XXVI.* §. *praeterea de verb. signif.*—(4) Berous cons. 115. n. 31. lib. 1: Menochius lib. III. *de praesumpt.* 131. n. 50. Cravett. loco cit. n. 60.

(5) In Cap. *Episcopum I. de praescript.* in VI. — (6) Trobat. *de effect. immem.* quaest. 11. n. 23. — (7) Card. de Luca *disc.* 35 *de jurepatr. num.* 8, et Piton. *de controv. patr. alleg,* 11 *num.*22.—(8) Relata apud Genuens. *in prax. Curiae Archiep. cap.* 13 *num,* 4, Cassadorus *dec,* 7 *de jurepatr,* et Rebuffus, *in praxi benef, in* 3 *par, Signaturae num,* 71.

tempus immemorabile praesentationes. Et quotiescumque possibilis quovis modo, licet difficillimus sit titulus aliquis, pro immemorabili possessione praesumitur de jure; si impossibilis omnino tam de jure, quam de facto (1). Quapropter in judiciis pronunciandum jugiter est pro immemorabili et centenaria, non aliter, quam pro ostensa justi tituli veritate, seu pro re notoria: *quasi sit pro teste vetustas* (2).

XVII. Possessor hinc istiusmodi nullam cogitur aliam adferre probationem; quam extremorum suae antiquissimae possessionis. Siquidem onus probandi praetensa possessionis vitia transfert, injicitque in adversarium (3).

XVIII. Quoties tamen de vitiosa origine, tituloque infecto clare constiterit, immemorabilis, et centenaria corruit possessio (4). Qui propterea spatium immemorabilis inchoavit a sententia invalida, et pluries rejecta, manutentionem haudquaquam obtinere valuit a Rota coram Buratto (5), et coram Cerro (6). Ob id providi caussarum patroni ubi possessionem immemorabilem, aut centenariam pro se allegaverint, ac plene probaturos confiderent, solerter vitant exhibere tituli documenta, ne foveam suis ipsi manibus excavent, in quam incidant. Quandoquidem possessor titulum invalidum, atque insufficientem allegans, et confessione spontanea producens facto suo excludit praesumptivum titulum bonum, ac meliorem de mundo, quem immemorabilis, et centenaria inducit (7). (XIX.) Namque praesumptio quaelibet veritati cedere debet (8), sic enim divus Augustinus: *Veritate manifestata cedat consuetudo veritati... nemo consuetudinem rationi, et veritati praeponat: qui consuetudinem ratio, et veritas semper excludit.* Clare, inquam, et plene de vitio tituli debet liquere (XX.): nam praesumptionem tituli legitimam elidere non valent conjecturae, imperfectaque proba-

(1) Piton, allег, 59 *de controv, patr*, n, 50; et 51.

(2) Rota dec. 184. n. 11. par. XIX. rec. tom. 2. — (3) Rota dec. 709. n. 12. par. 4. rec. — (4) Arg. *cap fin. de praescript. et cap. ult. de consuetudine:* Trobat, *ibid. qu.* 15. *art.* 4, et Covarr. *in reg. possessor.* 2. §. 8. *num.* 1. — (5) Dec. 472. n. ult. — (6) Dec. 152. n. 28; et 29. — (7) Rot. *dec.* 18. *par*, 6. rec. Piton. *discept. eccl.* 112. *num.* 11 et 12. — (8) Can, *veri- veritate* 5. dist. 8.

tio (1). Istoque sensu intelligendi sunt scribentes in centenaria inesse praesumptionem juris, et de jure, quae scilicet non admittit probationem in contrarium (2). Aliter quis tot gravissimos Auctores, et Rotae quoque Romanae Senatores modo laudatos, ceterosque innumeros jure non redarguet, quod sibimetipsis tam aperte contradicant; modo sentientes probationem vitiosi tituli ad immemorabilem destruendam admitti; modoque affirmantes nullum dari locum probationi contra immemorabilem, dum ei attribuunt praesumptionem juris, et de jure nulla contraria probatione elidibilem?

XXI. Duplex tamen effectus immemorabilis, ac centenariae animadvertendus est: legitima scilicet *praescriptio*, et *praesumptio* tituli de mundo melioris (3). Quorum alter fere alteri adversatur. Praescriptio quippe titulum coloratum, ideoque invalidum exigit ex necessitate: si enim validum possessor titulum ostenderit, opus quid habebit praescriptionene (4), ex quodam voto Cardinalis Justiniani in S. Congr. Concilio edito. At manifestatio tituli colorati, et invalidi corrumpit immemorabilis, et centenariae virtutem, excludendo tituli boni et validi praesumptionem, ex rationibus modo jam expositis.

XXII. Igitur, inquies, quadragenaria possessio utilior, et validior ad praescribendum erit, quam immemorabilis, et centenaria? Haudquaquam. Habens enim pro se immemorabilem aut centenariam possessionem, ubi detecta vitiosa origine, tituloque nullitate prohibeatur ab allegando amplius praesumptivo titulo proficuo, poterit sane jus *praescriptione* quaesitum postulare, et consequi, si concludenter probaverit in judicio requisita omnia legitimae praescriptionis, non aliter quam possessor quadragenarius. Quod ergo ad onus probandi extrema in judicio praescriptionis, par est conditio utriusque possessionis, quadragenariae, et immemorabilis. At vero iisdem extremis rite ac plene probatis vim immemorabilis potiorem esse, ac validiorem, quam quadragenariae, nemo est qui non videat.

XXIII. Quoties autem velit *praesumptio* tituli perboni erui ex

(1) Rot. *dec.* 29 *num.* 52 *par.* 7. *rec.* Piton. *alleg.* 58 *de controv. patron. nu.* 34. — (2) Rota *decis.* 29. *num.* 52, *et* 53 *par:* 7. *rec.* Piton. *alleg.* 59 *num.* 46. — (3) Card. de Luca *de udic. disc.* 21 *num.* 52: Piton. *de controv. patr. alleg.* 58. *num.* 15. — (4) Piton. *discept. eccl.* 112. n. 10.

*

centenaria, et immemorabili possessione, et nulla timeatur manifestatio tituli vitiosi, omitti sine praejudicio poterit probatio requisitorum legitimae praescriptionis. Isto casu nihilominus haec duo extrema omnino probare debebit in patronatus causa allegans immemorabilem ex saepe laudata constitutione Tridentini (1). Alterum scripturis, aeque ac testibus: quod scilicet plures praesentationes, saltem tres continuatae suum sortitae sint effectum: quum enim sine possessione praescriptio non procedat (2), et Tridentinum multiplicatas praesentationes in possessione immemorabili requirat, tres utique sufficient (3). Alterum testibus solis (XXIV): quod nimirum contra talem possessionem non extet alicujus hominis memoria in contrarium (4). Idque scripturis probari non posse palam est, Quare causarum actores probe admonet Genuensis (5), ut praeter scripturas quasi possessionem praesentandi affirmativam praeseferentes producant etiam testes super immemorabili negativa depposituros. Quod tamen ad centenariam, secundum istud immemorabilis requisitum, seu extremum probare non oportet; sed solummodo pacificam possessionem, et observantiam ex reiteratis frequenter actibus, ac praesentationibus potissimum in decursu centum prope annorum. Quoties autem in facto defecerit requisita probatio extremorum, neque immemorabilis, nec centenaria vim suam obtinebit (6).

XXV. *In iis vero personis, seu Communitatibus, vel Universitatibus, in quibus id jus plerumque ex usurpatione potius quaesitum praesumi solet, plenior et exactior probatio ad docendum verum titulum requiratur: nec immorabilis temporis probatio aliter suffragetur, quam si praeter reliqua ad eam necessaria praesentationes etiam continuatae, non minori saltem quam quinquaginta ab annorum spatio quae omnes effectum sortitae sint authenticis scripturis probentur*, subdit Tridentinum (7).

XXVI. Et Sacra Congregatio ejusdem Concilii interpres Universitatibus, et Communitatibus insuper accensuit personas

---

(1) Cap. IX. sess. 25. — (2) Cap. III. *sine de reg. jur.* in VI. (3) Cap. *cum Ecclesia Sutrinas* III. de *caus. posses. et propr.* — (4) Gl. *in cap.* 1 *de praescript.* in VI. Rot. coram Coccino *decis.* 466 *num.* 2. — (5) In prax. Cur Archiep. Neap. cap. 100. n. 9. — (6) Piton, *discept. eccl.* 66, n. 62. — (7) In eod. cap. IX.

potentes de familiis Ursinorum, Sabelliorum, similiumque, in quibus praesumitur etiam patronatus usurpatio (1). Itemque Barones, aliosque perpetuam habentes jurisdictionem temporalem eo in loco; ubi patronatus extat (2). Probatio autem immemorabilis hoc in casu, quemadmodum praescripsit Tridentinum, pro forma requiritur, eamque non posse per aequipollens adimpleri, definivit Rota (3).

XXVII. Explorata nunc habentur discrimina inter praescriptionem quadragenariam, et immemorabilem, ac centenariam. Quadragenaria quidem dare patronatum uni, et auferre alteri potest, quemadmodum et immemorabilis: ut superius expositum est *num.* 1. At vero immemorabili generatim per modum regulae haud recte aequiparatur, ob plures differentias amodo jam animadversas *num. XII, et seqq.* Virtus enim alterius non est aequalis omnimodo. Et quamvis *in cap. 1. de praescript. in* VI. alternative definiatur contra Ecclesiam militare *vel* praescriptionem cum titulo, *vel* tempus immemorabile: atque in saepedicto *cap.* Tridentinae Synodi probetur in patronatu possessio immemorabilis, et per alternativam *alia* (scilicet quadragenaria) *secundum juris dispositionem*, ut supra expensum est *num. V.* non inde infertur immemorabilem cum quadragenaria in omnibus aequari (4).

XXVIII. Placita Patrum Tridentinorum non modo quod ad praescriptiones patronatuum, verum etiam quod ad titulos fundationis, ac dotationis, ab antiquioribus legibus, et canonibus, hujusque Regni etiam moribus minime dissonare facile dignoscuntur ex usque modo traditis. Porro S. Regium Consilium S. Clarae junctis quatuor Aulis die 23. Decembris 1738, annuente Rege, declaravit praescriptioni, qua actiones extinguntur, in quocunque Regni foro locum esse oportere, modo conditionibus ab jure civili, pontificio, ac lege municipali praestitutis plene sit confirmata. Et caussae patronatuum, quas nonnisi ecclesiastico judicio definiendas jus commune statuit (5), continenter in episcopalibus Regni Curiis cognitae sunt, ac di-

(1) Puteus dec. 57. lib. 1: et Paris q, 28. — (2) Genuen. In cit. prax. cap. 63. n. 6.—(3) Dec 25. coram cit. Coccino. n. 2.
(4) Piton. *discept. eccl.* 112 *num.* 19. Trobat. *de effect. immemor. qu* 14 *num* 17, et Rota coram Coccino *dec.* 914. — (5) In Cap. *quanto* III. *de judiciis*.

judicatae: exceptis dumtaxat patronatibus regiis, et feudalibus; quod ad declarandum tantum, an fendo aduexum esset, nec ne juspatronatus; et ubi agatur de universitate bonorum. Idque placuit etiam ambabus supremis Potestatibus (1). Cujusmodi peculiaribus moribus Concilium nullatenus adversatur. Cur autem Regii olim Magistratus istud Tridentini decretum aegre tulerint, occasionemque dederint Pontificiis Legatis anno 1570 apud Catholicam Philippi II. Majestatem conquerendi idem cap. IX. Sess. 25. inter alia minine servari hoc in Regno, ut refert B. Chioccarellus tom. XVII. Archiv. tit. 1. satis non video. Quae enim Concilium sancivit ad reformandos illegitimos patronatuum abusus, juri communi, et rationi conformia esse videntur, praetereaque hodiernae hujusce quoque Regni disciplinae jamdiu receptae atque inolitae. Quod ex hactenus dictis eruitur, et magis ex infra dicendis elucescet. Sed fortasse illis displicuit sublata Universitatibus, personisque potentioribus praescriptio quadragenaria, ad quinquaginta annos protracta: jure, an injuria, doctiores dijudicent. Quotiescumque in facto ex personarum, et locorum circumstantiis urgeat contra possessorem praesumptio usurpati patronatus, nonne bona fides inficitur ad quadragenariam necessaria? Et ubi haec usurpationis praesumptio absit, nonne quadragenaria Patribus Tridentinis probatur? Quaestio itaque facti potius, quam juris est, utra ex praescriptionibus debeat personis potentioribus, ac suspectis per judicem ecclesiasticum secundum recentes canones accomodari.

CAP. VIII.

DE PRIVILEGIO

I. Privilegium praesumptum includit praescriptio immemorabilis.
II. Expresso tamen privilegio excluditur praescriptio.
III. Quod Summus Pontifex tantum concedit.
IV. Non autem Episcopus.
V. Privilegium sane pontificium derogat juri communi, et jus singulare inducit favore privilegiarii.

---

(1) In Cap. VI. Concord. art. 4.

VI. Aliud tamen gratuitum, et simplex, aliud onerosum, et mixtum datur privilegium.
VII. Onerosum, et mixtum potest Episcopus concedere.
VIII. Patronatus privilegiario concessus ex causa onerosa sortitur naturam patronatus justitiae: ubi caussa onerosa praepolleat.
IX. Secus, si praevaleat caussa gratuita, et lucrativa.
X. Nominandi jus, Regibus et Collegiis et, Universitatibus datum oritur ex privilegio gratioso.
XI. Propter merita datum privilegium transit in contractus naturam.
XII. Quo casu minime revocatur.
XIII. At privilegia omnino gratuita meritissime revocarunt Innocentius VIII.
XIV. Et Hadrianus VI.
XV. Et Tridentina Synodus.
XVI. Salvis tamen patronatibus Ecclesiarum Cathedralium, Collegiatarum, et Monasteriorum, et Regum.
XVII. Revocationes istae respiciunt praeterita, non futura patronatus privilegia.
XVIII. Unionem beneficiorum liberae collationis ad beneficia de jurepatronatus tamquam subreptitiam Tridentinum irritavit.
XIX. Itemque privilegia praesentandi beneficiarios coram aliis, quam coram Loci Ordinario: nisi Regibus indulta sint.
XX. Et institutiones beneficiorum curatorum, quae fiant contra formam a Concilio statutam.
XXI. Odiosa sunt, et stricte intelligenda patronatus privilegia.
XXII. Quae vel personalia, vel realia, mixta sunt.
XXIII. Personalia cum personis in privilegio comprehensis extinguntur.
XXIV. Realia perpetuo durant.
XXV. Pariterque mixta.
XXVI. In dubio praesumuntur realia.
XXVII. Ea interpretanda sunt juxta mentem concedentis.
XXVIII Exhiberi debent ab allegante.
XXIX. Et requirunt scripturam, seu litterarum expeditionem.

XXX. Caussa restauratae ecclesiae, vel adauctae dotis in privilegio exposita fere debet verificari.

XXXI. Natura patronatus gratiosi non variatur clausis privilegii ampliativis.

XXXII. Si Pontifex declaraverit sibi constare de restauratione, vel augmento dotis, non requiritur expositae causae verificatio.

XXXIII. Ex bonis ecclesiasticis praelato indultario ecclesiam fundante patronatus non ex gratia, sed ex justitia concessus dicitur.

XXXIV. Quemadmodum si commutata defuncti voluntate legatum pium convertatur in fundationem beneficii.

XXXV. Regulis Cancellariae afficitur patronatus ex privilegio.

XXXVI. Et revocationibus, ac derogationibus pontificiis.

I. Privilegii vim inesse praescriptioni immemorabili, in superiori *cap.* dictum est. *num.* XV, et nemo est, qui valeat inficiari (1): Innocentius enim III declaravit non esse cuiquam interdicta, sed competere jura per expressam Summi Pontificis, aut privilegiariam Principis largitionem, aeque ac per immemorabilem praescriptionem quaesita. At vero fictum, et praesumptum, non autem expressum privilegium induci istiusmodi praescriptio: namque privilegio expressum, et praescriptio inter sese contraria sunt, atque insimul in uno esse non possunt: adeout ingressus unius alterius operetur egressum (2). Quod enim semel meum est, ex alia causa meum amplius fieri non potest (3). Praeterquam-quod satius erit praescriptione immemorabili patronatum ex fundatione, vel dotatione derivatum praesumere, quam ex privilegio, ob plures effectus ex eo diversimode promanantes. Et Pitonius censuit allegari posse praesumptum novae dotationis privilegium vigore immemorabilis possessionis etiam post Concilium Tridentinum (4).

(1) Cap. *super quibusdam* 26. §. *praeterea de verb. signif.* (2). Glos. in Cap. *veniens* ver. *renunciasse de praescript.* M. Ant. Cucch lib. 1. Instit. maior tit. VI. *de privileg. num. 137.* — (3) L. *non ut ex pluribus* 150. D. de reg. jur: et L. *possideri* 3. §. *de adquir. vel omitt. posses.* — (4) *Alleg. V.* n. 7. in fin.

II. Expositis itaque titulis *justitiae* in adquirendo patronatu e jure communi profluentibus, dicere par est de gratioso *privilegii* Apostolici titulo. Apostolici inquam:(III.) etenim primae tantummodo Sedi Romani Pontificis contra generalia decreta fas est specialia privilegia indulgere, et speciali beneficio concedere, quod generali canone prohibetur (1). Siquidem canones dum jure positivo in Conciliis etiam Oecumenicis aliquid observandum praecipiunt, sub ea semper conditione vel tacita. vel expressa eduntur, *nisi auctoritas Romanae Ecclesiae aliter imperaverit*, prout Gratianus animadvertit (2). Cujusmodi conditionem saepenumero suis de reformatione decretis Patres Tridentini apertissime addiderunt. Si cui itaque Pontifex Maximus indulserit patronatum super aliqua ecclesia, beneficiove, tametsi ecclesiam vel capellam, minime fundaverit, nec dotaverit, nec aedificaverit; is patronus dicitur ex *privilegio*, et mera gratia, seu ex titulo gratioso.

IV. Episcopi vero quantalibet dignitate praediti nullimode possunt patronatum ex privilegio gratiosum concedere (3). Ubi Gregorius X *in Concil. Lugdunensi* vetuit universis, et singulis praelatis ecclesias sibi commissas, seu jura ipsarum laicis submittere, vel ipsos statuere patronos, vel advocatos earum perpetuo, aut ad tempus non modicum sine Apostolicae Sedis licentia speciali; et absque Capituli sui consensu. Et Tridentina Synodus neminem cujusvis dignitatis ecclesiasticae, vel saecularis quacumque ratione posse patronatum impetrare, nisi proevio fundationis, dotationis, constructionis titulo, sanxit (4).

V. *Privilegia sunt leges privatorum, quasi privatae leges*, ex Divi Isidori definitione (5). Et quoniam docente Tullio (6): *majores nostri in privatos homines leges ferri noluerunt: id enim est privilegium*: sic porro cautum erat legibus XII. Tabularum: *privilegia ne irroganto*: ut jura non in singulas personas, sed generaliter constituerentur (7). Paullus jureconsultus rectissime privilegium esse describit *jus singula-*

(1) Can. *frater noster* 52. XVI. q. 1. et cap. *sane de privilegiis*. — (2) In fin. quaest 1. caus. XXV. §. *quamquam*.

(3) *Cap hoc consultissimo 2 de reb. eccles. non alien. in* VI.

(4) *Cit. sess* 14. *cap.* 12 *de ref.* Vivian. *lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 22.

(5) In Can. III. dist. 3. — (6) Lib. III. *de Legibus*—(7) L. VIII. D. *de legibus*.

re, quod contra tenorem rationis generalis auctoritate constituentium introductum est (1). Quidquid ergo Pontifex maximus contra jus commune indulget, dicitur ex privilegio, et mera gratia concedere (2). Hinc intelligitur usus *clausulae derogatoriae* in litteris pontificiis, per quam Pontifex largiendo alicui patronatum ex privilegio, expresse derogat sacris canonibus, et decretis praesertim Tridentinis, et aliis quibuscumque in contrarium.

Quod autem in privatum alicujus favorem, et commodum indulgetur contra juris generalis regulam, non est de casu ad casum, neque de persona ad personam extendendum (3). *Nec enim volumus, ut aliis sit remissio, vobis autem tribulatio* lex publica, et communis, inquit Apostolus (4). Et Alexander III sic voluit quosque *privilegiorum suorum servare tenorem, quod eorum metas transgredi minime videantur* (5). Alibique rescripsit *temerarium* esse, *et indignum aliquem sibi sua auctoritate praesumere, quod Romana Ecclesia alicui, certa ratione inspecta, singularibus voluit beneficiis indulgere* (6). Nam usque adeo privata sunt privilegia, ut communia omnibus esse nequeant (7). Quo enim pacto Episcopis, qui commune jus decretalium, et Conciliorum generalium, praesertim Tridentini dispensatione mutare nequeunt, licebit patronos ecclesiarum, vel capellarum sine oneroso titulo fundationis, dotationis, aedificationis efficere.

VI. Quod intelligendum est de privilegio *simplici*, et *gratuito* sine mixtura causae onerosae. Secus autem de privilegio *mixto*, praeseferente causam onerosam permagni dotis augmenti, vel reaedificationis. Ut enim in superiori *cap. V. num.* XXXVII. *et seqq.* ostensum est, (VII.) in hujuscemodi privilegio mixto quum titulus justitiae onerosus praevaleat, Episcopus istud indulgere posse videtur tam dotem antiquam augentibus, quam reaedificatoribus, et fundum ad reaedificationem praestantibus.

VIII. Quapropter in privilegio causam onerosam a gratuita, et lucrativa oportet dispicere; et utra in eo praepolleat. Quan-

---

(1) L. *jus singulare* 16. D. *de legibus*—(2) Rota *dec.* 221 *num.* 12. *par* 16 *rec.* gl. *in l. causas ver. oportet C. de transact.*
(3) Lambertinus Lib. I. par. 2. cap. 2. art 6. n. 4. — (4) Epist. II. *ad Cor.* 8. — (5) Cap. *porro* VII. *de privilegiis.* —
(6) Cap. *sane* IX. eod. tit. — (7) Cap. *hinc est* XVI. q. 7.

doquidem si dotis augmentum antiquam dotem exuperet, vel saltem adaequet; aut restauratio ecclesiam penitus dirutam excitaverit: indultus exinde patronatus ad titulum justitiae onerosum potius, quam gratiosum privilegii refertur: ideoque naturam, et prerogativas patronatus ex justitia competentis sortitur.

IX. Et contrario, si antiquam non aequaverit nova dos, neque integram e fundamentis ecclesiam reaedificaverit, sed ex parte instauraverit, qui patronatus privilegium adeptus sit, istud ex mera gratia obtinuisse existimatur, ideoque peculiaribus patronatus gratiosi qualitatibus mox edisserendis afficitur (1).

X. Ex privilegio hinc Pontificio, eoque gratioso promanasse intelligitur jus Episcopos nominandi, quod ab aevo Caroli V. usque modo Serenissimi hujus Regni Reges obtinuere super vigintiquatuor Cathedrales Ecclesias (*). Similiter jus nominandi

---

(1) Card. de Luca *in summ. jurispatr. num.* 20, et Piton. *alleg.* 4. *de contr. patr. num.* 36.

(*) Novissima Conventione an. 1818. art. XXVI. Summus Pontifex Pius VII. Ferdinando I. utriusque Siciliae Regi, Ejusque Successoribus in perpetuum jus indulsit Episcopos nominandi ad omnes Regni Cathedrales. Quapropter ex vigenti disciplina Pientissimus Rex Noster Ferdinandus II. Pastorum nominationem Apostolicae Sedi exhibet, et conficiuntur necessarii processus, ut ii modis, et formis consuetis canonicam habeant institutionem. Quod sane Indultum Litteris Apostolicis ejusdem Pontificis sub die IX. Martii d. an. 1818. aperte confirmatur.

Illud vero heic animadvertendum praestat quod provvisio concistorialis, uti sanxit Benedictus XIV. (in Const. *cum a nobis* 36. §. *ac primo* tom. 2. Bullar.) habet vim *electionis, et confirmationis*. Id quoque tradit Fagnanus (in Cap. *nihil* de elect. n. 77.) Summus vero Pontifex collectis Cardinalium suffragiis electum Episcopum hisce verbis confirmat — *Auctoritate Dei Omnipotentis Patris, Filii, et Spiritus Sancti, et BB. Apostolorum Petri, et Pauli ac nostra Ecclesiam N. de persona M. providemus, ipsumque illi in Episcopum, et Pastorem praeficimus, curam, et administrationem ipsius eidem in spiritualibus, et temporalibus committendo.*

Denique art. XXIX. ejusdem Conventionis constituitur ut Episcopi fidelitatis juramentum coram Majestate Regia hac formula emittant. « Ego juro, et promitto ad Sancta Dei Evangelia obe» dientiam, et fidelitatem Regiae Majestati: item promitto me » nullam communicationem habiturum, nullique consilio inter-

competens Regi Francorum, aliisque supremis Principibus, et nominatio scholastica graduatorum indulta Universitatibus, seu Academiis Galliae celebrioribus (1). De hoc tamen jure uberius infra *in cap. de nominatione, et praesentatione*. Quibus privilegiis aperta inesse videtur aequitatis ratio, et causa publicae utilitatis, vel religionis, vel necessitatis, vel exhibiti obsequii. Nam sine aliqua istiusmodi causarum Romana Ecclesia non solet patronatus privilegia relaxare; utpote quae mater justitiae est, nil ab ea dissentire inveniatur (2).

XI. Privilegium tamen in vim contractus fere est irrevocabile (3). Privilegium vero propter merita concessum sortitur naturam contractus (4). Ubi Clemens V. nullum voluit praejudicium generari privilegiis per Bonifacium VIII largitis Regi, et Regnicolis Franciae ob praeclara utrorumque merita (5). Cujusmodi esse videntur patronatus privilegia Principibus data super Ecclesiis de manu hostium liberatis, de quibus nonnulla dicta sunt supra *cap. V. num.* 48. Quod enim ab initio voluntarium est, postea fit necessarium (6).

XII. Haud revocantur idcirco privilegia, quae semel fuerint rationabiliter, et sine vitio subreptionis, aut obreptionis indulta: porro *decet concessum a principe beneficium esse mansurum* (7). (XIII.) Secus, ubi sine causa, vel abusive prodiverint. Innocentius VIII. X. Kal. Septembr. 1485. revocavit concessiones patronatuum a vigintiquinque annis citra, super electiva beneficia expeditas: propterea quod *juxta canonicas sanctiones* (ait) *juspatronatus praesentandi ad regimina monasteriorum, prioratus, praepposituras, et alias conventuales; necnon in cathedralibus, metropolitanis, et collegiatis ecclesiis hujus-*

» futurum, nullamque suspectam unionem, neque intra, neque
» extra conservaturum, quae tranquillitati publicae nocet: et si
» tam in Dioecesi mea, quam alibi noverim aliquid in Status da-
» mnum tractari, Majestati Suae manifestabo ».

(1) Joan. Dartis *in tract. de benefic. sect.* 7 *cap.* 4, Cl. Fleury *instit. can. par.* 2. cap. 16 *num.* 1. — (2) Gratian. loc. cit. in superiori num. III. — (3) Afflict. dec. 128. n. 10. — (4) Extravag. comm. in cap. *monuit.* II. *de privilegiis* — (5) Petr. de Marca *lib.* 3. *de concord. sacerd. et imper. cap.* 10 *num.* 2. — (6) L. *si quis argentum* 35. §. fin. C. de *donationibus*.

(7) Cap. *decet* XVI. de reg. jur. in VI.

modi dignitates (ad quas personae idoneae per conventus, et capitula illarum, seu illorum, dum pro tempore vacant, eligi consueverunt) in laicum nullo modo cadere potest, nisi ex speciali Sedis praedictae privilegio, quod nonnisi ex maximis et urgentibus caussis alicui per Sedem eamdem concedi consuevit; quodque etiam conveniens non videtur, quod juspatronatus ad beneficia ecclesiastica pro nulla, seu levi et facili causa adquiratur, et praesertim cum juris alieni praejudicio (1). Quod vero ad reliqua non electiva beneficia, irritavit etiam idem Innocentius (ut superius tetigi *cap. V. num.* 36) indulta patronatuum iis largita, qui dotem eorumdem beneficiorum usque ad medietatem non auxissent, vel Ecclesias funditus collapsas non reaedificassent, vel fundos ad novam reaedificationem non dedissent.

XIV. Tum Hadrianus VI. *in const. sanctissimus*, seu regula Cancellariae publicata die 9. Decembris 1522, omnes et singulas reservationes jurispatronatus, ac facultates, et indulta praesentandi, seu nominandi personas ad Ecclesias, Monasteria, Prioratus, Praeposituras, dignitates, personatus, administrationes, officia, canonicatus, et praebendas, aliaque beneficia ecclesiastica cum cura, et sine cura, saecularia, et regularia per Sedem Apostolicam ab anno 1. pontificatus ejusdem Inn. praedecessoris citra, quibusvis Regibus, Regnis, Ducibus, et Marchionibus, aliis Principibus, et personis, necnon Communitatibus, Universitatibus, Confraternitatibus, et Collegiis saecularium personarum cujuscumque dignitatis quibusvis causis, praeterquam ratione ereptionis locorum, in quibus Ecclesiae, Monasteria, et beneficia praedicta consistunt ex infidelium manibus, et potestate facta, et concessa, revocavit.

Quo vero ad illa beneficia, hospitalia, et pia loca hujusmodi, si illi, quibus reformationes, et concessiones, ac facultates, et indulta hujusmodi facta, et concessa fuerunt, illorum occasione fructus proxime dictorum beneficiorum, hospitalium, et piorum locorum ad medietatem unius anni valoris fructuum eorumdem secundum communem aestimationem de propriis eorum bonis non auxerunt, vel eorum Ecclesias, aut hospitalia, et pia loca hujusmodi de novo fundamentaliter non aedificarunt, seu fun-

(1) In Const. V. cum *ab apostolica Sede* §. 2.

ditus non reaedificarunt, seu fundos, in quibus aedificia in praesentiarum subsecuta non concesserunt, ac quorum augmentis aedificationis, reaedificationis, et concessionis respective probationem eos, qui tali jurepatronatus, seu praesentandi, et nominandi uti voluerint, eadem sua Sanctitas teneri decrevit, etiamsi conditiones, ad quas alias quam modis praedicti tenebantur, executioni demandatae fuissent. Et beneficia hujusmodi ad eorum primaevam naturam, praemissis non obstantibus, reduxit. Possessionem non modo praeteritam, sed etiam futuram fuisse sublatam constitutione ista Hadriani, observat Cherubin. (1).

XV. Tandem Tridentina Synodus privilegia patronatus mere gratuita ante ipsius Synodi promulgationem concessa laicis, aliisque singularibus personis abrogavit (2): *Reliqui patronatus* (inquit) *omnes in beneficiis tam saecularibus, quam regularibus, seu parochialibus, vel dignitatibus, aut quibuscumque aliis beneficiis in cathedrali, vel collegiata ecclesia, seu facultates, et privilegia concessa tam in vim patronatus, quam alio quocumque jure nominandi, eligendi, praesentandi ad ea, cum vacant; (exceptis patronatibus super cathedralibus ecclesiis competentibus, et exceptis aliis, quae ad Imperatorem, et Reges, seu Regna possidentes, aliosque sublimes, ac supremos Principes jura imperii in dominiis suis habentes pertinent, et quae in favorem studiorum generalium concessa sunt) in totum prorsus abrogata, et irrita cum quasi possessione inde sequuta intelligantur, beneficiaque hujusmodi tanquam libera a suis collatoribus conferantur.*

XVI. Quibus ex verbis palam est a Patribus Tridentinis haudquaquam revocata fuisse privilegia Capitulis Cathedralium, vel Collegiatarum vel monasteriis concessa, quod ad jus eligendi, vel praesentandi praelatos, canonicos, et beneficiarios earumdem ecclesiarum, et monasteriorum, tanquam vetustae disciplinae canonibus conformia (3). Nec etiam indulta regiorum patronatuum, quae in suo robore perseverarunt, non obstantibus praeviis Innocentii VIII, et Hadriani VI constitutionibus, et placitis.

XVII. Verum istae revocationes privilegiorum tam Synodi Tri-

---

(1) Ad eamd. const. III. Adrian. schol. 1. — (2) Sess. *XXV*. cap. 9.—(3) Rot. *decis*. 31. *par*. 10 *rec*. Gallemart. *super eod. cap*. 9 Conc. Trideut. et *cit*. de Luca *disc*. 65 *de jurepatr. num*. 22

dentinae, quam Innocentii VIII, et Hadriani VI praeterita solum privilegia aperstissime respiciunt, non autem futura. Quamobrem nullius fere usus nunc esse poterunt ad valorem dijudicandum patronatus gratiosi, post promulgationem Tridentini Concilii a Sede apostolica nonnullis fortasse concessi. Secus tamen est de aliis quibusdam decretis etiam Tridentinis, quae futura negotia privilegiorum patronatus spectant.

XVIII. Quandoquidem speciem privilegii quum redoleat unio beneficii liberae collationis ad beneficium de jurepatronatus, cujus virtute patronatum super altero beneficio etiam libero extendere, et nancisi studeret patronus unius, non quidem ex apertis indulti pontificii verbis, sed praesumptive ob jus adcrescendi; Concilium Tridentinum pariter eamdem unionem abrogavit, irritavitque uti subreptitiam et obreptitiam, quatenus illud beneficium libere conferendum sit post ejusmodi unionem, non aliter quam ante conferebatur. *Insuper accessiones per viam unionis factae* (verba sunt Trid. *dict. cap. IX) de beneficiis liberis ad ecclesias jurispatronatus etiam laicorum subjectas tam ad parochiales, quam ad alia quaecumque beneficia etiam simplicia, seu dignitates, vel hospitalia, itaut praedicta beneficia libera ejusdem naturae cum iis, quibuscum uniuntur, efficiantur, atque sub jure patronatus constituantur. Hae si nondum plenarium sortitae sunt effectum, vel deinceps ad cujusvis instantiam fient; quacumque auctoritate etiam apostolica concessae fuerint, simul cum unionibus ipsis per subreptionem obtentae intelligantur; non obstante quacumque in iis verborum forma, seu derogatione; quae habeatur pro exprrssa, nec executioni amplius demandentur: sed beneficia ipsa unita cum vacaverint, libere ut antea conferantur. Quae vero a quadraginta annis circa factae effectum et plenam incorporationem sunt consequutae, hae nihilominus ab Ordinariis tanquam a Sede apostolica delegatis revideantur, et examinentur: ac quae per subreptionem vel obreptionem obtentae fuerint, simul cum unionibus irritae declarentur: ac beneficia ipsa separentur, et aliis conferantur.* Attamen cessante vitio subreptionis, ubi super unito beneficio, quod antea liberum erat, Pontifex maximus apertis verbis patronatum alterius beneficii extendet, eidemque patrono largietur; tam unio beneficiorum, quam concessio patronatus rata erit: quoties enim dubia non est mens Papae indulgens

privilegium patronatus, Tridentini Patres de suprema ejus potestate nullatenus dubitant.

XIX. Irritavit etiam Tridentina Synodus quaelibet privilegia praesentandi beneficiarios, praeterquam coram Episcopo loci Ordinario (1). Qua ex regula tamen excipiuntur privilegia Regibus, supremisque Principibus largita, utpote qui non modo jus praesentandi, sed conferendi etiam ex Pontificio indulto vel expresso, vel ex immemorabili possessione praesumpto obtinent: ut alibi tradidimus *in tract. de beneficiis cap. VII. n. 6, et 7.*

XX. Provisiones praeterea, et institutiones in beneficiis cum cura animarum aliter conficiendi, quam juxta formam ab eodem Tridentino praescriptam, privilegia sustulit Concilium (2); *non obstantibus* (ait) *huic decreto exemptionibus, indultis, privilegiis, praeventionibus.*

XXI. Ex modo recensitis Sedis Apostolicae constitutionibus, decretisque Tridentinis perspicue patet natura privilegiorum patronatus odiosa, strictaeque interpretationis.

XXII. Multiforme ob id genus privilegiorum operae pretium est inquirere. Ea siquidem modo sunt *personalia*, modo *realia*, et *localia*, modo *mixta*.

XXIII. Privilegium *personale personam sequitur, et extinguitur cum persona*, juxta regulam Bonifacii VIII (3). Et ubi pluribus personis collective indultum sit, extinctis omnibus pariter extinguitur. Propterea si Papa alicui genti, familiaeve gratiosum patronatus privilegium indulserit; in ultima gentis, et familiae persona non evadit hereditarius, sed extinguitur: tametsi patronatus jure fundationis, vel dotationis competens ad heredes extraneos ultimi de familia et gente morientis transmittatur juxta receptum Ancharani consilium, de quo inferius *in cap. XI. num. 27, et seq.* Consilium sane istud in patronatu ex privilegio minime militare, pluribus tuentur Carlinus (4), et Piton. (5).

XXIV. At privilegium *reale* perpetuo durat, nec unquam extinguitur cum personis rem privilegio affectam obtinentibus: sed rei continenter inhaerens transit ad omnes, et singulos rem ipsam adeptas. Cujusmodi est jus eligendi et nominandi conces-

---

(1) *Sess. XIV. de ref.* cap. 13. — (2) Sess. XXIV. cap. 18. — (3) In Cap. *privilegium* VII. *de reg. jur.* in VI. — (4) L. II. *contr.* 159. n. 13, et seq. — (5) Par. *discept. eccl.* 33. n. 9. —

tum monasterio, vel Capitulo Cathedralis, vel ecclesiae rectori, vel Regi, ac Principi illius Regni, aut ditionis (1). Datum tamen privilegium certae rei, certive loci intuitu, ad rem aliam, aliumve locum non extenditur (2).

XXV. Quoties autem privilegium spectat favorem personae simul, et rei, dicitur *mixtum*: cujus indoles redolet naturam realis potius, ideoque perpetui, quam personalis (3). (XXVI.) In dubio tamen potius reale, seu locale praesumitur privilegium, quam personale, ut perpetuum sit (4).

XXVII. Ceterum omne privilegium ex animo, et mente concedentis interpretationem recipit: quumque beneficia principum sint interpretanda largissime, nullus privilegia interpretari aliter quam deceat, moliatur (5). Quae proinde amplas praerogativas largiuntur, non sunt limitanda: et vicissim quae limitatas indulgent, non sunt extendenda ultra fines concessos (6). Innocentius III. enim ad rem statuit: *Cum nihil exceperit, et poterit excepisse, nec debet una, eademque substantia diverso jure censeri.* Ad id videndus Fagnanus (7).

XXVIII. Qualitas autem privilegii nonnisi ex ipsius lectura inspicitur. Hinc privilegium quicumque allegaverit, ad illud exhibendum obstringitur, alias eo sese tueri nullatenus valet contra legem communem (8). (XXIX.) Privilegium porro Pontificis, non aliter quam Principis adeo requirit scripturam, ut si de illo confecta non fuerit scriptura, nequaquam testibus probari possit; quamvis amissa scriptura probatio testium recte admittatur ex vetusta Cancellariae Apostolicae regula: *Non judicetur juxta formam supplicationum, sed litterarum expeditarum.*

XXX. Et ubi concessum legatur patronatus privilegium ex causa restaurationis ecclesiae, vel augmenti dotis; debet omni-

(1) *Cap. cum capella* 16, *et cap. quoniam* 21. *de privilegiis et cap. per exemptionem* 9. *eod. tit. in* VI.—(2) Ruin. *lib.* 2 *cons.* 28 *num.* 2, Coccinus *cit. lib.* 1 *Inst. maior. tit.* 6 *de privilegiis num* 21.

(3) *Cap, ne aliqui* 5. *eod. tit. in* VI, Abb. *in cap. pro illorum de praeben. num.* 4. — (4) *Cap. veniens de verb. sign. in* VI, *cap. decet* 16. *de reg. jur. in* VI, Cucch. *loc. cit. num.* 20.—

(5) Cap. *olim de privilegiis.*

(6) Cap. *quia circa* 22. de privileg. — (7) In cit. cap. *olim de verb. signif.* — (8) *Can. contra morem* 8. *dist.* 100, *et cap. cum olim* 14 *de privilegiis.*

no causa isthaec probationibus concludentibus verificari coram Ordinario loci, quum satis non sit assertio Pontificis motu etiam proprio desuper facta in litteris privilegii (1). Profecto Papa veritatem assertionibus suis mutare nequit, quamvis probe valeat contra veritatem fingere jus veritati simile; videlicet jus patronatus privilegiario largiri ex gratia, non secus quam fundatori, ac dotatori ex justitia indulget lex communis (2). (XXXI.) Et passim tales contra veritatem assertiones putantur per fictionem editae privilegii largiendi gratia (3). Exinde consequitur naturam patronatus gratiosi ex privilegio haudquaquam destrui, vel mutari per clausulas privilegii ampliativas, et extensivas: quales sunt, quod patronatui derogari non possit, etiamsi apud S. Sedem vacaverit beneficium: quod patronus privilegiarius juribus, et facultatibus patronatus aeque gaudeat, et utatur, ac si beneficium fundaverit, vel dotaverit (4).

XXXII. Tunc enim militabit ea juris regula, quae traditur in rubrica digestorum, *plus valere quod agitur, quam quod simulate concipitur.* Si tamen Papa declaraverit in pontificii privilegii narrativa sibimetipsi constare ecclesiam fundatam, vel dotatam fuisse ab illo, vel majoribus ejus, cui patronatum concedit; tunc patronatus concessionem ex oneroso justitiae titulo derivatam agnoscit Cardinalis de Luca *ibid.* Et privilegiarius eo casu eximitur ab onere probandi expositam fundationem, vel dotationem veritate fulciri. Quod contingere solet, ubi post praescriptam patronatus devolutionem Papa redintegraverit ex gratia, et privilegio successores, heredesve fundatoris ad amissum patronatum de novo exercendum. Et ubi confirmari privilegium novis litteris pontificiis acciderit, per innovationem non plus juris accrescet privilegiario, quam is per antiquum obtinebat privilegium: *quum innovatio nec jus novum conferat, nec etiam tollat vetus.* ait Honorius III (5).

XXXIII. Itidem si cui ex Cardinalibus, praelatisque conspi-

---

(1) Piton. *discept. eccl.* 22. n. 4; et seq. — (2) Rota apud Garz. *de benefic. par.* 5 *cap,* 9 *num.* 117. — (3) Vivian. *lib.* 4 *cap.* 10 *num.* 23, Lotter. *lib.* 2. *qu.* 8 *num.* 23, et Gonzal. *ad regul.* VIII gl. 36 *num.* 37.

(4) Card. de Luca *disc.* 65 *de jurep. num.* 6, *et* 22, et Piton. *dict. discept. eccl.* 22 *num,* 28. — (5) In Cap. *quia intentionis* XXIX. *de privilegiis.*

cuis ecclesiam, vel beneficium fundanti bonis ecclesiasticis sibi obventis, de quibus testandi facultatem jam obtinuisset vigore indulti apostolici, Papa patronatum indulserit, patronatus hic non quidem ex privilegio, et gratia provenire, sed ex justo titulo fundationis ac dotationis censetur: quoniam bona ejusmodi quaesita intuitu ecclesiae, remoto intestabilitatis obstaculo, pertinent ad liberam indultarii dispositionem, ejusque patrimonium profanum, assumpta natura bonorum laicalium, adeo ut patronatus idem non ecclesiaticus, sed laicalis dijudicetur (1).

XXXIV. Pariter si legatis ab aliquo pio testatore bonis laicalibus in pios usus, Sedes Apostolica maluerit defuncti voluntatem commutare, et bonis illius in fundationem, aut dotationem alicujus ecclesiae conversis concesserit patronatum talis ecclesiae filiis, vel heredibus pii testatoris, patronatus etiam ex titulo justitiae, et fundationis, non autem ex privilegio datus existimabitur. Dummodo bona legata non fuissent ante pontificiam commutationem ipsi Ecclesiae aliquo modo plene quaesita, et addicta: hoc enim casu ex privilegio mero largitus videtur (2).

XXXV. Natura patronatus ex privilegio gratiosi maxime differt ab ea patronatus justitiae. Nam patronatum mere gratiosum primo afficiunt pontificiae reservationes beneficiorum de jurepatronatus laicorum in Regulis Cancellariae Apostolicae statutae: nullimode vero patronatum ex fundatione, vel dotatione onerosum (3). Privilegiarius porro contra Sedem Apostolicam privilegium concedentem uti non debet privilegio suo. (XXXVI.) Quae propterea patronatui gratioso valet derogare, et revocare ad libitum: illumque expressa revocatione extinguere (4). Quin per successorem Principem posse privilegium a praedecessore concessum revocari, definivit S. Consilium Neap. penes Afflict. *dec.* 101 *num.* 2, dummodo ex titulo oneroso impertitus non fuerit: ut supra expositum est *num. VIII.*

Hactenus de titulis patronatus in primaeva origine quaeren

---

(1) Rot. *dec.* 273. *par.* 3. *rec:* Lotter, *qu.* 10 *num.* 34, *et cit.* de Luca *disc.* 59. *de jurep, num.* 21. — (2) Rot. *dec.* 221 *par.* 8 *rec.* post Vivian. *dec.* 126, et *cit.* de Luca *disc.* 65 *num.* 29.

(3) Rota dec. 58; et 88. par. 1. rec.

(4) Cap. *veniens de praescr*

di. Ordo nunc postulat, ut de titulis transferendi patronatus ad successores continuo dicatur.

CAP. IX.

DE SUCCESSIONE PATRONORUM.

I. Successio in patronatu jus primi adquirentis tribuit.
II. Eaque vel universalis, vel particularis est.
III. Universali successione defertur patronatus hereditarius, familiaris, et mixtus.
IV. Particularis autem successio locum habet in reali patronatu itemque in donatione, aliisque titulis particularibus dominium transferentibus.

I. Successorem in patronatu juribus fundatoris, et primi adquirentis potiri, compertissima res est: namque *is*, *qui in jus succedit alterius*, *eo jure*, *quo ille uti debebit* (1).

II. Successor autem modo universalis, modo particularis est. Dupliciter sane de una in aliam personam transfertur generatim patronatus canonice quaesitus: vel scilicet titulo *universalis* ad universalem successorem, vel titulo *particulari* ad particularem successorem.

III. *Universalis* autem successio vel est *bonorum* tantum, vel *sanguinis* tantum, vel *bonorum* simul, et *sanguinis*. Prima locum sibi vindicat in patronatu hereditario, secunda in familiari, vel gentilitio, et tertia in mixto.

IV. *Particulari* autem successione patronatus *realis* potissimum defertur: tum reliquae patronatus species quoque deferuntur particulari titulo donationis, legati, alteriusve dispositionis tam inter vivos, quam mortis caussa. Operae hinc pretium est de singulis hisce regulas expendere sub distinctis, quae proxime sequuntur, capitulis.

---

(1) Cap. *is*, *qui* 46. *de reg. jur.* in VI.

CAP. X.

DE HEREDITARII PATRONATUS SUCCESSIONE.

I. Ad heredes quoscumque patronatus transit regulariter, nisi aliter in fundatione cautum sit.
II. Deque herede in heredem in infinitum devolvitur.
III. Nisi quis heredum maluerit hereditarium patronatum in alios, quam sui ipsius heredes transferre.
IV. Defertur autem ad heredes in stirpes, nisi fuerint primi a fundatore instituti.
V. Quidquid aliter sit in patronatu profano.
VI. Individuus sane putatur patronatus habitualiter.
VII. Qui in uno tantum patrono, aliis negligentibus, consolidatur ob jus adcrescendi, quod transmittitur ad heredes.
VIII. Dividuus tamen est, quod ad praesentandi exercitium activum.
IX. Quod vero ad effectum instituendi unum beneficiarium in singulis beneficiis pariter individuus est.
X. Itidem quod ad jura honorifica.
XI. Ejusdem naturae individuae profanus libertorum patronatus est.
XII. Praetereaque jus servitutum profanarum.
XIII. Incorporea quippe natura aeque patronatus sacer praeditus est, ac profanus, una et servitutes profanae.
XIV. Praesentandi tamen jus dividuum aequiparatur ususfructui etiam dividuo.
XV. Filius heres universalis excludit a patronatu hereditario fratres, sororesque in legitima, vel dote particulare heredes.
XVI. Atque in regno Neapolitano masculus heres excludit foeminas a parentum patronatu.
XVII. Et primogeniti secundogenitos excludunt alibi juxta locorum consuetudines; nisi foemina fuerit heres instituta universaliter.
XVIII. In districtu Neapolis ad proximiores de sanguine una cum medietate bonorum antiquorum transit.
XIX. Bona enim antiqua ex consuetudine etsi testator *deferuntur universali jure successionis.*

XX. Quidquid aliter deciderit Rota Romana cum votorum discrepantia.
XXI. Archiepiscopalis Curia Neap. successores in medietate bonorum antiquorum ad praesentandum admisit una cum herede testamentario.
XXII. Fiscus una cum hereditatibus caducis obtinet patronatum hereditarium,
XXIII. Secus ob publicationem bonorum patroni in poenam criminis.
XXIV. Publicatis autem bonis paternis filius in patronatum succedit.
XXV. Hereditate fideicommisso subjecta patronatus ad heredes gravati, seu fiduciarii, non ad fideicommissarium transit.
XXVI. Nam patronatus non rebus hereditariis inhaeret, sed juri heredis universali.
XXVII. Hinc filius dimissis etiam bonis paternis patronatum retinet.
XXVIII. Si tamen fideicommittens maluerit ad fideicommissarium deferre patronatum, voluntas ejus servanda est.
XXIX. Etiam sine adsensu Episcopi.
XXX. Quum nequeat heres voluntatem testatoris spernere.
XXXI. Fructuarius heres, non autem directus durante ususfructu patronatum exercet.
XXXII. Heres filius nequit paternam hereditatem repudiare, et patronatum hereditarium retinere.
XXXIII. Si tamen abstineat ab adeundo paternam hereditatem, patronatum retinet, quoadusque legitimus successor illam adiverit.
XXXIV. Vacantem immo hereditatem filius potest post repudiationem quoque petere.
XXXV. Successor se patroni heredem esse nisi probaverit, hereditarium patronatum non obtinet. etiamsi filius fuerit.
XXXVI. Idque in Regno ostenditur fide praeambuli.
XXXVII. Verum aliae quoque probationes ad ostendendam aditionem jure admittuntur.
XXXVIII. Quin praesentatio praesefert actum aditionis.
XXXIX. Facultas tamen adeundi praescribitur lapsu 30, vel 40. annorum.

XL. Monasterium successionis capax patronatum ex persona professi consequitur.
XLI. Vacante autem hereditate curator patronatum exercet tam defuncti, quam heredis declarandi nomine.
XLII. Et quivis legitimus patrimonii, vel hereditatis administrator.

I. Tametsi non decet secundum canones sanctuarium Dei, et ecclesiastica beneficia simul et officia hereditate possideri, ut definivit Concilium Romanum sub Inn. II (1), et Alexander III (2), secus tamen est in patronatu ecclesiarum, et beneficiorum. Nam *si nominatim testator suorum heredum arbitrio reliquerit praeponendos administratores, ea jura pertinere ad heredes*, declaravit Justinianus (3). Idemque Imperator (4) rescripsit: *si quis oratorii domum fabricaverit, et voluerit in ea clericos ordinare*, puta nominare, ac praesentare, id non modo ipsi, verum etiam ejus heredibus licere. Secundum leges itaque patronatum ad heredes ex testamento, expressaque fundatoris voluntate transire indubium est. Quoties autem expressa non obstiterit lex fundationis, seu fundatoris voluntas, patronatus adhuc jure praesumitur in dubio hereditarius: eamque ob rem transit regulariter cum hereditatis bonorum universitate ad quoslibet heredes etiam ab intestato, juxta receptam Doctorum sententiam (5). Hinc si fundator patronatum reservaverit *cui de jure*, illum ad heredes legitimos pertinere, dixit Pitonius (6). Idemque judicandum censuit, ubi patronatus heredibus, et successoribus fuerit reservatus (7). Praesumitur sane fundator in dubio noluisse recedere a naturali successionis regula (8).

II. Eodemque jure de primo fundatoris herede, ac successore gradatim transfertur ad succedentes in infinitum heredes. Nam *qui per successionem quamvis longissimam defuncto here-*

(1) In Can. *apostolica* VIII q. 1. — (2) In Cap. *consuluit* XV. *de jurep.* — (3) In L. *sancimus* 56, C. *de Episc, et cler.* —
(4) Nov. CXVIII, Cap. 18.
(5) *In can. considerandum est* 35, *et can. si plures heredes* 36. XVI *q.* 7, *cap.* 1. *et seq. de jurepatr*, *et Clementina* 2. *eod. tit.* — (6) Alleg. 100 n. 170. — (7) Alleg. 69. n. 29. — (8) Alleg. 13. n. 26.

des constiterunt, non minus heredes intelligantur, quam qui principaliter heredes existunt, ait Modestinus (1).

III. Non absimilis est natura profani patronatus, quod ad fabriles, et artificiales operas, et pecuniae utilitatem. Nam docente Ulpiano, libertorum *fabriles operae, ceteraeque, quae quasi pecuniae praestatione consistunt, ad heredem patroni transeunt* (2). Verumtamen potest heres patronatum hereditarium transmutare in gentilitium, et familiarem, ad eum vocando certas personas ad libitum, exclusis legitimis heredibus: propterea quod patronatus hereditarii pàtronus hac in re personam gerit, refertque primi fundatoris (3).

IV. Plures proinde ab uno fundatore, unove patrono relicti heredes vocem dumtaxat unius habebunt in praesentatione rectoris, ut Clemens V apertissime definivit in Concilio Viennensi (4), adeo ut ad singulos patroni coheredes, ubi plures sint, pertinere patronatus in solidum dicatur (5). Qui si fuerint primi a fundatore instituti, fere censentur in capita, non vero in stirpes vocati (6). Nisi fundator maluerit eos ex inaequalibus quotis nuncupare heredes, quorum stirpes tunc singulae non quidem in partes viriles, sed inaequaliter succedunt (7). Quandoquidem sacer patronatus ad heredes pertinet in stirpes, non autem in capita, seu repraesentationis jure: quum omnes in solidum unam defuncti personam repraesentent: adeo ut negligentibus coheredibus patronatum exercere, jus in uno eorum vigilante consolidatur ob naturam patronatus individuam. Tametsi praesentatio, seu jus praesentandi clericos, et exercitium patronatus effectivum actualiter dividitur inter plures coheredes juxta hereditatis uncias, et quotas, quod jamdiu Neapoli servatum ex consuetudine, affirmavit post Goffredum Glossa (8). Hinc heres pro medietate assis hereditarii institutus sex vota in prae-

---

(1) In L. *qui per successionem* 194. D. *de reg. jur.*—(2) L. *fabriles* 6. D. *de operis libertorum.*

(3) Piton. alleg. 82. n. 12; et alleg. 77. n. 68; et 71. — (4) In cit. Clement. II. *de jurep.* — (5) Gratian. discept. 552. n. 33.— (6) Rot. *dec.* 308 *num.* 4 *par.* 2. rec: Ricc. *decis.* 120 *num.* 2. *par.* 2, et Lambert, *par.* 2 *lib.* 1 *qu.* 1 *art.* 26.—(7) Marant. par. V. *controv. for.* resp. 30. n. 28.

(8) In eadem Clemen. *plures.*

sentando computat in praxi: alius in quatuor uncis institutus quatuor vota, et sic deinceps. Ob eamdemque rationem istorum descendentes, seu heredum heredes solam auctoris personam repraesentantes in tot minores quotas subdividunt in praesentando beneficiario votum auctori suo competens. Istoque modo plures caussam ab uno habentes loco unius censentur.

V. Aliter tamen est in patronatu profano quod ad dividenda libertorum bona: *Si enim ex duobus patronis, alter unum filium, alter duos reliquisset, viriles inter eos partes fieri*, hoc est in capita, non autem in stirpes, dixit Julianus (1).

VI. Tametsi autem praesentatio ita est apud omnes simul compatronos, eorumque heredes, ut apud nullum singulariter *actu* sit, omnibus ad praesentandum concurrentibus; nihilominus penes quemlibet ex pluribus in solidum residet *habitualiter*, diviso tantum exercitio actuali (VII.) Eaque de re individuum judicatur juspatronatus: quoniam aliis praesentare negligentibus, vel juri suo cedentibus, si unus dumtaxat nominaverit personam idoneam, qui vix unam ex duodecim vocibus obtinet, istius praesentatio talem, tantamque vim habebit, quantam simultaneae omnium compatronorum voces, quae in eo solo consolidantur per jus *adcrescendi*, seu potius *non decrescendi*, ex recepta DD. sententia post Innocentium (2). Namque unica praesentatio nomine omnium compatronorum etiam non concurrentium expletur. Compertum enim in jure habemus ex Paullo (3) quod *si plures sint, qui eamdem actionem habent, unius loco habentur*. Et ubi duo usumfructum ejusdem rei obtinent ex legato, inter eos salvum jus adcrescendi, tamquam re conjunctos, tametsi non verbis, agnovit cum Papiano Ulpianus (4), quatenus uno fructuario deficiente ad alterum accedat plenum utendi, fruendi jus. Non aliter quam ad singulos conjunctos in eadem hereditate coheredes vacans hereditatis portio accedit jure adcrescendi (5). Quis vero inficiabitur plures ejusdem beneficii, et ecclesiae compatronos in eadem patronatus re conjunctos es-

(1) In *L. si libertus* 23. §. *fin. D. de bonis libertorum.*

(2) *Cap.* 1 *de jurep.* Bellon. jun. *de jure adcresc. cap.* 6. *qu.* 5 *num.* 48, Card. de Luca *de jurepatr. disc.* 19. *num.* 13. —

(3) In L. *si plures* 9. D. *de pactis* — (4) In L. *sicut in annos* 3. §. 1. D. *quib. modis ususfr. vel usus amitt.* — (5) L. un §. 14. C. *de caduc. tollend.*

se? Dubium non est, *quin conjuncti sint, quos et nominum, et rei complexus jungit*, inquam cum Paullo (1). Si propterea quidam ex pluribus patroni legitimis heredibus omiserint adire hereditatem, vel morte, vel qua alia ratione impediti fuerint, quominus adeant, reliquis, qui adiverint adcrescit illorum portio, et licet decesserint, antequam adcresceret, hoc jus ad heredes eorum pertinet ex Marciani textu (2).

VIII. Igitur *individuum* est in seipso, et physice inspecta *natura* juspatronatus: *dividuum* vero quod ad exercitium praesentandi activum dumtaxat.

IX. Sane quoad *effectum* institutionis similiter est individuum: quum una ecclesia unius debeat esse Rectoris ex Concilio Lateranensi sub Alex. III. (3), et Patribus Concilii Mediolanensis visum sit, quod ecclesia inter heredes patroni dividi non debeat (4).

X. Praeterea honorifica patronatus jura reapse individua sunt, atque ad singulos heredes pertinent in solidum, ex communi DD. sententia.

XI. Haec patronatus individua natura congruit cum profano libertorum patronatu, ad quam filii patroni a patre inaequaliter instituti heredes succedunt aequaliter ex Paulli responso (5). Cui placuit nullam esse libertorum divisionem, alimentorum autem divisionem a judice inter coheredes factam eodem modo ratam esse: propterea quod Camelia pia ab Hermogene appellaverat, dicens judicem de dividenda hereditate inter se, et coheredem non tantum res, sed etiam libertas divisisse, nulloque jure id eum fecisse.

XII. Alia item ratio individuum ostendit juspatronatus, quia scilicet est incorporale, et aequiparatur servitutibus profanis. Quae idcirco sunt individuae, docente Ulpiano (6). *Stipulationes non dividuntur* (ait) *earum rerum, quae divisionem non recipiunt, veluti viae, itineris, actus, aquaeductus, ceterarumque servitutum.*

XIII. Jus itaque individuum ad patronatum sacrum prema-

---

(1) In L. *triplici modo* 142. D. *de verb. signif.*

(2) In L. IX. D. *de suis, et legitimis.* — (3) In Cap. *quoniam* III. *de jurep.*—(4) In Cap. *perlatum* eod. tit.—(5) In L. *Camelia pia* 24; seu fin. D. *de jurep.*

(6) In L. *stipulationes* 71. D. *de verb. oblig.*

nasse videtur a natura incorporea utriusque patronatus sacri, et profani, praetereaque servitutum.

XIV. Sed quoniam potissima patronatus praerogativa, scilicet jus praesentandi assimilatur ususfructui dividuo, hinc inter heredes merito dividitur. Quippe *si ususfructus legatus sit, qui et dividi potest, non sicut ceterae servitutes individuae sunt*, ait Paullus (1), cui consonat Cajus (2), inquiens: *ususfructus divisionem recipit: adeo ut si duobus legatus fuerit. ipso jure ad singulas partes pertineat.* Ideoque Paullus ad Vitellium respondit (3), *usus pars legari non potest: nam frui quidem pro parte possumus, uti pro parte non possumus.* Ratio diversitatis exponitur per Alciatum (4).

XV. Quum vero patronatus hereditati adnexus judicetur, consequens est, ut cum paterna hereditate bonorum transeat ex testamento ad unum ex filiis heredem universaliter institutum, exclusis aliis in legitima solum, vel dote, aut paragio particulariter institutis. Nam pater filiis legitimam, dotemve honorabili titulo institutionis relinquens, eos hereditaria universali successione exuit (5).

XVI. Itemque jure municipali hujus regni, parentibus ab intestato defunctis, ad solos masculos filios exclusis foeminis (6) (*).

---

(1) In L. 1. §. *si ususfr.* D. *ad leg. falcid.* — (2) In L. sed *ususfructus* 81. D. eod. — (3) In L. *usus pars* 18. D. *de usu, et habit.* — (4) Lib. I. *paradox.* 17.

(5) Rota coram Coccino *dec.* 1658. *num.* 2, Piton. *de contr. patr. alleg.* 69 *num.* 24, *et* 25, *et alleg.* 100. *num.* 247.

(6) Const. *in aliquibus de success. Comitum, vel Baronum*—

(*) Talis erat successio vetus in Regno Neapolitano. At Jure Novissimo Cod.LL. Civ, art. 667.cautum quod adscendentibus ab intestato defunctis, filii, eorumque descendentes succedunt sine discrimine sexus, aut aetatis, et licet ex diverso conjugio sint geniti. Ipsi autem si primi gradus fuerint, aut proprio jure vocati, ad legitimam adscendentium hereditatem aequis partibus, et in capita succedunt; sin autem ulterioris gradus, in stirpes jure repraesentationis.

Praeterea renunciatio jurium, quae ad filias pertinebant in futura successione adscendentium,et frequenter in pactis nuptialibus olim locum habebat, Iure Novissimo Cod.LL. Civ. art. 708. nulla prorsus fuit declarata.

XVII. Quemadmodum ad solum primogenitum in Anglia juxta consuetudinem Anglicanam tradit Lambertinus. Et ubilibet ex legitima consuetudine solus primogenitus ad paternam, vel maternam succedet hereditatem, ismet solus patronatum adquirit, fratribus exclusis: Jo. Andreas, Cardinalis, et Abbas (1). Quamobrem nepos ex primogenito patroni excludit patruum suum, seu secundogenitum patroni filium (2). Si tamen fundator, vel patronus foeminam quoque nuncupaverit, vel scripserit heredem, proculdubio ad eam transmittit patronatum (3): quia per legitimam heredis universalis institutionem, sive ex asse, sive ex quota, patronatus adquiritur (4).

XVIII. Pariter jure consuetudinario intra districtum Neapolis hereditarius patronatus antiquus defertur tam ad proximiores agnatos, et cognatos cujuslibet sine liberis morientis una cum medietate bonorum antiquorum, pro medietate, quam ad heredes vel ex testamento, vel ab intestato ejusdem morientis: Nic. Cyrillus Episc. Neocastren (5). (XIX.) Nimirum patronatus paternus ad proximiorem ex linea paterna, et maternus ad proximiorem lineae matris (6). Namque bonorum antiquorum medietas juxta receptam Napodani sententiam universalis *successionis* titulo, non autem singulari pervenit vigore Neapolitanae *consuetudinis et si testator tit. de success. morientis sine filiis ex testamento*. Eamque ob rem jura omnia, et actiones complectitur (7). Et proximior agnatus medietatem bonorum antiquorum hereditario jure percipit, tamquam ab intestato heres ex semisse (8). Non repugnat sane, quod testator Neapolitanus pro parte testatus decedat, et pro parte intestatus virtute laudatae

---

(1) In Cap. ex *insinuatione de jurep.* — (2) Abbas *cons.* 85 *lib.* 1, et Covarruvius *pract. quaest. cap.* 28 *n.* 13.—(3) Aloys. Ricc. in *prax. par.* 1 *resol.* 175, et Vivianus *par.* 1 *lib.* 4 *cap.* 2 *num.* 48. *et* 49. (4) Rota coram Coccin. dec. 464. n. 6.

(5) In Lib. *quaest. jur.* c. 40. — (6) Rot. apud Jac. Cavaler. *dec.* 231 Dald. *cons.* 1 *num.* 8, vol. 3, Menoch. *cons.* 380. *vol.* 2, Carol. de Rosa in *cons. si quis vel si qua num.* 401.—(7) Anton. Alexand. super cons. *si aliquis* ver. *de bonis.* — (8) Reg. de Marinis *lib.* 2 *cap.* 57, de Franchis *dec.* 89. 525; et 536, Reg. de Ponte *cons.* 13 *num.* 20, *cons.* 52 *num.* 23, Reg. Andr. Provenzale *cbserv.* 15 *num* 7, Car. de Rosa in *cons. si aliquis num* 14.

consuetudines, non aliter, quam miles (1). Tametsi jus commune non patitur eundem hominem in paganis et testato, et intestato decessisse (2). Vel si absurdum istud in successione consuetudinaria vitari velit, dicendum est agnatos, et cognatos proximiores in istiusmodi medietate succedere non ultimo quidem morienti, sed antecessoribus, a quibus ei antiqua bona obvenerunt, ut recte censuit Montan. (3), et Ursillus ad Afflict. (4). Quo reflexit Napodanus, dum adfirmavit bona testatoris antiqua non in hereditate, sed extra hereditatem ultimi morientis esse (5). Ideoque ad praestandam ejusmodi medietatem teneri possessorem bonorum antiquorum non tanquam heredem, sed tamquam possessorem scribit Scipio Buccin. (6) (*).

XX. Et licet Rota Romana in una Neapolitana (testante Nicolao Cyrillo *loco cit.*) deciderit esse instituendum D. Josephum Romogueram, praesentatum ab heredibus testamentariis Camilli Tocchi, et Pauli Emilii Bozzuti ad beneficium divi Nicolai de Bozzutis in Ecclesia Monialium S. Patritiae erectam, excluso D. Alphonso Gaetano praesentato tam per D. Sigismundum Anamonte, cui sacrum Consilium Sanctae Clarae adjudicaverat dimidiam antiquorum bonorum partem praefati Camilli; quam per heredes pro medietate dicti Pauli Emilii: in ea nihilominus causa Hieronymus Borra tunc consultor, postea Tropeensis Episcopus, sententiam contra heredes testamentarios dixit; exoptavitque ipsius Cyrilli patrocinium, quia ceteri consultores, ut parum in jure municipali versati vim consuetudinis Neapolitanae ignorantes temere judicarunt.

XXI. Quaestio isthaec in Archiepiscopali Curia Neapolitana anno 1733. acriter disceptata est inter D. Joannem, et D. Marcum-Antonium de Citarella Ducem Castri veteris, et D. Domi-

---

(1) L. fin. ff. de *vulgari. et pupil. subst.* Napodanus ad *eamdem cons.* et si testator ver. *perveniat.*

(2) L. *jus nostrum* D. *de reg. jur.* — (3) Controv. 1. n. 69. — (4) Dec. 237. n. 6. — (5) Ad cons. *si quis, vel si qua* n. 230. — (6) In dic. consuet. *et si testator* l. F.

(*) Omnes consuetudines tum generales, cum speciales, quae olim in Regno Neapolitano vim obtinebant, Lege lata sub Militari Regimine die I. Jan. an. 1809. penitus abrogatae fuerunt. Quod etiam in promulgatione Iuris Novissimi Cod. LL. Civ. sancitum legimus alia lege sub die XXI. Maj an. 1819.

nicum Crispanum super pertinentia antiquissimi patronatus beneficiorum S. Petri, et S. Andreae de Gattolis. Quum enim hereditas Pompaci Gattolae sine filiis defuncti ex testamento delata esset ad Magdalenam Balsamo ejus uxorem, dempta medietate bonorum antiquorum consuetudini subjectorum, quae adjudicata fuit praefatis de Citarella ab intestato venientibus tamquam proximioribus de sanguine: post juridicam concertationem inter duos praesentatos, alterum a Dominis de Citarella, alterum a D. Crispano, tandem me scribente pro Dominis de Citarella, ex consensu partium definitum fuit jus praesentandi pro medietate ad Dominum Crispanum, pro altera medietate ad Dominum de Citarella pertinere, alternis vicibus exercendum.

XXII. Ad Fiscum, qui veri heredis personam gerat jure successionis ad vacantem hereditatem deficientibus legitimis heredibus transire quoque patronatum mere hereditarium tradit Gigas (1) praesertim si aliis extantibus compatronis ecclesia libertatem non consequeretur, ob vacantem compatroni hereditatem.

XXIII. At vero, ubi de confiscatione bonorum omnium unius patroni ob crimen agatur, Fiscum laicum in patronatu non succedere, neque in confiscatione laicali patronatum comprehendi, docent Canonistae (2). Quin damnatum publicatione, et confiscatione omnium bonorum a judice saeculari non admittere patronatum in patrimonio suo consistentem, censuit Glos. (3). Nec statum libertatis ab ecclesia adquiri ob ejusmodi confiscationem tenuit Rochus de Curte (4) et definivit Rota coram Coccino (5), quidquid contra senserit Cardinalis (6) aliique a Rota ibidem reprobati.

XXIV. Ideoque clericum damnati ad confiscationem patroni filium succedere in patronatu paterno utpote qui poenis pater-

---

(1) *De crim. laes. majest. lib.* 1. *tit. de poen. qu.* 4, et Peregrinus *de jure fisc. lib.* 5. *tit.* 1 *num.* 72.

(2) Abbas in *cap.* 1 *num.* 10 *de elect.* Lambertin. *lib.* 3 *qu.* 8 *art.* 8. n. 16: Barbos. *de jure eccles. lib.* 3 *cap.* 12 *num*, 258. Rota apud Joan. Bapt. Coccin. *dec.* 232, 298, *et* 351, et in Lucana beneficii 26 Jun. 1709 §. *fragili* coram Falconerio, apud Piton. *alleg.* 15. *num.* 26. — (3) In Clement. *pastoralis* ver. *subjectae de re judic.* — (4) *De jurep.* ver. *ipse qu.* 29. *in fin.* — (5) Dec. 298. n. 1; et seq. — (6) In Clement. plures n. 8. *de jurep.* —

nis non afficitur, dijudicavit etiam Rota (1). Si tamen in ecclesiam reus confiscatione damnatus crimen commisisset, posse Episcopum declarare illum incidisse in poenam amissionis patronatus, respondit Rota coram *cit.* Coccin. (2). Eoque vel maxime si clericum patronum ob laesae majestatis divinae, vel humanae Episcopus confiscatione damnaverit, patronatus tunc extinguetur, et ecclesia fiet liberae collationis (3).

XXV. Quoties haereditas fundatoris, vel patroni jure fideicommissi universalis restituenda sit, dubitatum diu est, num juspatronatus hereditarium transiret cum universitate bonorum ad heredem fideicommissarium, vel potius remaneret penes heredem fiduciarium gravatum una cum quarta Trebellianica. Doctorum alii simpliciter fideicommissario favebant: propterea quod patronatus accessorie, et consecutive transitum natura sua faciat cum hereditate, aliave bonorum universitate, in qua ille consistat. Cujusmodi sententiae adstipulari videtur Tryphoninus (4) inquiens: *si patronus ex debita portione a liberto scriptus, rogatusque hereditatem restituere, suspectam dixit, et compulsus adire, cum retinere posset, restituerit, non poterit accipere contra tabulas possessionem, et quia agnovit judicium liberti, et quia sprevit, et quasi damnavit eam possessionem.* Bartolus tamen (5) pro herede gravato respondit cujus opinionem Rota Romana est amplexa (6). Hancque sententiam fortasse inivit ex consimili patronatus libertorum civili, et jure sepulcrorum, quod in restitutione fideicommissi non comprehenditur. Nam ex regula Modestini (7): *Filii hereditate paterna se abstinentes jus quod in libertis habent paternis, non amittunt. Idem et in emacipato.* Insuper Julianus (8) respondit: *si libertus filium emancipatum heredem instituerit, ejusque fideicommiserit, ut totam hereditatem Sem-*

(1) Dec. 351. coram Coccino n. 3; et 4.

(2) Dec. 232. n. 2; et 3. — (3) Rota coram eod. Coccino dec. 351. n. 7. — (4) In L. *nihil interest* 50. §. 4. D. *de bonis libertorum.* — (5) In L. *quia perinde* D. ad Trebellian. — (6) Dec. 542. *par.* 5 *rec. dec.* 72, 170, *et* 206 *par.* 5 *rec.* apud Vivian, *dec.* 24, *et* 121, *et lib.* 4 *cap*, 2 *num.*76. Peregr. *de fideic. art.* 6 *num.* 37. Fusar, *qu.* 634 *num.* 2 penes Card. de Luca *disc.* 36. *de jurepatr. num.* 3.

(7) In L. *filii* 9. D. *de jurep.* — (8) In L. *libertus* 20. §. 5. D. de bonis libertor.

pronio restitueret, et filius cum suspectam sibi hereditatem diceret, jussu Praetoris adierit eam, et Sempronio restituerit, non inique patrono bonorum possessio partis debitae dabitur, perinde ac si non filius, sed is, cui hereditas restituta est, liberto heres extitisset. Hinc Marcus Antonius Peregrinus (1) scribit: *juspatronatus non transire ad heredes utiheredes, sed quia heredes: proinde non transit ad fideicomissarium universalem, sed apud heredem gravatum remanet.* Consonat Vivian. (2) (*).

XXVI. Patronatus porro hereditarius non quidem rebus, et praediis hereditatis cohaeret, sed transit cum universitate jurium et bonorom hereditariorum(3)(XXVII.) Eademque ratione si renunciaverit filius juribus, et praetensionibus sibi competentibus super bona paterna, nunquam censetur renunciasse habituali potentiae succedendi in hereditatem ipsius (4). Quemadmodum legato patronatu, quoad legatarius legatum agnoscat, patronatus ab hereditate non abdicatur (5). Et avulsis ab hereditate, sibique vindicatis per creditores omnibus bonis hereditariis, patronatus penes legitimum heredem remanet, utpote qui non afficitur hypotheca creditorum (6).

XXVIII. Verum regula ista, quam Doctores in dubio tenent cum Romana Curia (patronatum nempe hereditarium non utique ad fideicommissarium heredem una cum bonis transire, sed penes heredem gravatum permanere) limitari saepe solet ex voluntate fideicommittentis nedum aperta, sed etiam praesumpta ex levibus licet conjecturis, et adminiculis. Nam limitationi favere videtur praesumptio, quod volens suam, suaeque familiae memoriam, et decorem cum fideicommisso bonorum in

---

(1) De fideicom. art. 6. n. 3. — (2) Lib. IV. cap. 2. n. 1.

(*) Iure Novissimo Cod. LL. Civ. art. 942. substitutiones fideicommissariae penitus interdictae fuerunt, iis dumtaxat exceptis casibus, in quibus illae taxative a Lege sint permissae. Hisce vero sanctionibus majoratus institutionem comprehendi ne intelligas.

(3) Piton. *alleg.* 53 *num.* 20 Lambert. *lib.* 1 *par.* 2 *qu.* 8 *art.* 3, Rota *de rec.* 223 *num.* 1. *par.* 19. *rec.*

(4) Piton. alleg. 69. n. 29. — (5) Piton. alleg. 100. n. 258.

(6) Merlin. *de pignoribus lib.* 2. *qu.* 22, et Rota in Romana Capellaniae 3. Jun. 1711. coram Ansaldo, laudata per Fagn. *de jurep. to.* 2 *par.* 2 *can.* 1, *et* 2. *cas*, 18 *num.* 30.

posteris conservare, eo vel maxime putatur voluisse hunc eumdem finem obtinere cum fideicommisso jurispatronatus, quod memoriam, decoremque familiarum magis conservare valet (1).

XXIX. Nec requiritur adsensus Ordinarii ad includendum in generali fideicommisso patronatum, sicut non exigitur in universali hereditatis successione directa maxime vero in fideicommisso particulari (2).

XXX. Heres profecto nequit contravenire facto defuncti (3). Nec ei fas est hereditatem defuncti sibi retinere, ejusque voluntatem, placita, et facta impugnare. Nisi factum defuncti esset ipso jure nullum; vel quia contra jus publicum, vel contra dispositionem hominis: vel ubi defunctus ipse posset facto suo contravenire, puta in alienatione rerum Ecclesiae sine adsensu apostolico, vel rerum fideicomisso subjectarum (4).

XXXI. Quoties autem concurrunt heres in proprietate, et usufructuarius quoadusque ususfructus perduret, fructuarius, non heres directus patronatus jura possidebit, exercebitque (5), ibique Fagnanus *num.* 57 specifice docet jus praesentandi magis pertinere ad uxorem hereditatis usufructuariam, quam ad heredem proprietarium.

XXXII. Si filio hereditas relicta sit, non poterit ipse patronatum acceptare, et hereditatem repudiare: Vivian. (6), et passim Doctores. *Non vult* enim *heres esse*, *qui ad alium transferre voluit hereditatem* (7).

XXXIII. Quid juris autem, si filius ab hereditate patris abstinuerit, utrum retineat, necne patronatum patris hereditarium? Affirmative respondendum est cum glossa (8) ibi: *licet filii abstineant ab hereditate, non ideo perdiderunt juspatronatus*. Cujusmodi sententia tam in sacro, quam in profano patronatu locum obtinet. Nam docente Modestino Jureconsulto, *filio he-*

---

(1) Vivianus *dec.* 24, *et* 121, Rota *dec.* 240 *num.* 10 *part.* 10 *rec. et* alibi penes de Luca *dicto disc.* 36 *num.* 5.

(2) Card. de Luca disc. LX. *de jurep.* n. 4. — (3) *L. cum a matre* 14 *C. de rei vindic.* Roc. *disp. cap.* 107. *num.* 7, *et* 65, Grammat. *dec.* 93 *num.* 8, et Rota *dec.* 89 *num.* 8 *par.* 8 *rec.* —

(4) Rot, *dec.* 110 *par.* 2 *div.* Card. de Luca *disc.* 15 de *jure patr. num.* 5, et Piton. *alleg.* 91, *num.* 55. —(5) Cap. *ex litteris* VII. *de jurep.* — (6) Lib. IV. cap. 2. n. 9. — (7) L. *non vult* 6. D. *de reg. jur.* — (8) In cit. can. *considerandum* XVI. q. 7.

reditate paterna se abstinentes jus, quod in libertis habent paternis, non amittunt (1). *Jus*, (inquam cum Gothofredo ibidem) *obsequia*, *operas*, *bonorum possessionem*. Quin si filius, aliusve legitimus heres instantibus hereditariis creditoribus negavit sese patris esse heredem pro vitandis eorum molestiis, adhuc ei patronatum defuncti spectare pluries Rota Romana definivit (2). Eoque vel maxime, si filius jubente judice, ut declaret, num sit heres, tacuerit, atque in contumaciam super bonis hereditatis jacentis actum sit: tunc enim apertiori jure patronatum retinet. Nam *qui tacet, non utique fatetur, sed tamen verum est eum non negare* (3).

Discernere hinc maxime oportet heredis sui *abstinentiam*, quae in actu negativo consistit, *a repudiatione*, quae actu positivo expletur, ex rubrica Codicis *de repudianda, vel abstinenda hereditate*. Extraneos repudiare, suos vero heredes abstinere, vulgus perperam opinatur. Sane Ulpianus in filiis etiam repudiationem hereditatis paternae agnovit (1), sic inquiens: *Filius est in potestate: delata est ei bonorum possessio ex prima parte; unde liberis defertur: exclusus est tempore, aut repudiatione*. Aliud igitur est, ubi filius hereditatem reapse repudiaverit, et jus sibi quaesitum positive dimiserit: aliud, si eam tempore aditionis elapso non adiverit abstinentia negativa. Priori enim casu patronatum una cum hereditate amittit. Posteriori autem sine bonis etiam hereditariis patronatum retinet, quoadusque jacens vacet hereditas, et alius sanguinis heres universali successionis titulo vacantem hereditatem coeperit. Namque patronatui hereditario obtinendo sat est filium, aliumve quemlibet sanguinis successorem proximum habitu, et potentia esse heredem, tametsi vel creditores generali bonorum sequestro, vel Fiscus confiscatione illum a capienda hereditate deturbaverit, ut supra dictum est *num. XXVII*.

XXXIV. Et donec paterna hereditas jacuerit, fas est filio, qui semel per abstinentiam longaevam, vel repudiationem ab hereditate exclusus sit ex capite *unde liberi*, re integra eam pe-

---

(1) L. filii D.9. *de jurep.*—(2) In Romana Cappellaniae 3 Junii 1711 coram Ansaldo, *dec.* 85. *num.* 8 coram Celso, *dec.* 16 *num.* 24. *par.* 19 *rec.* et in Perusina dotis 20 Junii 1710. coram Card. Caprara, relata per Franc. Fargna *to.* 2 *de jurepatr. par.* 2. *can.* 1. *et* 2 *cas.* 18 *num.* 28, *et seq.*—(3) L. 142. D. *de reg. jur.*

tere per successorium edictum, *unde legitimi* vocantur (1), scilicet intra triennium computandum a die, quo majorem aetatem attigerit (2).

XXXV. Hereditatis quidem aditio adeo est ei necessaria, qui ad patronatum hereditarium succedit, ut nisi ante constiterit de adita hereditate sive directa, sive indirecta, ad ipsum pertinentia et quasi possesio patronatus in foro minime deferatur (3): etiamsi patroni successor fuerit filius, qui alias ipso jure praesumitur heres, paternamque hereditatem sine ullo temporis intervallo, ignorato quoque patris obitu, nanciscitur, atque ad quoslibet extraneos heredes transmittit (4). Aditio enim in mero facto consistens jure non praesumitur, nisi per allegantem probetur (5). (XXXVI.) Probari autem solet hoc in Regno per fidem praeambuli, seu decreti M. Curiae Vicariae, vel Curiae localis, quo rite declarantur defunctorum heredes sive ab intestato, sive ex testamento (*) (XXXVII.) Jure tamen communi, quod in ecclesiasticis patronatuum caussis ad forum episcopale pertinentibus maxime servatur, minime prohibetur patroni successor sine praeambulo hereditatem adire, sese pro herede gerendo, deque bonis, ac juribus hereditariis, ut heres disponendo, factamque sic sine judicis ministerio aditionem aliunde probare. Qui enim ex sua persona capere potest hereditatem, frustra personam alterius ad eam capiendam mutuatur. Sane aditionis actus a solo heredis animo dependens non exigit formam, certam de jure, sed verbis, aeque ac factis explicari potest (6).

XXXVIII. Si proinde quis existat in proximo successionis

---

(1) L. I. §. *sed videndum* II. D. *de successorio edicto.*—(2) *L. si quis ult. C. de repudianda, vel abstinenda hereditate.* —

(3) Rota dec. 96. par. VI. rec. n. 3. — (4) *L.* 1 §. *qui sunt* 6 *D. si quis omissa caussa testati, et l.* 3 *C. de jure deliberandi.*—

(5) Card. de Luca disc. 60. de jurep. n. 5.

(*) Iure Novissimo Cod. LL. Civ. art 710. sancitum quod hereditatis aditio si intra aestimationem illa fuerit tercenti duc., penes acta illius Regii Iudicis explenda sit, sub cujus jurisdictione locum habet defuncti successio. Quod si vires hereditariae majoris fuerint momenti, tunc ad insinuationem illius actus competens erit Civile Tribunal Provinciae, in cujus potestate defuncti extremum domicilium extabat.

(6) *L. gerit D. de adquir. hered.* Rota coram. Cavaler. *dec.* 395, *et dec.* 265 *part.* 3 *rec.*

*

gradu, et praesentaverit beneficiarium in patronatu hereditario, eo ipso hereditatem adivisse dicitur, seseque in eam immiscuisse, quum citra jus, et nomen heredis praesentatio ejusmodi fieri non possit (1). Hinc praesentationem a Monasterio factam resolvi in aditionem hereditatis religiosi professi, affirmavit Pitonius *alleg*. 66 *num*. 28.

XXXIX. Heres autem tam suus, quam extraneus, qui se non immiscuit, neque adivit hereditatem, quoties tempus adeundi, immiscendive nec testator, nec judex coarctaverit, poterit intra *longissimum* triginta annorum curriculum adire (2). Praescriptio sane *longi* temporis, quod est decem annorum, heredem a delata sibi hereditate vindicanda non submovet (3). At spatio triginta annorum jus petendi, et adeundi hereditatem fere praescribitur: contra ecclesiam vero, et monasterium spatio annorum quadraginta (4). Triennium igitur filio abstinenti, ac repudianti ad paternam hereditatem vindicandam concessum a Justiniano, ut paulo ante dictum est *num*. 34, locum obtinebit, ubi semel sese filius facto suo excluserit ab hereditate adeunda. Tricennale vero spatium, ubi nec factum heredis, nec judicis intercesserit, quod successorem adeundi jure privasset.

XL. Monasterium itidem, quod sit succedendi capax, in jura omnia hereditaria monachi sui succedens ex persona ipsius monachi patronatum etiam in patrimonio ejus existens adipiscitur (5). Succedendi autem capacia sunt monasteria fere omnia, religiosaeque domus tam virorum, quam foeminarum etiam mendicantium, exceptis domibus Fratrum Cappuccinorum divi Francisci, et Minorum de observantia, ut Tridentina Synodus decrevit (6) (*).

---

(1) Rot. coram Cavaler. *dec*. 395, *et* 382, Car. Maranta *par*. 5 *resp*. 74 *num*. 16. — (2) *L. hereditatis* 7 *C. de petit. heredit.* Perez. *ad tit. C. de jur. deliber. num. fin.* — (3) *D. l.* 7, *et l. licet in continenti* 8. *Cod. de jure deliber.*

(4) Piton. alleg. 66. n. 27. — (5) Piton. dict. alleg. n. 2. — (6) Sess. XXV. *de ref. regular*. cap. 3.

(*) In Regno Neapolitano sub Militari Regimine Religiosi omnes Monasteriis expulsi fuerunt, iis exceptis, qui Mendicantes vocantur: necnon praedia, quae labentibus saeculis tum fidelium pietate, tum Principum munificentia illis largita fuerunt in dies alienari visa sunt.

XLI. Dum vero jacet patroni hereditas, curator ad tuendum jura hereditatis a judice datus patronatum exercet nomine tam defuncti, quam heredis declarandi (1). *Hereditas* quippe *non heredis personam, sed defuncti sustinet*, ait Ulpianus (2). Attamen *curator constituitur rem ei salvam facturus*, qui declarabitur heres, ut idem Ulpianus respondit (3): itidem *custodiendis* ab eo *relictis, cui necdum quisquam civili, vel honorario jure successit*, docente Hermogeniano (4). Jure hinc merito curator hereditatis jacentis dicitur personam defuncti repraesentare eum in finem, ne jura ipsius depraedentur, utque in ea omnes actiones defuncto competentes salvae permaneant: quod autem ad dominium, possessionemque bonorum personam heredis repraesentat, eique adquirit, ac possidet (5). Quare ad praesentandum curator admittitur, ne lapso quadrimestri jus

---

Verum in reditu Ferdinandi I an. 1815. in nostras ditiones Religiosas Domus ad Ecclesiae, et Societatis utilitatem restituendas esse fuit provvisum. Hinc Concordatorum Lege an. 1818. art. XIV. cautum:

I. Religiosas Domus eo majori numero restituendas, quem dotationum, quae superessent, modus patiebatur ex iis praesertim Institutis, quae Iuventuti in Religione, et Litteris instituendae, curae Infirmorum, et praedicationi Verbi Dei incumbunt.

II. Bona Ordinum Regularium non alienata, Religiosis Domibus reserandis debita proportione esse adsignanda.

III. Numerus existentium Conventuum Mendicantium, quos Minores Observantes Regulares, Alcantarinos, et Cappuccinos vocant, augeatur quoties circumstantiae, et fidelium necessitates id ipsum postulent.

IV. Religiosis Domibus constitutis, et dotatis, ipsarum, aeque ac Mendicantium Superioribus liberum fore Novitios acceptare.

V. Religiosos omnes in utriusque Siciliae Regno vel existentes, vel restituendos respectivis Superioribus Generalibus subjectos fore.

His adde quod art. XV. ejusdem Conventionis constitutum legimus:

Ecclesia jus habebit novas adquirendi possessiones, et quidquid de novo adquisierit faciet suum, et censebitur eodem jure, ac veteres fundationes ecclesiasticae.

(1) Aloys. Ricc. *dec.* 11 *par.* 1, Barbos. *de pot. Episc. alleg.* 71 *num.* 6. —(2) In L. heredis 34. D. de adquir. rer. dom. — (3) In L. 1. §. 13. D. de collatione bonorum. — (4) In L. I. in fin. D. *de muner; et honor.* — (5) L. *cum hereditas* C. *depositi*.

praesentandi devolvatur, vel amittatur, eo negligente officium suum: quod est tueri jura hereditatis.

XLII. Eodem jure tutor pupilli, balius, et curator minoris, furiosi, vel absentis heredis, et quivis alius legitimam hereditatis patroni administrationem habens patronatu hereditario potitur durante tutela, baliatu, curatela, atque administratione (1). Tametsi administrator patrimonii in concursu creditorum exercere non potest jura honorifica, nec patronatum (2).

CAP. XI.

DE GENTILITII, ET FAMILIARIS PATRONATUS SUCCESSIONE.

I. Gentilitius, ac familiaris patronatus in capita defertur ad gentis, et familiae successores.

II. Gentilitius ad plures, familiaris ad unam plerumque familiam refertur.

III. Qualitas gentilitia, vel familiaris non praesumitur in patronatu, nisi eam expresse fundator praescripserit.

IV. Quae multifarias succedendi regulas patitur.

V. Perspicua fundatoris voluntas adamussim servanda primum est.

VI. Ambigua vero interpretationes accipit legitimas, et consuetas.

VII. Ad proximiores gradatim familiae, vel gentis successores fere defertur patronatus familiae relictus.

VIII. Nisi facultas praeeligendi remotiores de familia concessa sit in fundatione.

IX. Quinimmo ad patronatum individuum, et praesertim passivum tunc succedit major natu.

X. Proximior ultimi patroni ex linea praedilecta praefertur proximioribus fundatoris de linea minus dilecta.

XI. Defectis tamen lineae praedilectae descendentibus, qui proximior fundatori sit, praefertur omnibus aliis.

XII. Filiis, ac nepotibus reservatum juspatronatus, filiabus quoque, ac neptibus competit.

---

(1) Piton. *de contr. patr. alleg.* 36, *et* Ricc. *cit. dec.* 11.—(2) Salgado in Lib. de laberynt. credit. par. 1. cap. 14. n. 89.

XIII. Etiamsi masculorum tantum filios praedilexerit fundator.

XIV. Quin sexus masculini qualitas non censetur in ulterioribus substitutionis gradibus repetita.

XV. Foeminarum filii a patronatu familiae maternae excluduntur.

XVI. Quoadusqe supersint liberi de agnatione ac familia.

XVII. Patronatus tamen masculinus pro masculis descendentibus institutus ad masculos quoque foeminarum defertur.

XVIII. Praesertim, si masculi ex masculis descendentes defecerint.

XIX. Masculus enim lineae virilis excludit masculum lineae foemininae; ubi agnationem magis, quam cognationem respexerit fundator.

XX. Agnatitius patronatus in familiari linea substantiae, masculinus in linea qualitatis consistit.

XXI. In agnatitio patronatu linea praedilecta in primis gradum, sexum, et aetatem: secundo gradus aetatem ac sexum: tertio sexus aetatem vincit.

XXII. In masculino patronatu masculus foeminae in familia nuptae, quae sit de praedilecta linea, vincit aliarum linearum masculos.

XXIII. Monachi etiam, et moniales de familia patronatum familiarem obtinent.

XXIV. Naturales tamen filii hereditario solum, non familiari patronatu sunt capaces.

XXV. Legitimati vero, itemque nepotes legitimi ex filio naturali ad familiarem admittuntur.

XXVI. Deficientibus familiae personis gener ac nurus succedunt ad fideicommissum, aeque ac patronatum.

XXVII. Extincta penitus familia patronatus familiaris ad heredes extraneos ultimi morientis devolvitur.

XXVIII. Nisi fundator illum personis familiae dumtaxat reservaverit.

XXIX. Quin si plures lineae, vel familiae divisim a fundatore nominatae sint, in jus deficientis lineae adhuc heredes extranei succedunt.

XXX. Nam divisio linearum jus adcrescendi tunc impedit.

XXXI. Hinc Episcopus in jus deficientis lineae quandoque

succedit tamquam compatronus, *quoad alii supersint patroni.*

XXXII. Omnibus vero deficientibus patronis patronatus extinguitur.

XXXIII. Transitus qualitatis familiaris in hereditariam non datur in patronatu ex privilegio.

I. Ab hereditario patronatu maxime differt *familiaris*, *et gentilitius*, quod ad succedendi regulas. Hic enim *in capita* regulariter, non autem *in stirpes*, servata gradus proximitate pertransit ad gentis, et familiae successores: et magis accedit ad naturam profapi libertorum patronatus. Ut enim Ulpianus tradit (1): *ad liberos patronorum hereditas defuncti pertinet, ut in capita, non in stirpes dividatur.* Et Julianus, *si ex duobus patronis alter unum filium, alter duos reliquisset*, dixit *viriles inter eos partes fieri* (2).

II. Tametsi autem uterque *familiaris*, et *gentilitius* unam eamdemque naturam praeseferunt, et alter pro altero promiscue usurpatur saepissime apud DD., nihilominus stricta verborum notio alterum ab altero distinguit, non secus quam totum a parte. Hoc sane inter gentem, ac familiam interest, quod inter totum ac partem: multas enim familias gens una complectitur. Cicero in topicis ad Trebatium, *gentiles esse* ait, *qui inter se eodem nomine sunt*, *qui ab ingenuis oriundi sunt*, *quorum majorum nemo servitutem servivit*, *qui capite non sunt deminuti*. Quo spectant illa carmina Ovidii de genere Fabiorum sic scribentis (3).

Una domus vires, et onus susceperat Urbis:
Sumunt gentiles arma professa manus.

Quandoque tamen *gentiles* dicuntur ex eadem familia oriundi. Ulpianus enim (4) appellationem *familiae* refert ad significandum quoddam corpus plurium personarum tam *jure proprio*, et strictiori quam *jure communi* universae cognatio-

(1) Tit. 27. §. 4. apud D. Gothofred.

(2) L. *si libertus* 23. D. *de bonis libertorum*, — (3) Lib. 2. *Fast.* — (4) In L. *pronunciatio* 165. §. 3; et 4. D. de verb. signif.

nis. *Jure proprio* familiam accipi tradit pro pluribus personis unius potestati subjectis: puta patrem, et matrem familias, filium filiamque familias, nepotes, ac neptes, aliosque deinceps vicem liberorum tenentes. *Communi jure* familiam dicit omnes agnatos, ex eadem domo proditos illorum, qui sub unius potestate fuerunt, tametsi eorumdem singuli, patrefamilias mortuo, singulas habeant jure proprio familias: vel personas omnes, quae ab ejusdem ultimi genitoris sanguine proficiscuntur: sicuti dicebant familiam Juliam, quasi a fonte quodam memoriae.

III. Quum vero patronatus in dubio hereditarius praesumatur ex traditis in superiori *cap. X. num.* 1., consequens est ut gentilitius ac familiaris nequaquam putetur, nisi ubi fundator expresse illum alicui genti, vel familiae reservaverit. Multiformes tamen occurrunt regulae succedendi ad hujusmodi patronatum (IV.). Nam gente, vel familia vocata ad patronatum quinam veniant; utrum scilicet proximiores, exclusis remotioribus, necne: an agnati simul et cognati; vel masculi simul, et foeminae, vel descendentes familiae contentivae non minus, quam effectivae, an potius excludantur cognati, foeminae, et familia contentiva; frequentes oriuntur in foro disceptationes, quas profecto jus diversum definit ex diversis casuum circumstantiis, variisque fundatorum dispositionibus, et conjecturis voluntatem eorum multiformiter indicantibus.

V. *Quum in verbis nulla ambiguitas est, non debet admitti voluntatis quaestio*, ait Paulus ad Neratium (1). Ideoque ubi fundator aperte praescripserit personas in patronatu gentilitio, vel familiari successuras, tunc omnis dubitatio cessat. *Quorsum enim verba, nisi ut voluntatem dicentis demostrent?* inquit Celsus (2).

VI. Quum vero ambigua, et dubia fuerit fundatoris voluntas, verbis inter sese pugnantibus, eam aequus et bonus vir interpretabitur, et conjiciet nedum ex tenore dispositionis, verum etiam ex probatis consuetisque jureconsultorum regulis. *Non enim ex opinionibus singulorum, sed ex communi usu nomina exaudiri debere*, commonuit laudatus Celsus (3). *Inam-*

---

(1) In L. *ille, aut ille* 25. D. *de legat; et fideicom. tertio.*
(2) In L. *Labeo ait* 7. §. 2. D. *de suppellectili legata.*
(3) In cit. L. 7.

biguis sane orationibus maxime sententia spectanda est ejus, qui eam protulisset, docente Moeciano jurec. (1). Et quoniam *voluntatis defuncti quaestio in aestimatione judicis est*, ut rescripsit Imperator Alexander (2): aestimationem, arbitriumque suum aequo et bono jure diriget, quod usurpatur passim a Doctoribus in quaestionibus fideicommissorum, feudorum, et emphyteusis maxime congruentibus cum materia patronatus. Sane receptum in praxi est, ubi aliter in fundatione dispositum non sit, recte argui a fideicommisso, feudo, et emphyteusi ad patronatum, quemadmodum et Rota Romana, et Pragmatici beneficiorum jus tractantes frequentissime hujusmodi argumento utuntur (3).

VII. *Familiaris* hinc patronatus, seu cuidam familiae relictus ad omnes quidem illius familiae personas pertinet, non tamen simultanee, seu uno eodemque tempore: sed regulariter ordine successivo debetur juxta gradus praerogativam proximiori ad exclusionem remotiorum: quia negari non potest,quin inter plures unius familiae personas praevaleat ordo charitatis, et majoris dilectionis, quam quisque testator gradatim habere praesumitur erga successores suos, pluresve alios sibi inaequaliter sanguine conjunctos (4). Quandoquidem Justinianus rescripsit ad familiare fideicommissum personas *gradatim* vocari (5), ubi probatissimam veterum Jureconsultorum sententiam Imperator firmavit. Papinianus enim responderat petere posse fideicommissum *familiae* relictum omnes, qui in famila fuerunt. *Quid ergo* (ait) *si non sint ejusdem gradus? ita res temperari debet,ut proximus quisque primo loco videatur invitatus* (6). Quin istam proximioris praelationem maxime suadet jus profani patronatus ab Juliano traditum (7). *Si libertus* (ait) *intestato decesserit, relictis patroni filiis, et ex altero filio duobus nepotibus, nepotes non admittentur, quamdiu filius esset: quia proximum quemque ad hereditatem*

(1) In L. *in ambiguis* 99. D. *de reg. jur.*
(2) In L. *voluntatis* 7. C. *de fideicommissis.* — (3) Rota dec. 68, par. 12. rec. n. 7. Card. de Luca disc. 50. *de jurep.* n. 5.
(4) Vivian. *lib.* 4 *cap.* 9 *num.* 14, Card. de Luca *de fideic. disc.* 146. *num.* 10. — (5) L. fin. C. *de verb. signif.* — (6) L. *peto* 69. §. *fratre* D. de legatis 2.— (7) In L. *si libertus* 23. D. de bonis libertorum.

liberti vocari manifestum est. Papiniano consonat Modestinus (1) inquiens: *in fideicommissum, quod familiae relinquitur ad petitionem ejus admitti possunt, qui nominati sunt, et qui ex his primò gradu procreati sunt, nisi specialiter defunctus ad ulteriores voluntatem suam extenderit.*

VIII. Hisce postremis verbis palam innuitur limitatio hujusce regulae. Si enim fundator demandaverit patronatum transmittendum fore ad aliquem certae familiae; tunc heres, vel quivis alius possessor patronatum remotioribus de illa familia recte legabit, excluso proximiori. Quod sane comprobatur auctoritate Papiniani (2): Quoties enim *unum ex familia propter fideicommissum a se relictum heres eligere debet, cum moreretur. . , si cum forte tres ex familia essent ejus, qui fideicommissum reliquit, eodem vel dispari gradu, satis erit uni reliquisse*, respondit Jurisconsultus. *Uni*, inquies cum Glossa, *etiam remotiori, quia hic heres habebat electionem.* Distinguenda hinc est aeque in patronatu, atque in fideicommisso familiari vocatio *directa* familiae a vocatione *indirecta*. *Directa* seu *immediata*, ubi nulla eligendi facultas heredibus, vel patronis data sit, proximiores praefert remotioribus; *indirecta* vero seu *mediata* et *obliqua* una cum proximioribus promiscue remotiores admittit arbitrio heredis electionem habentis.

IX. Et ubi exercitium patronatus individuum maluerit fundator, puta si demandaverit ab uno tantum successore de familia patronatum fore possidendum exercendumque; vocatus tunc praesumitur primogenitus, ac natu major (3). Idque locum obtinet potissimum in passivo patronatu clericis de familia relicto, qui nedum proximiori; sed natu etiam majori debetur tamquam individuus (4). In beneficio enim unus tantum clericus institui potest.

X. Quid vero dicendum, si uno eodemque tempore plures proximitatem sanguinis diversam ostentent, unus puta proximior fundatori, alter ultimo patronatus possessori proximior sit? Quaestionem hanc in materia quoque fideicommissorum Doctores discordibus sententiis pertractant (5).

---

(1) In L. *cum ita* 33. §. ult. D. eodem. tit.—(2) In L. *unum ex familia* 67. D. *eodem.*—(3) Socin. sen. *cons.* 2 §, 2. *lib.* 2. Card. de Luca *disc.* 52 *de fideicom num.* 14, *et disc.* 183 *nu.* 4, *et* 17.—(4) Card. de Luca disc. 87. *de jurep*, n. 7. (5) Joseph de Rosa *consult. l* 2.

XI. Ad quam dirimendam maxime conducit textus consuetudinum feudalium (1), his verbis conceptus. » Si quis habens be-
» neficium feudi quatuor superstitibus filiis decedat, et feudum
» ad unum solum ex divisione deveniat, et iste supesrtitibus filiis
» duobus vel tribus decedat, qui patrueles dicuutur, et ad u-
» num eorum idem feudi beneficium ex divisione perveniat,
» et similiter iste possessor pluribus filiis relictis moriatur, ad
» quorum unum pariter feudum pertingat, licet etiam ex aliis
» superioribus, vel primis fratribus supersunt masculi: si feu-
» di possessor ultimus decesserit nullo relicto filio; an ad o-
» mnes, vel ad quos perveniat, quaeritur? Respondeo ad solos,
» et ad omnes, qui ex illa linea sunt, ex qua ille fuit: et hoc
» est, quod dicitur *ad proximiores* pertinere. Isti vero *proxi-*
» *miores* esse dicuntur respectu aliarum linearum: sed omni-
» bus in hac linea deficientibus, omnes aliae lineae aequaliter
» vocantur. Hucusque textus feudalis. Quoties igitur supersiut descendentes ex praedilecta linea primogeniti, aliusve personae speciatim nominatae, ac semel admissae, ii collateralibus aliarum linearum fundatori proximioribus praeferuntur, quum proximitas fundatoris tunc vincat. Secus vero, ubi omnes ejusdem lineae praerogativae descendentes defecerint, et nullam aliam praedilexerit gradatim fundator: tunc enim ex aliis lineis, personisque nominatis descendens, qui fundatori proximior sit, praeferendus est, posthabitis collateralibus ultimo patrono proximis.

XII. Filiis, ac nepotibus, reservatum juspatronatus ad filias etiam, ac neptes pertinet. Namque *pronunciatio sermonis in sexu masculino ad utrumqne sexum porrigitur*; ex Ulpiani axiomate (2). Mulier autem *familiae suae caput*, *et finis est* ait idem Jureconsultus ibidem §. *familiae*. Quamobrem foeminae, quoadusque inter vivos agunt, etiamsi extra familiam nuptae sint, retinent una cum sanguine paterno agnomen, et praerogativas familiae suae, et consequenter familiarem quoque patronatum (3).

(1) *In cap. un. de natura successionis feudi lib. 2. tit.* 50.— (2) In L. *pronunciatio* 195. D. *de verb. signif.* — (3) Rota dec. 797. n. 9. par. 18. rec. tom. 2; et dec. 660. *n.* 8. par. 29. rec. tom. 2. Paris. cons. 51. n. 131. et Aloys. Ricc. dec. 175. n. 123.

XIII. Si propterea quis, filiabus exclusis, masculos tantum filios heredes instituit, atque ad patronatum familiae suae vocaverit cum reciproca inter eos substitutione, *si sine filiis decederent*; neptem defuncti filii natam superstitem adhuc ad praesentandum admittemus. Tametsi enim hoc in casu perplures Doctores censuerunt neptem istam a patruo suo excludi ab hereditate in iis praesertim locis, ubi vigeat statutum vel consuetudo foeminas excludens in concursu masculorum (1), in Regio tamen Consilio Neapolitano praevaluisse contrariam sententiam, quae neptem patruo praefert, contestantur Capyc. Latro (2), et Joseph de Rosa (3).

XIV. Eaque antesignanum habuit Ananiam *in cons.* 22, qui praelationem masculorum minime repetitam in descendentibus masculorum opinatus est: tamquam a communibus succedendi regulis exorbitantem. Tametsi e contrario Abbas (4) censuit repetitam in ulterioribus quoque gradibus qualitatem masculinam in prima substitutione expressam. Et Abbati favere videtur Ulpianus (5), qui respondit *etiam qualitatem posse postea addi: nam et si adjecta non fuisset, utique placeret conjectionem fieri ejus*, *quod reliquit in scripturis testator vel ex vicinis scripturis, vel ex consuetudine*.

Masculorum insuper praelationem inter descendentes in perpetuum, si pluribus filiis, vel lineis discretive fundator ab initio reservaverit patronatum, intelligitur voluisse etiam discretive in unaquaque linearum, quatenus masculi foeminas unius ejusdemque lineae excludant: at masculis in linea non extantibus foeminae succedunt, semotis omnino masculis aliarum linearum: nam tamquam odiosus saltus de una ad aliam lineam in dubio non praesumitur a fundatore volitus (6). Quod sane consonat cum recepto jure feudorum *in cap.* 1 *de duobus fratribus*. *Duo fratres* (inquit textus feudalis) *scilicet Titius, et Sejus a quodam capitaneo de novo beneficio simul investiti sunt, eo videlicet tenore, ut quamdiu ipsi, vel eorum heredes masculi viverent*

---

(1) Peregrin. *de fideicomm. art.* 25 *num.* 56, et Fusar. *de subst. qu.* 402 *num.* 283. — (2) Dec. 127. lib. 2. — (3) Consult. 69. n. 66. — (4) Cons. 36. lib. 1. — (5) In L. *heredes palam* 21. §. 1. *de testamentis.*

(6) Peregr. *de fideicomm. art.* 27 *nu.* 13, *et seq.* Card. de Luca *de linea legali art.* 12 *num.* 27.

et masculis deficientibus, foeminae si superessent, feudum haberent. Ex fratribus his unus una filia relicta, altero adhuc vivente, decessit, quaeritur, cui portio defuncti deferatur, utrum filiae, an fratri? Respondetur filiae.

XV. *Foeminarum liberos in familia earum non esse, palam est: quia qui nascuntur, patris, non matris familiam sequuntur*, ait Cajus Jureconsultus (1). Communi hinc jure Pandectarum familia pro agnatione accipitur. Secus tamen dicendum esset de jure Codicis. Quandoquidem Justinianus, sublata veterum differentia agnationem inter et cognationem in successionibus, declaravit sub nomine familiae in fideicommissis nedum agnatos, sed cognatos etiam intelligi comprehensos (2) ideoque *familiae* verbum magis ad posteros, et descendentes de sanguine sive masculorum, sive foeminarum, quam ad agnationem referre voluit Imperator (3). Ob universalem nihilominus consuetudinem Italiae, et hujus Regni mores potius antiquum jus Digestorum, quam Codicis hac in re sequimur; nam agnati praeferuntur cognatis in successionibus ascendentium: et cognatos familia minime complectitur ex communi loquendi usu, et interpretatione; sed agnatos solum, seu descendentes per virilem sexum (4). Quamobrem hoc in Regno patronatus familiae reservatus ad filios foeminarum de familia nequaquam transit (5). Qui enim ex foeminis nascuntur, de aliena familia, patris videlicet, non matris sunt.

XVI. Papinianus (6) censuit filium matris heredem in familia materna comprehendi, inquiens: *cum inter libertos ad praedii legatum liberta quoque fuisset admissa, qua patronus petit, ut de nomine familiae non exiret, heredem liberta filium partem praedii, quam mater accepit, retinere visum est.* Hanc tamen Papiniani sententiam locum obtinere cense-

(1) In L. *familiae* 196, D. *de verb. signif.*—(2) *L. fin. C. de verb. et rer. signif.* Fusar. *de substit. quaest.* 352.

(3) Car.Ant. de Luca *de linea legali art.* 12 *num.* 6.

(4) L. 2 §. 1 *D. de suis, et legitimis*, Vinc. Fusar. *par.* 2 *q.* 352, Peregr. *de fideicomm. art.* 22.

(5) Lotter. *lib.* 2 *qu.* 11 *num.* 77. Rota apud Vivian. *decis.* 71, *et* 137, Card. de Luca *disc.* 26 *de jurep. num.* 6, Rota coram Falconerio *tom.* 2 *tit.* 19 *dec.* 56 *in Aquilana Capellaniae.*

(6) In *L. cum pater* 77. §. *cum pater* 28. D. de legat. 2.

mus deficientibus agnatis; ob rationem infra expendendam *num.* XVIII, XXVII. *et. seqq.*

XVII. Vocatis autem descendentibus masculis veniunt pariter masculi ex foemina descendentes ad patronatus masculini successionem (1). Namque volita non censetur agnatorum dumtaxat descendentia masculina, ubi testator eam non expresserit: atque in dubio attendenda est regula juris communis cognatos cum agnatis aequaliter admittens in successionibus. Vel juris municipalis sententia foeminas successive post masculos admittens. Quo inspecto vocabulum *familiae* latius patet, quam illud *agnationis*.

XVIII. Quamobrem non valet extraneus heres, qui agnatus non sit, masculum e foemina descendentem amovere, vel a fideicommisso, vel patronatu familiari, et masculino: hoc enim casu nullus potiora jura extraneo contra masculum cognatum asseret, vel tuebitur, ut docet Aloysius Mansi (2).

XIX. Nihilominus controversia inter DD. adhuc pendet, atque in Tribunalibus occurrere solet, utrum masculus ex masculo, seu agnatus existens cognatum, seu masculum ex foemina fortasse proximiorem excludat. Quam conjecturis, et facti circumstantiis definire opus est. *Ex multis sane colligetur evidens diversa voluntas testatoris*, ait Ulpianus (3). Quoties enim pro agnationis decore masculos praedilexisse videtur fundator, masculi solum ex masculis progeniti succedunt. Secus vero, ubi sexum tantummodo virilem respexerit: et patronatum masculinum in linea qualitatis, non autem in linea substantiae maluerit: quemadmodum in fideicommissi materia distinxit de Rosa (4).

XX. Nunc patet discrimen patronatus *agnatitii, et masculini*. Ad masculos simul, et foeminas de agnatione pertinet agnatitius in linea *substantiae*, masculos et foeminas complectente. *Masculinus* vero ad solos masculos plurium linearum, qui lineam *qualitatis* constituunt.

XXI. Si autem ad patronatum familiarem fundator vocave-

(1) Rota Rom. *dec.* 36 *num.* 10 *par.* 11 *rec. et decis.* 463 *par.* 12., et dec. 306. 13 *num.* 4, Altograd. *lib.* 2 *cons.* 89.
(2) Tom. IX *consult.* 105. n. 59.
(3) In L. *licet Imperator* 74. D. *de leg.* 1.
(4) Dict. consul. 69. n. 41.

rit primum descendentes a primogenito natu majores, deinde post extinctam primogeniti lineam descendentes a secundogenitis gradatim cum praelatione masculorum:tunc linea patronatum semel adepta vincet gradum, sexum, et aetatem: hoc est quaelibet persona lineae praerogativae sive masculus, sive foemina omnibus aliarum linearum antefertur. Tum extincta linea praerogativa gradus vincet aetatem,et sexum: hoc est succedet gradu proximior sequentis lineae. Si tamen plures in eodem gradu supersint utriusque sexus, aetatem sexus vincit; hoc est masculus foeminam excludet. Si vero unius ejusdemque sexus fuerint omnes, major natu praeferetur natu minoribus: ideoque aetas vincet. Quae modo expensis rationibus facile comprobantur, simul et auctoritatibus Doctorum de fideicommisso lineali scribentium, praesertim Rovit. (1), et Jos. de Rosa (2).

XXII. Ultimi autem possessoris lineae semel ingressae filia si nupserit in familia fundatoris effectiva, cum viro scilicet ejusdem familiae licet remotiori; quos ista peperit masculos, ii profecto masculos aliarum linearum licet proximiores antecellunt, tanquam praediti ambabus qualitatibus agnationis, et sexus masculei. Prout in fideicommisso agnatitio et masculino familiae Sanseverinorum definivit Rex Alphonsus, laudatus a Reg. de Ponte (3), et de Marinis (4).

XXIII. Qui vitam quoque religiosam in aliqua ex probatis religionibus fuerint sollemniter professi, ad patronatum gentilitium ac familiarem admittuntur: tametsi fictione juris mundo mortui habeantur: quoniam naturalia sanguinis jura, quae immutabilia sunt, minime tollit professio religiosa humano jure inducta (5). Quondoquidem *jus adgnationis non posse pacto repudiari, non magis quam ut quis dicat, nolle suum esse*, Juliani sententia est. (6) *Et jura sanguinis nullo jure civili dirimi posse* (7). Cui consonat Gratianus (8). Quum vero propter votum paurertatis nil proprium habere possint professi regulares, professaeve moniales (9) et omnia bona et jura sua tra-

---

(1) Lib. 1. cons. 15. n. 7.—(2) Consult. 69. n. 2.—(3) Cons. 154. n. 40. vol. 2. — (4) Lib. 1. resol. cap. 31.—(5) Rot. *dec.* 336 9 *num. par.* 5 *rec. et dec.* 341 *num.* 9 coram Celso.

(6) In *jus adgnationis* 34. D. *de pactis*. — (7) In L. *jura* 8. D. *de reg. jur.* — (8) In §. sed *cum naturale* dist. 5. — (9) Trident. sess. XXV. *de regular.* cap. 1; et 2.

dere Monasterio nequeant ; nonnisi cum expresso Abbatis, vel alterius superioris consensu praesentabunt, aliosque actus patronatus exercebunt (1). Mortuo tamen professo monacho, professave moniali, monasterium, ejusque Superior ab omni familiaris patronatus jure excluditur, tamquam extincto cum persona religiosi, vel religiosae (2). Quidquid aliter sit in patronatu hereditario, de quo supra dictum est *cap.* X. n. XL.

XXIV. Naturales filios extra matrimonium illegitime natos patronatu hereditario capaces quidem agnoscunt Doctores (3). Quod vero ad patronatum familiarem, ac gentilitium, scribentes dissentiunt. Quem alii denegant illegitimis, sustinendo eosdem in gente, familia, et agnatione minime contineri (4). Istiusmodi distinctionem maxime comprobat Justiniani textus (5). Ubi naturales liberos tunc solum ad hereditatem paternam excluso substituto admittit Imperator, quum pater eis partem hereditatis reliquerit: si tamen filio naturali sine liberis decedenti substituerit, locum dat substitutioni, dum naturalis filius sine justa sobole decesserit. Quemadmodum ergo hereditas filiis in conditione positis ad illegitimos, et naturales minime defertur, ita patronatus certae familiae, gentisve liberis relictus, nonnisi legitimis, justisque filiis deberi videtur.

Nihilo tamen minus Rota in patronatu pro illis de familia, agnatione, et domo reservato comprehendit etiam naturales (6). Itidem ex Hispaniae consuetudine illegitimos, aeque ac legitimos liberos nobilitate parentum gaudere, in ipsorumque genere, familia, et parentela connumerari tradunt Canonistae (7). Pitonius observat ibidem *parentelae* (*) vocabulum naturale, non civile esse, idemque

(1) Seraphin. dec. 1328; et 1361. — (2) Ricc *dec.* 220, et Vivian. *lib.* 4 *cap.* 2. n. 64. — (3) *In cap. cum secundum de jurep.* Card. Paleothus *in tract. de nothis et spur. qu* 61, Ricc. *dec.* 196 *num.* 8, Vivian. *lib.* 2 *cap.* 6 *num.* 28. — (4) Roch. de Curt. *ver. competens alicui qu.* 2, Thesaur *dec.* 19, Peregr. *de fideic. art.* 22. *num.* 81, et Vivian. *lib.* 4 *cap.* 2 *num.* 65.

(5) In L. *generaliter* 6. C. *de inst. et subst.*

(6) In Mediolan. Archipresbyteratus 7 Jan. 1710 §. *non adversante*, et in Salernitana alimentorum 16. Decemb. 1712 coram Falconerio impress. apud Piton. post *alleg.* 44 *n.* 113.

(7) Gonzalez ad reg. VIII. Canc. Glos. V. n. 123. Garzias *de benef.* par. VII. cap. XV. n. 53: Castill. cap. 67. n. 31: Piton. discept. eccles. VII. n. 24., et discept. 41. n. 3.

(*) Quo sensu illud usurpavit Fridericus I *in const. sancimus de jure protimeseos.*

sonare quod consanguinei, et propinqui (1). Insuper *familiae* verbum ad illegitimos etiam extendit Marta (2). Praetereaque procreatos a conjugato sum soluta muliere per accidentalem concubitum sine concubinatus consuetudine non connumerat inter filios ex damnato coitu, nec jure cognationis destitutos censent Marta aliique (3). Praesertim, ubi cum illegitimis, et naturalibus concurrant extranei heredes: eo enim casu ex praesumpta fundatoris praedilectione filii extra nuptias procreati facilius admittendi sunt (4). Propius ad veritatem accedunt in hac quaestione, qui verba civilia a naturalibus distingunt. *Familiae*, et *agnationis* vocabula civilia respuunt fere illegitimos, naturalia vero vocabula *sanguinis*, et *parentelae* legitimos et justos, aeque ac naturales, et illegitimos natos comprehendunt (5) Pitonius (6) ex circumstantiis rerum civilem *familiae* significationem extendit etiam ad naturalem, quatenus nedum legitimi descendentes de sanguine, sed naturales etiam sub vocabulo familiae ad patronatum intelligantur a fundatore vocati, ubi aliqua talis voluntatis conjectura urgeat. Quandoqnidem Justinianus *degeneres*, seu extra genus familiae naturales appellat civiliter, seu nothos, et obliquos, obliquo sanguine domum, et familiam maculantes, juxta illud Lucani: *Obliquo maculat qui sanguine regnum:* vocabulum tamen *cognationis* in istos degeneres homines quoque extendit, ubi legitima', et justa soboles nullum eis facit impedimentum (7).

XXV. Naturales tamen *legitimati* per subsequens matrimonium, aeque ac orti ex justis nuptiis, proculdubio tam fideicommissum, quam patronatum familiae paternae relictum consequuntur: *tanta* enim *est vis matrimonii, ut qui antea sunt geniti, post contractum matrimonium legitimi habeantur*, ab

---

(1) Rebuff. *in l. appellatione parentis de verb. sign.* — (2) De success. par. IV. q 21. art. 5. — (3) *De success. part.* 1 *qu.* 16. *art.* 1 *nu.* 29. *et seq.* Card. de Luc. *disc.* 10 *de success. nu.* 15 et Card. Ant. de Luca *lib:* 1 *de linea legali art.* 2 *n.* 28. — (4) Lup. *de illegitim. comment.* 1 §. 5 *num.* 152, Card. de Luca *discur.* 68 *de fideicom. num.* 8. — (5) Rot. coram Emerix jun. *dec.* 867 *num.* 2, *et dec.* 262 *num.* 6 *par.* 8 *rec. et dec.* 241 *num.* 10 *par.* 16 *rec.* et in Regien. jurip. coram Pancirolo impress. post Ciarlia. *contr. for. cap.* 152 *num.* 77; et Piton. *discept. eccl.* 53 *num.* 36. — (6) In seq. num. 38.

(7) L. cuidam 12. C. *de natur. liber.*

Alexandro III (1). Et Justinianus omnes liberos tam ante, quam post matrimonium ex iisdem genitoribus procreatos una eademque lance trutinat sine ullo discrimine, similique fortuna eos perfrui declaravit (2). Nisi fortasse fundator maluisset filios ante nuptias ortos a patronatu familiae suae excludere. Talis enim ejus voluntas perinde in patronatu servanda est, ac testatoris in fideicommisso, ex Ulpiani responso (3). Quid vero dicendum de legitimatione rescripto Summi Pontificis, aut Principis, vel oblatione Curiae, vel testamento, vel per ingressum in religionem? Hanc etiam patronatui familiari in spurios transferendo idoneam habent Doctores (4). Utpote quae omne tollit obstaculum juris humani, filios naturales minime aequiparantis cum prole justarum nuptiarum in successionibus, et praerogativis familiarum. Iisdem legitimatis favet Senatus Parisiensis (5).

Quid tandem, si ex naturali filio nepos legitimus, et naturalis existat? Justinianus ob intermedium sobolis naturalis nullum jus legitimum subesse, nec necessitatem aliquid eis, aliter quam filiis legitimis ac naturalibus, relinquendi: neque iisdem nepotibus ab intestato avi successionem indulsit; sed ex testamento dumtaxat. Nihilominus deficiente justarum nuptiarum prole substantiam avi paterni, vel proavi, vel ejus cognationis nepotibus a naturali filio procreatis non adimit, si quis saltem hujusmodi *cognatis* verbum ad eosdem maluerit extendere (6). Quoties igitur verba fundatoris, qui patronatum familiarem reservavit, aperte non excludant naturales et degeneres; sed aequa interpretatione ampliari valeant ad cognationem naturalem, legitimis naturalium successoribus tunc aditus ad patronatum dari poterit post lineae legitimae extinctionem.

Legitimi tantum, seu adoptivi filii, quum non vere, sed fictione juris dicantur legitimi; a familiaribus praerogativis fere excludendi sunt. Quemadmodum Ulpianus a fideicommisso favore liberorum demandato eos exclusit, admisso extraneo substituto (7), ibi: *Is, cui in tempus liberorum tertia pars relicta*

(1) In Cap. *tanta est* 6. *qui filii sint legitimi*.—(2) In L. *cum quis* 10; et seq. L. II C. *de naturalibus liberis* — (3) In L. *ex facto* 17. §. 6. D. ad S. C. Trebell.

(4) Roc. *verb. competens qu.* 2, Vivian, *lib.* 4 *cap.* 2 *num.* 69 *et* 70. — (5) Apud Papon. 20 *arrest.* 3 §. 5. — (6) *D. l. cuidam* 12 et fin. C. *de natural liber.*

(7) L. si ita 51. in fin. D. de legat. 2.

est, utique non poterit adoptando tertiam partem consequi.

XXVI. Deficientibus familiae personis, generum, ac nurum perinde ad patronatum familiarem admitti, ac ad fideicommissum familiae relictum par suadet ratio. Namque in familia generum, nurumque numerat gradatim Justinianus (1). *Si quis* (ait) *fideicommissum familiae suae reliquerit, nulla speciali adjectione super quibusdam certis personis facta; non solum propinquos, sed etiam, his deficientibus, generum et nurum vocari.*

XXVII. Deficiente omnino familia, vel gente, cui fuisset relictus patronatus, Geminianus *conf.* 45, aliique post eum opinabantur patronatum extingui, Ecclesiamque ad liberam Episcopi collationem devolvi. At Ancharanus *conf.* 81, et communiter DD. ceteri censuerunt patronatum tunc transire ad heredes tam ex testamento, quam ab intestato ultimi de familia, vel genere morientis, proindeque fieri hereditarium. Quum enim patronatus de sui natura sit transitorius ad heredes extraneos, provisio hominis indefinita, et generalis pro certa familia, et stirpe, nisi facta sit taxative, non debet provisionem legis tollere. Istamque sententiam probe amplexa est Rot. Rom. (2) Quandoquidem casum deficientis familiae, vel gentis quotiescumque fundator omiserit, reliquisse censetur dispositioni juris, quod patronatum defert quibuslibet heredibus. Et reservatio familiae intelligitur fere demonstrativa, non taxativa, ut videlicet locum habeat durante, non autem extincta familia. (3) Congruit id fideicommissis, quae si pluribus de familia relicta fuerint; ad superstitem adeo pertinent, ut quicumque is fuerit, ad heredem suum dominium transmittat, nec alii fideicommisso adstringatur ex rescripto Severi et Antonini (4). Papinianus quoque inquit (5). *Praedium pater de familia liberorum alienari verbis fideicommissi prohibuit: supremus ex liberis, qui fideicommissum petere potuit, non idcirco minus actionem in bonis suis reliquisse visus est, quod heredem extraneum sine liberis decedens habuit.*

XXVIII. At vero limitationem accipit Ancharani consilium,

(1) In l. suggestioni ult. C. verb. et rer. signific.

(2) *Dec.* 385 *par.* 1 *divers. dec.* 220 *par.* 11 *rec.* et passim.— (3) Vivian. *lib.* 4 *cap.* 9, Lotter. *lib.* 2 *qu.* 11. (4) *In l. agrum pluribus relictum* 2 *C. quando dies legati, vel fideic. cedat. et l. qui solidum* 78 §. 3 *D. de leg., et fideic.* 2.

(5) In L. indic. *qui solidum.*

locusque datur adversae Geminiani sententiae, eo in casu, ubi fundator verbis *taxativis* patronatum certae familiae, ac stirpi reservaverit: quod nimirum *solis* familiae vocatae personis *tantum*, vel *dumtaxat*, vel *solummodo* patronatus pertineret, et numquam heredibus extraneis: vel aequipollentibus, et synonimis: puta quod *nonnisi* ad illos de sanguine pertineret, et *non ad alios*: sive quod de familia, aut progenie, aut stirpe numquam egredi posset (1). Nihilominus verba ejusmodi taxativa solerter sunt ponderanda, quae nonnumquam fallunt. Profecto si adjecta sint patronatui, ejusque reservationem spectent, ea transmissionem ad extraneos impediunt. Secus, si masculorum, agnatorumve personis adnexa sint excludendi gratia foeminas et cognatos, puta ubi fundator reservare dixerit patronatum *masculis tantum* descendentibus familiae suae, tunc enim talibus verbis minime obstantibus patronatum familiarem ad heredes adhuc transmitti ab ultimo moriente, Rota definivit coram Bichio (2). Probabilis sane conjectura voluntatis fundatoris pro heredibus, praesertim de foemineo sanguine descendentibus accipitur.

XXIX. Si autem duabus lineis, vel familiis reservatum fuerit juspatronatus, adhuc alterius deficientis portio ad heredes ultimi morientis pertinebit (3). Et licet in una eademque persona sint incompatibiles pure familiaris, et pure hereditarii qualitates (4), haec nihilominus regula limitatur, ubi jus praesentandi, et exercitium patronatus in plures porsonas, vel stirpes, ac descendentias fuerit divisum, ut pluribus probat Piton (5).

XXX. Sane divisio linearum jus adcrescendi impedit, ac submovet, ex recepto juris communis axiomate in consimili servitutum realium materia. Nam Papinianus, et Ulpianus potissimum jus adcrescendi usumfructum legatum admittunt inter legatarios vel verbis, vel re conjunctos: denegant vero iis, qui nullam in legato habuerint conjunctionem (6). Ibi *Papinianus scribit salvum esse inter eos jus adcrescendi: illos enim tametsi non verbis, re tamen conjunctos videri. Placet enim nobis ei, qui*

(1) Card. Paris. *conf.* 48 *num.* 6 *lib.* 4, et Rota coram Bichio *dec.* 581 *nu* 3. — (2) *Dec.* 581 Piton. *lib.* 1 *discept. eccl.* 33 *num.* 5. — (3) Merlin. *dec.* 798, Vivian. *dec.* 120 *num.* 24. — (4) Rota *dec.* 293 *par.* 10 *rec. num.* 21, et Merlin. *dec.* 870 *num.* 4. — (5) Alleg. 76. n. 10; et seq.

(6) L. *sicut* 3. D. *quibus modis ususfr., vel usus amittitur.*

amittit usumfructum ex eo quod amittit, nihil adcrescere (1). Nec repugnat servitutem partim remitti, et partim retineri (2).

XXXI. Consequens hinc est Episcopum ab ultimo alterius lineae patrono moriente institutum heredem succedere in jus ejusdem deficientis lineae tamquam compatronum, quoadusque alii supersint extantium linearum patroni: neque adcrescere lineae superstiti. Quod plenissime comprobat Pitonius (3). Innixus enim auctoritatibus Lambertini, Philippi de Saracenis, Archidiaconi, Goffredi, Butrii, aliorumque Canonistarum demonstrare studet in ejusmodi casu minime repugnare, quod Episcopus praesentet ut compatronus, et instituat ut Ordinarius.

XXXII. Cum vero defuerint universi patroni, tam scilicet descendentes familiae, quam heredes legitimi, sive ex testamento, sive ab intestato, patronatus proculdubio evanescit, et Ecclesia plenum libertatis statum nanciscitur. Eodemque jure, distracta hereditate ultimi de familia patroni pro suffragiis animae heredis, patronatus extinguitur (4).

XXXIII. Animadvertendum superest in patronatu ex privilegio limitari expensum Ancharani consilium, adeout deficientibus personis familiae, cui Sedes Apostolica patronatum gratiosum indulserit, haudquaquam transeat ad heredes extraneos ultimi morientis, sed penitus extinguatur patronatus, ex traditis a Pitonio (5).

---

(1) *L. sicut* 3 §. 2 *D. quemadm. usus fr. vel usus amitt.*—(2) L. 34. D. *de servit. rustic. praediorum.*—(3) Alleg. 15. per totam. (4) Piton, alleg. 14 n. 2. — (5) Discept. eccl. 33 n. 9.

FINIS TOMI I.